

EGYETEMES ÉRTÉKEK AZ EGYETEMEN

Kutatási jelentés

ELTE Az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány
Collegium Pannonicum
Író Gergely Alapítvány
Kulturális Sokszínűség Alapítvány

Budapest, 2011

Egyetemes értékek az egyetemen kutatási jelentés

Megjelent az
Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
és a Nemzeti Civil Alapprogram támogatásával.

Kutatásvezető:
Arapovics Mária

A kutatócsoport tagjai:

Arapovics Mária
Babos Zsuzsánna
Bozóky Tamás
Hunyadi Bulcsú
Kálmán Teréz
Kicsiny Zsóka
Lovasné Avató Judit
Oross Dániel
Pavlics Tamás
Takács Dávid

Szakmai lektorok:
Nizák Péter és Péterfi Ferenc

A kötetet szerkesztette:
Kálmán Teréz

Olvasószerkesztő:
Palkó Katalin

© Arapovics Mária, Babos Zsuzsánna, Bozóky Tamás, Hunyadi Bulcsú, Kálmán Teréz,
Kicsiny Zsóka, Lovasné Avató Judit, Oross Dániel, Pavlics Tamás, Takács Dávid

Felelős kiadó:
az ELTE Az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány elnöke

ISBN 978-963-08-2488-0

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	4
Lektorai bevezető	6
I. Vezetői összefoglaló	7
II. Arapovics Mária – Lovasné Avató Judit – Pavlics Tamás: A kutatás módszertana	9
III. Hunyadi Bulcsú: A közéleti ismeretek forrása és mértéke a megkérdezett elsőéves egyetemisták és főiskolások körében	17
IV. Arapovics Mária: A közbizalom szintje az egyetemisták és főiskolások körében	33
V. Babos Zsuzsánna: Fiatalok aktivitása közösségformáló tevékenységekben	45
VI. Kicsiny Zsóka: Sérelem és reakciók az utcán és intézményi környezetben	57
VII. Takács Dávid: Normakövetés, avagy a különböző jogszabálysértések megítélése a diákok körében	67
VIII. Bozóky Tamás: 12% – Normaszegés szélsőséges megítélésben	77
IX. Kálmán Teréz: Állampolgári aktivitás/passzivitás – avagy mennyire élünk a törvény adta választói jogunkkal?	83
X. Oross Dániel: Az állammal szembeni elvárások és az egyéni felelősségvállalás közötti kapcsolat összefüggése a demokrácia működéskéességébe vetett ítéletekkel	95
XI. Pavlics Tamás: Iszony vagy viszony - Magyarország megítélése az Európai Unió tagállamaként	105
XII. Köszönetnyilvánítás	115
XIII. Önéletrajzok	119
XIV. Egyetemes értékek az egyetemen kérdőív	123
XV. Demokráciaképek	127

AZ EGYETEMES ÉRTÉKEK KUTATÁSA ELÉ

A XXI. század elején járunk, s ismét fogódzókat keresünk. Körbeért körülöttünk a világ, bármerre indulhat, aki be kívánja járni. A régítől búcsúzó, újat váró századforduló Európát megremegtető változásai ismerősek – hasonlóképpen hagyta maga mögött, „únt gátú, ócska föld”-nek nevezve az öreg kontinenst az ifjú Rimbaud, azt az Európát, melynek klasszikus harmóniáit és szépség-eszményét Baudelaire már jócskán megtépázta. A művészek ezernyi úton kérdőjelezték meg az addigi szabályokat, melyeket sokáig akadémiizmusnak hívtak. Mindenki a sosem-voltat, a sohasem-látottat próbálta megjeleníteni, s az izmusok kavargását szó szerint a csúcsockig emelte a tudomány és technika diadalát hirdető építészet magasra törő vastornyaival és látomásos templomaival. Az ember távbeszélni és fonográfózni kezdett, automobilba ült és villanylámpába bámult, vakcinával merte beoltani gyermekeit és végül több-évezredes álmait valóra váltva repülni is megtanult.

Mindezt a múlttal szakító össz-ünnepet azután óriási traumaként fordították tragédiába a világháborúk, mely bebizonyították, hogy minden addigi ember-tudás a legnagyobb pusztítás eszköze lehet. A szépség után a tudás, a tudomány eszménye is a porba hullt. Nem csodálkozhatunk, hogy ennek nyomán a szembefordító, az egyetemesség századát megkérdőjelező kor, a XX. század gondolat-horizontjára emelte az értékek fogalmát. Vissza kellett szerezni az ember képességét a szép, az igaz és a jó megteremtésére, vagy ha arra már nem is volt mód, legalább lehetőségként való kitűzésükre.

Eltávolodott a valóságtól az érték, az előbbi sokak számára csúfosan elbukott. Önértéket kerestek, mint a kultúra, mely többletjelentést adhat az életnek, hiszen hozzáad a természethez. Ismét keresték a moralitást, és – ahogy ők mondták – a kegyességet, az egymás iránti cselekvésre való hajlandóságot.

S most, egy újabb századfordulót követően, már a modern koron is túllépő üveghegy-posztmodernitáson is túl karunk fiatal oktatói és hallgatói újra az értékek nyomába indultak. Jelzésértékű vállalkozásuk, hisz az a „minden egész eltörött” bizony mindmáig nem forrott ismét össze, de éppen ezért jó érezni, hogy felbukkant a szándék a rákérdezésre. Örömmel vesszük tehát az egyetemes értékek keresését hallgatóink körében, hisz a kérdések megfogalmazása választ vár, a válaszok pedig önismeretünket erősítik. Mert a kérdésekre kapott válaszok, bármifélek is legyenek, a korábbiaknál szilárdabb támaszt jelenhetnek az előbbre jutáshoz. S társadalomkutató ennél többet aligha érhet el.

Striker Sándor, PhD
tanszékvezető egyetemi docens

LEKTORI BEVEZETŐ

Kiemelten értékes vállalkozás az Eötvös Loránd Tudományegyetem szakmai műhelyeinek gondozásában megszervezett és az Nemzeti Civil Alapprogram által támogatott kutatás és annak tervezett publikációja.

A demokrácia ügye, a demokrácia gyakorlata szinte teljesen hiányzik a hazai szocializációs és így a felsőoktatási rendszerekből is. Ráadásul az 1990-es változások következtében az addig kialakult – és sok kritikával illetett – rendszer teljesen átalakult. A megelőző társadalmi rendszerben erre a területre érvényesnek tekintett folyamatok, szokások, intézmények úgy cserélődtek ki, lettek eldobva, hogy azokat nem követték új – s főként nem társadalmi közmegegyezésen alapuló – megoldások. Tehát „a régi már nem, az új még nem” tipikus rendszere alakult ki. Miközben nagyrészt személyileg és intézményeiket tekintve is lecserélődött az előző szisztéma, erőteljes társadalmi változások történtek; ebbe a társadalmi vákuumba belépett egy teljesen új generáció, amely a demokratikus szokások, készségek, viselkedések, intézmények tekintetében semmiféle használható mintát, örökséget nem talált. Ami a legnagyobb felelősség, hogy ez nem egy futó, átmeneti pillanat volt, hanem tartós folyamattá vált Magyarországon.

A makro-politikai társadalmi folyamatok alapján nem látszanak a helyi életvilágra, társadalmi gyakorlatra adaptálható használható és így követhető pozitív minták; ellenkezőleg, az átvehető központi „képletek” éppen hogy ellentétesek a személyes, kisközösségi dimenziókban működni képes, optimálisnak tekinthető szocializáció gyakorlatával. Ez ugyanúgy érvényes a lakóhelyi vonatkozásokra, mint a fiatal korosztályt körülvevő munkahelyi, oktatási, iskolai gyakorlatra – már ami a demokratikus szocializációs feltételeket illeti.

Hasonló a helyzet a felnőtt korosztályok tekintetében is, az általános célú felnőttképzés rendszere majdnem teljesen felkészületlen ilyen felkészítések szervezésére. Néhány kivételtől eltekintve hiányoznak az ilyen tartalmú országos és helyi programok is: amelyek a részvételre, a beleszólásra, a dialógusra és párbeszédre, a valódi együttműködésre, a befogadásra és a közösségi érdekérvényesítésre készíténék fel az érintetteket.

Ebben a közegben válik kiemelkedően értékes kezdeményezéssé az „Egyetemese értékek az egyetemen kutatás”, amely határozott esélyt kínál legalább a pillanatnyi helyzettel való szembenézésre – szembesülésre.

A vizsgálat írásba foglalt eredményein túlmenően fontos esély az is, hogy a kutatásban résztvevőknek, a tanulmányok készítőinek, de a megkérdezetteknek is lehetőséget nyújt, hogy tudatosan megfogalmazzanak fontos társadalmi-szocializációs kérdéseket, elgondolkodjanak a lehetséges válaszaikon, elemezzenek látható és lehetséges jelenségeket, folyamatokat; s eközben egy tudatosodási folyamat részeseivé váljanak.

A program további elemei: (a kötetbe szerkesztés, konferenciák-szemináriumok szervezése a következtetéseik értelmezésére és megvitatására) ugyancsak e kérdés napirenden tartását hozzátartoztatják, ami már mindenképpen azzal jár, hogy egy tartósabb – s remények szerint valamennyire kiszélesedő – folyamatba illesztik ennek a kérdésnek, ennek a felelősségnek a közösségi felvetését.

Nagy a jelentősége annak, hogy bár az ELTE körül elhelyezkedő műhelyek kezdeményezték a programot, azt kiszélesítették, mind a kutatásban résztvevők, mind a megkérdezettek felsőoktatási körét illetően. Ez a folyamat így lehet alkalmas az elmélet és a gyakorlat egyidejű megjelenésére, s jó esetben annak részleges alakítására, befolyásolására is – ahogy azt a program vezetői a kutatás módszertanának írásos bemutatásában ki is emelik.

Nizák Péter és Péterfi Ferenc

I.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

*Az ELTE PPK andragógia szakos hallgatóinak kezdeményezésével induló **Egyetemes értékek az egyetemen** kutatás - a tudományterületekre vonatkoztatva reprezentatív mintának tekinthető - 1750 közép-magyarországi régióban tanuló elsőéves egyetemista és főiskolás kérdőíves felmérésével vizsgálta a fiatalok demokráciával kapcsolatos ismereteit és attitűdjeit. A kutatás módszertanát az első tanulmány részletezi.*

A kutatás főbb eredményei:

1. A vizsgálatban részt vevő egyetemisták és főiskolások demokráciáról és politikáról alkotott véleményét, gondolkodását a középiskolai „állampolgári ismeretek” tanóra csak kis mértékben határozza meg. A hallgatók legfőbb ismeretforrásai: a média, a család, egyéb iskolai órák és foglalkozások.
2. Kíváncsiak voltunk arra, hogy tisztában vannak-e a hallgatók néhány, általunk alapvetőnek tekintett kérdéssel a demokratikus berendezkedéssel és az aktuálpolitikával kapcsolatban. Kérdőívünkön két kérdés mérte fel az elsőéves egyetemisták tudását. Vizsgálatunk nem a részletes ismeretfelmérésre irányult, hanem arra, hogy a különböző attitűdök, vélemények összekapcsolódnak-e olyan alapvető ismeretekkel, mint például a három hatalmi ág szétválasztása. Hunyadi Bulcsú tanulmánya mutatja be e kérdések részleteit.
3. A vizsgálat szerint az elsőéves hallgatók közbizalmi szintje alacsony. Arapovics Mária összefoglalója azt elemzi, hogy milyen mértékben bíznak az egyetemisták és főiskolások a rendőrségben, az igazságszolgáltatásban, a politikusokban, a parlamentben és az önkormányzatokban. Az adatok szerint a közintézmények bizalomindexe összességében meglehetősen alacsony, a „nem nagyon bízom” és az „elégge megbízom” átlagérték közé esik a legnagyobb bizalmi mutatóval rendelkező igazságszolgáltatás. Miképpen a felnőtt lakosság körében is tapasztalható: a politikusok iránt hihetetlenül bizalmatlanok a fiatalok, az átlagérték az esetükben 1,61%, ami az „egyáltalán nem bízom” és a „nem nagyon bízom” értékek közé esik.
4. A közép-magyarországi régióban tanuló fiatalok társadalmi aktivitása szintén alacsony. Babos Zsuzsanna tanulmánya a fiatalok közösségi részvételét mutatja be. Rendszeres tevékenységként többnyire a szabadidőhöz kapcsolódó sport- énekkartánc- szakkörökön vesznek részt a fiatalok, sokan egyesületi vagy önkéntes tevékenységeket jelöltek be, viszont hallgatói önkormányzati munkát nem vállal a hallgatók túlnyomó többsége, és lényegében közömbösek a pártélet iránt. Karitatív akcióban, ruhagyűjtésben, véradásban sokan vettek már részt. Nem meglepő, hogy internetes közösségi oldalon jelen vannak az elsőévesek, de például már a blog szerkesztése

- nem érdeklí a fiatalok többségét. Érdemes kiemelni, hogy a megkérdezetteknek csupán 7%-a jelezte, hogy egyesületi tevékenységben, önkéntes tevékenységben aktív. A demokratikus deficitet érzékelteti, hogy az egyetemi hallgatók érdekképviselésében mindössze a válaszolók 2%-a vesz részt.
5. Kérdőívünk rákérdezett, hogy modellezett helyzetben, ha sérelem éri őket az utcán, vagy az egyetemen, hogyan viselkednek a fiatalok. Kicsiny Zsóka tanulmányában arra a következtetésre jut, hogy az egyéni felelősségvállalás mértéke kisebb, mint az idősebb lakosság körében, és az autoriter helyzetben elszenvedett sérelemben a megkérdezettek a megoldást inkább várják az erre kijelölt szervektől (rendőrség, hallgatói önkormányzat), mint a társaikkal való együttműködéstől.
 6. A hallgatók többsége elítéli a normaszegést, az állampolgári alapértékek sarokköveként tekintenek a válaszolók a normakövetésre. Takács Dávid a normakövetést, a jogszabálysértést vizsgáló kérdésekre adott válaszok alapján jutott erre a következtetésre. A kutatás bizonyította, hogy a demokráciát pozitívabban megítélők a jogszabályszegéseket jobban elítélik.
 7. A korrupciós normaszegésre az ifjú egyetemisták döntő többsége demokratikus megoldást javasolt. Bozóky Tamás kiemeli tanulmányában, hogy ugyanakkor a diákok nyugtalanítóan magas aránya, 12%-a agresszív, szélsőséges módon kezelné a normaszegő magatartást. Reménykeltő viszont, hogy az adott korrupciós normaszegést csupán elenyészően tekintették normának, tehát az állami működés természetes részének.
 8. Kutatásunk vizsgálta az egyetemisták választási hajlandóságát. Kálmán Teréz összefoglalta, hogy a válaszadó elsőéves hallgatók körében az országosnál kiemelkedően nagyobb a választási hajlandóság. A politikai aktivitás különböző dimenziói közti összefüggések egyértelműen kimutathatóvá váltak.
 9. A magyar felnőtt lakoságnál alacsonyabb állam iránti elvárások jellemzik a vizsgált egyetemistákat. Oross Dániel megfogalmazása szerint a demokrácia működőképességébe vetett hit kis mértékben alacsonyabb, mint a felnőtt korcsoporté. Az adatok alapján összefüggés mutatkozik az egyéni felelősségvállalás, illetve az állammal szembeni elvárásokkal kapcsolatos válaszok, valamint a demokrácia működéséről alkotott ítéletek, illetve a felelősségvállalás és az érettségit adó iskola földrajzi helye között.
 10. A hallgatók körében az Európai Unió megítélése pozitívnak tekinthető. Pavlics Tamás tanulmányában kifejti, hogy ez azonban inkább a válaszadók környezetéhez kapcsolódó „kedvezményezett” előnyökkel hozható összefüggésbe, mintsem az európai állampolgári kompetenciákkal.
 11. A hallgatók demokráciáról alkotott képét illusztrálja a tanulmányokat követő hallgatói idézetek csokra.

Jelen kötet az Egyetemes értékek az egyetemen kutatás adatait és első – egyetemisták és fiatal kutatók által megfogalmazott – vizsgálati eredményeit mutatja be, ám csupán a legfőbb összefüggésekre világít rá. A vizsgálat további elemzéseit, a jelenlegi mellett más szempontú megközelítéseit szükségesnek tartjuk.

II.

Arapovics Mária – Lovasné Avató Judit – Pavlics Tamás

A KUTATÁS MÓDSZERTANA**1. A kutatás célja**

A vizsgálat legfőbb célja az volt, hogy átfogó képet adjon a felsőoktatásban részt vevő fiatalok (elsőévesek) állampolgári részvételi hajlandóságáról, a társadalomról alkotott általános és speciális képükről, az alapvető értékekről és a fiatalok demokratikus attitűdjéről. Arra voltunk kíváncsiak, hogy az európai és hazai társadalmi változások, trendek jellemzőek-e a közép-magyarországi régióban tanuló fiatalokra.

2. A kutatás előzményei

2000-ben az ELTE TFK kutatócsoportja által kidolgozott Civil társadalom és nonprofit szervezetek képzési program beépült a művelődésszervező, majd az ELTE PPK andragógia szakos hallgatók képzésébe. Az Andragógia Tanszék köre szerveződő Civil-nonprofit Műhely több képzési program kialakításában és felmérés megvalósításában vett részt. Több hallgató közreműködött a Közösségfejlesztők Egyesülete által kezdeményezett Állampolgári Részvétel Hete rendezvényein, többen önkéntes munkát vállaltak civil szervezeteknél.

A kutatás közvetlen előzménye, hogy az ELTE PPK andragógia szakos hallgatói a Nonprofit ismeretek kurzus keretei között rövid véleményt írtak a demokráciáról. A rövid dolgozatok sokszínűsége, az elégedetlen hangok és a konkrét ismeretek hiánya kérdések sorát eredményezte. Így vetődött fel – hallgatói kezdeményezésre – jelen kutatásunk ötlete.

Műhelymunka kezdődött, amelyhez az ELTE más karainak, valamint más egyetemek volt és jelenlegi hallgatói is csatlakoztak: az Andrássy Egyetemről, a Budapesti Corvinus Egyetemről, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről és a Pécsi Tudományegyetemről.

3. A kutatás kérdései és hipotézisei

A kutatás során a következő kérdésekre kerestük a válaszokat:

1. Mennyire tudatos állampolgárok a fiatal egyetemisták és főiskolások? Mennyire aktívak, segítőkészek, mennyire vesznek részt közösségi tevékenységekben?
2. Kik alakítják a megkérdezettek gondolkodását közéleti, politikai témákkal kapcsolatban, kikkel és milyen körben beszélgetnek a kutatásban résztvevők ezekről a kérdésekről?

3. Mennyire vannak tisztában a demokrácia intézményrendszerével, és honnan szerzik/szerezték a demokráciával, politikával kapcsolatos ismereteiket, tudásukat?
4. Mennyire bíznak a közintézményekben az elsőéves hallgatók?
5. Mennyire felelősségteljes döntéshozók, mennyire normaszegők a fiatalok?
6. Milyen a szavazói hajlandóságuk és mi a véleményük az Európai Unióról a hallgatóknak?
7. Mit jelent az elsőéves hallgatók számára a demokrácia?

A kérdések megfogalmazása során a válaszok tekintetében a következő hipotézisekkel éltünk:

1. A fiatal egyetemisták, főiskolások a felnőtt-társadalomhoz hasonlóan alacsony aktivitást mutatnak közösségi tevékenységekben, körükben többen vannak azok, akik még nem vettek részt önkéntes, karitatív tevékenységben, mint azok, akik igen.
2. A megkérdezettek többsége az iskolában nem foglalkozik demokráciával, közélettel, politikai kérdésekkel.
3. A fiatalok – a felnőtt lakossághoz hasonlóan – nem igazán bíznak a közintézményekben, az országos értékeknél alacsonyabb bizalmi szinten állnak.
4. A fiatalok inkább várnak másoktól megoldást, minthogy maguk legyenek felelősségteljes döntéshozók. A jogszabálysértések, normaszegések elítélésének mértéke a fiatalok körében a Btk. szerinti minősítéshez igazodik.
5. A fiatal egyetemisták közt a biztos szavazók aránya a felnőtt-társadaloménál magasabb, s ez az arány a politikai aktivitás más dimenzióiban mutatott kiemelkedő viselkedés (politikai részvétel minősített formái, formális szervezeti tagság, politika iránti érdeklődés) esetében tovább nő.
6. A fiatalok az Európai Uniót inkább pozitívan ítélik meg a külföldi munkavállalási és tanulási lehetőségekre hivatkozva.
7. A fiatalok a demokráciához több esetben társítanak negatív jelzőket, mint pozitívokat, és több alkalommal a magyar demokrácia hiányosságait állítják szembe saját demokráciáikkal.

4. Módszerek

4.1. Kutatási stratégia

A kutatás kettős stratégiát követett. Egyrészt deduktív eljárás érvényesül az európai demokráciafolyamatok, a civil társadalomban és a hazai közéletben végbement változások, illetve a politológiai elméletek leírásánál. A hallgatók bemutatásakor leíró, értelmező és összehasonlító elemzés módszerét alkalmazzuk. Az elsőéves egyetemi és főiskolai képzésekben részt vevő hallgatók körében végzett empirikus kutatásaink során az adatok leírása és elemzése alkalmával pedig induktív stratégiai irányt követtünk.

4.2. Kutatási módszerek

Az adatfelvétel módszertanának meghatározásához először egy kontextus-tisztázó állapotfelmérést végeztünk, melynek során feldolgoztuk a témára vonatkozó magyar és európai uniós dokumentumokat, jogszabályokat és szakirodalmakat. Adatforrásként

használtuk a KSH statisztikáit, a TÁRKI és az ÁRH felméréseit, az Ifjúság kutatások gyorsjelentéseit.

Ezt követően választottuk ki az adatgyűjtési technikát. A leginkább hatékony eszköznek, mely megfelelően kiterjedt adatgyűjtést eredményezhetett, a kvantitatív kutatási módszert találtuk, ugyanakkor kíváncsiak voltunk a válaszadók egyéni véleményére, hogy árnyalt képet fogalmazhassunk meg kutatási jelentésünkben. Ennek érdekében egy tizennégy kérdésből álló standardizált kérdőívet állítottunk össze, melynek segítségével a válaszok gyakorisága vagy relatív gyakorisága mérhetővé vált. Az X-eléssel, bekarikázással kiválasztható válaszok mellett azonban meghagytuk annak a lehetőségét is, hogy „egyéb” válaszként más, egyéni opció is megfogalmazható legyen a kitöltő részéről (2., 5., 9. kérdés); az indoklás lehetőségét kínáltuk fel a 12. kérdés esetében; a 14. kérdés pedig teljesen a kitöltők saját, szabadon megfogalmazott véleményére kérdezett rá, melyet kvalitatív analízissel értékeltünk.

Munkánk interdiszciplináris területet ölelt fel, igyekeztünk szociológiai, jogi, politológiai és pedagógiai-andragógiai szempontokat követni.

4.3. A célcsoport

Kutatásunk tárgyának meghatározása után a célcsoport egzakt lehatárolását tettük meg. Az elérendő cél [kutatási kérdéseinkre a lehető legszélesebb körben megfelelő válaszokat kapni] és a hallgatói kutatócsoportunk erőforrásainak figyelembevételével határoltuk le a felmérésbe bevonandó hallgatók körét területi és életkori szempontok szerint.

Kihasználva hazánk főváros-centrikusságát, úgy ítéltük meg, hogy a Közép-magyarországi Régióban található nagyobb egyetemeken [Budapesten kívül az agglomerációban található a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara, valamint a gödöllői Szent István Egyetem] elérhető egyetemisták és főiskolások az ország egész területét reprezentálják mind a 14 képzési területen,¹ valamint a hitéleti képzésben résztvevők körében. Amint említésre került, ez a hallgatói kutatócsoport erőforrásait tekintve is jó megoldásnak tűnt, hiszen a csoporttagok kapcsolati tőkéjére támaszkodva elérhetőek voltak azok az oktatók, hallgatói önkormányzatok, akik a kutatásban együttműködtek a lekérdezések során.

Az életkori lehatárolásnál a folyamatos szűkítés elvét alkalmaztuk. Célunk a kortársaink, azon belül a leendő diplomások demokráciával kapcsolatos véleményének feltérképezése volt. A hallgatói társadalom azonban – különösen a bolognai rendszer bevezetése óta – polarizált: képzési szintek és módok, a finanszírozás és számos más egyéb szempont szerint. Ezt figyelembe véve kellett meghatározni egy olyan csoportot, amely egzakt módon leírható és körükből a kérdéseinkre a legtöbb érdemi válasz nyerhető. Az elsőéves nappali tagozatos (függetlenül a finanszírozási formától) hallgatók melletti döntésünk oka, hogy ebben a populációban jól mérhető az előzetes tudás (vö. kérdőív 1-2. kérdését), ugyanakkor az egyetemi élethez kapcsolódó, a felnőtt életkor

¹ Agrár, Bölcsészettudományi, Gazdaságtudományok, Informatika, Jogi és igazgatási, Műszaki, Művészeti, Művészetközvetítési, Nemzetvédelmi és katonai, Orvos- és egészség tudományi, Pedagógusképzési, Sporttudományi, Társadalomtudományi, Természettudományi (ld. http://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek/szakleirasok/Szakleirasok/index.php/szakleirasok/index)

által meghatározott problémákra is megfelelő válaszokat tudnak már adni (vö. kérdőív 6-9. kérdését). A gólyák körében felvett kérdőívek azért is különösen szerencsések, mert megteremtik annak a lehetőségét, hogy a kutatás esetlegesen kiterjeszthető legyen akár a középiskolás diákok, vagy a felsőbb éves hallgatói csoportok felé.

4.4. A kérdőíves adatgyűjtés módszerei

A dokumentumelemzést követően tehát kérdőíves adatfelvételi módszert alkalmaztunk.

A lekérdezés előtt próbakitöltést végeztünk elismert civil szervezet vezetői segítségével. Javasataik alapján egyszerűsítettük, rövidítettük a kérdőívet, melynek összeállításakor figyelembe vettük korábbi kutatások (felsorolás) kérdéseit, módszereit.

A próbakitöltés során a résztvevők javasolták a nyílt végű kérdések elhagyását, illetve a kérdések számának csökkentését, a kérdőív rövidítését.

4.4.1. Az adatfelvétel ideje

Hazánkban számos társadalmi változásnak lehettünk tanúi az utóbbi időszakban (gazdasági válság, társadalmi rétegek leszakadása, radikalizmus), amit a 2010-es országgyűlési választások kampányidőszakára jellemző felfokozott közhangulat tovább fokozott. Ennek a folyamatnak a lenyomatát szeretnénk volna megragadni a kérdőívekben, ezért választottuk a 2010-2011-es tanévet az adatfelvétel időpontjául. Ez a kutatás egyik erős pontja, ugyanakkor azt is látni kell, hogy egyben gyengése is, hiszen a társadalmi aktivitás szélső-élesen hullámzó volt ebben az időszakban, ami a kitöltők válaszaira is hatással volt.

4.5. Az adatok feldolgozása

Az adatok begyűjtése után került sor az adatok rögzítésére és tisztázására. A kérdőíveket SPSS program segítségével dolgoztuk fel.

A válaszadók és válaszok feldolgozása első lépésben leíró-statisztikai eszközökkel történt. Ennek során kombinációs táblákkal, grafikus eszközökkel (kör-, oszlopdiagram) jellemeztük a kérdőívek megoszlását. A táblázatok alapján hipotézis-szinten megfogalmazott állításokat χ^2 -teszttel, η -mutatóval vizsgáltuk először. Ezek nem bizonyultak elég részletesnek. Az összefüggések további bemutatására, illetve az SPSS futtathatósága érdekében szükséges volt a mérési szintek pontosítása (esetenkénti transzformálás nominális skáláról ordinálissá, intervallummá, illetve arányskálára). Ennek során a válaszadók jellemzői, és az adott válaszok közti összefüggést különböző próbákkal vizsgáltuk. Ezek során a null-hipotézis minden esetben a függetlenség volt, és Kruskal-Wallis, Mann-Whitney próbákat alkalmaztunk. Az összefüggések mértékének meghatározásához a Pearson-féle páronkénti korrelációs együtthatót alkalmaztunk. A használatos szignifikancia-szintek 1%, illetve 5%.

5. A minta

Átlagosan 80%-os megbízhatósággal (azaz 20% szignifikancia-szinten) a mintabeli arányok megegyeznek területenként az összes elsőéves megoszlásával, kivéve a sporttudományi és az informatikai képzési területet. Így a minta, ha nem teljesen, de azért viszonylag jó közelítéssel reprezentánsnak tekinthető. Legnagyobb arányban a gazdasági, illetve műszaki

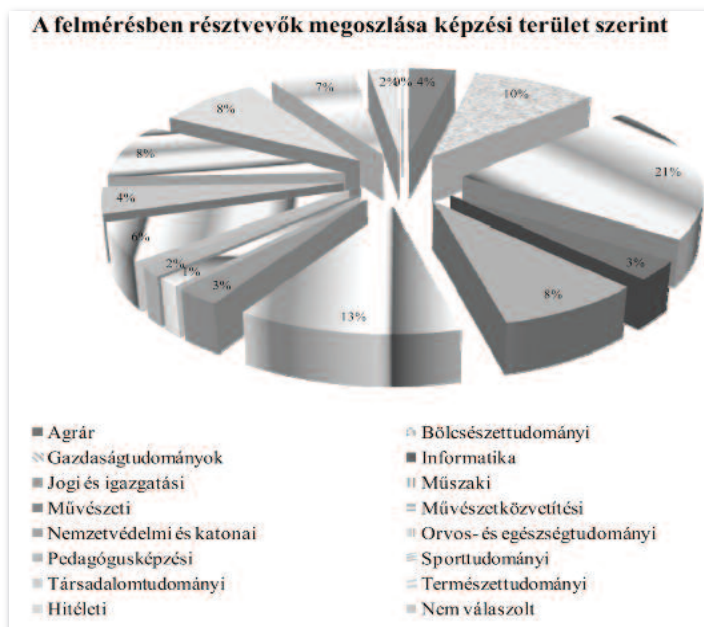
területen tanulók szerepeltek, legkisebben a művészetközvetítési, valamint a nemzetvédelmi és katonai képzési területen tanulók. A bölcsészek kissé alulreprezentáltak, de a mintabeli arányuk a tűrészatáron belül megegyezik az összes felvetten belüli arányukkal.

1. táblázat: A felmérésben résztvevők megoszlása képzési területek szerint

Tudományterület	Fő	Arány (%)
Agrár	63	3,6
Bölcsészettudományi	172	9,8
Gazdaságtudományi	371	21,2
Informatikai	53	3,0
Jogi és igazgatási	147	8,4
Műszaki	225	12,9
Művészeti	46	2,6
Művészetközvetítési	24	1,4
Nemzetvédelmi és katonai	27	1,5
Orvos- és egészségtudományi	101	5,8
Pedagógusképzési	73	4,2
Sporttudományi	148	8,5
Társadalomtudományi	141	8,1
Természettudományi	116	6,6
Hitéleti	42	2,4
Nem válaszolt	1	,1
Total	1750	100,0

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

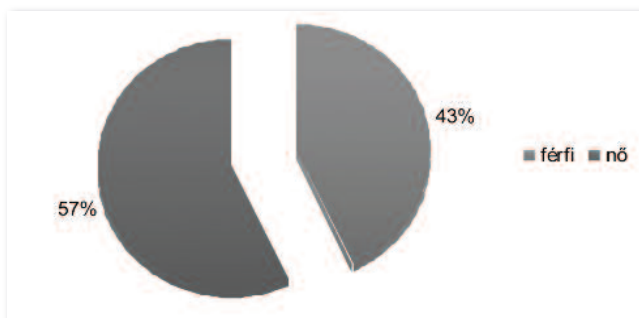
1. ábra: A célcsoport megoszlása képzési területek szerint

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A nemek szerinti megoszlás területenként változó (megfelel a képzés tematikai sajátosságainak), összesítve a nők aránya kissé meghaladja a férfiakét.

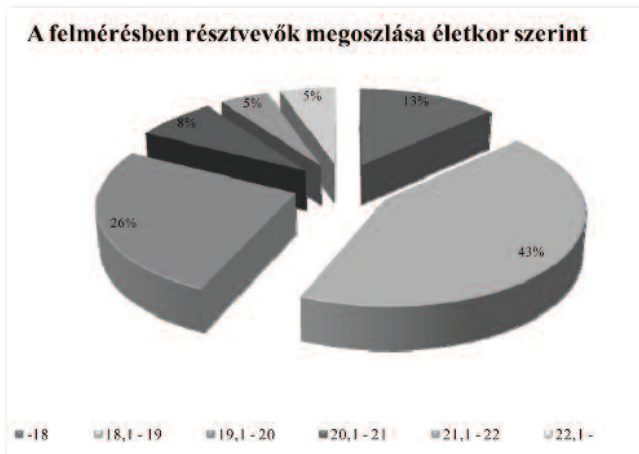
2. ábra: A felmérésben résztvevők megoszlása nemek szerint (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A kor szerinti megoszlás nem meglepő, megfelel a tanulmányokban való előrehaladásnak. Döntően 18-20 év közöttiek adták a válaszokat. Az idősebbek szereplése annak köszönhető, hogy nemcsak a nappali, hanem esetenként a levelező képzési formában tanulók is bekerültek a megkérdezettek közé.

3. ábra: A felmérésben résztvevők megoszlása életkor szerint (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Az érettségik helyszínében a Közép- és Észak-magyarországi Régió, továbbá a városok domináltak. Budapest nem szerepel az ábrán, mert magas aránya követetlenné tette volna a többi régió bemutatását. A kérdésvétel helyszíne miatt dominálnak a Budapesten érettségizettek.

4. ábra: A felmérésben résztvevők megoszlása az érettségizésük helye szerint (fő)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A kutatócsoport tagjai felmérésük eredményeit az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán 2011. szeptember 23-án megrendezett Egyetemes értékek az egyetemen – Nyitott kapuk a Kulturális Utcában konferencián, az Állampolgári Részvétel Hete rendezvénysorozaton mutatták be.

Jegyzetek:

III.

Hunyadi Bulcsú

A KÖZÉLETI ISMERETEK FORRÁSA ÉS MÉRTÉKE A MEGKÉRDEZETT ELSŐÉVES EGYETEMISTÁK ÉS FŐISKOLÁSOK KÖRÉBEN

Honnan szerzik a fiatalok közéleti, politikai ismereteiket, kik alakítják gondolkodásukat, és milyen tudással rendelkeznek a témában? Az alábbiakban az „Egyetemes értékek az egyetemen” kutatás kérdőívén szereplő első, második és harmadik kérdésre adott válaszokat mutatom be.

1. Kiindulás

1.1. Kérdésfeltevés

Bár kutatásunk fókuszában a politikával, a demokratikus értékekkel és intézményekkel kapcsolatos attitűdök vizsgálata állt, az eredményeket tágabb kontextusban is el kívántuk helyezni. Ezért kérdőívünk elejére olyan kérdéseket tettünk, amelyekből megismerhettük a válaszadók „szakmai” háttérét. Három kérdéscsoportra kerestük a válaszokat.

1. Kik alakítják a megkérdezettek gondolkodását közéleti, politikai témákban, azaz mely intézmény játsza a legnagyobb szerepet a fiatalok politikai szocializációjában?
2. Honnan szerzik a demokráciával, politikával kapcsolatos tudásukat a megkérdezettek, mi az ismereteik forrása?
3. Mennyire tájékozottak a megkérdezettek a demokratikus intézményrendszerrel kapcsolatban, milyen ismeretekkel rendelkeznek?

1.2. Kutatási hipotézisek

E három területen belül is elsősorban arra voltunk kíváncsiak, hogy mekkora szerepet játszik az iskola a politikai szocializációban, és milyen ismeretekkel, tárgyi tudással kapcsolódnak össze az egyes demokráciával, közélettel kapcsolatos attitűdök. Saját korábbi tapasztalataink és előzetes kutatásunk fényében az alábbi hipotéziseket állítottuk fel munkánk elején, ezek helyességét kívántuk ellenőrizni a felmérés által.

1. Az iskolában kevés szó esik demokráciáról, közletről, önálló szaktárgy keretében csak kevés diák foglalkozik ezekkel a témákkal szisztematikusan a középiskolában.
2. A hallgatók megszerzik ugyan a demokratikus intézményrendszerrel kapcsolatos legalapvetőbb elméleti ismereteket, ám e tudást csak korlátozottan tudják értelmezni, a gyakorlatba átültetni, a „mindennapok” kontextusába helyezni.

1.3. Feltett kérdések

A kutatási kérdések vizsgálata érdekében az alábbi kérdésekre vártunk választ a megkérdezett elsőéves egyetemistáktól és főiskolásoktól:

1. Kivel beszélgetsz demokráciáról, politikáról?
2. Hol hallottál demokráciáról, politikáról? (Több válasz is megjelölhető)
 - Állampolgári ismeretek tantárgy keretében
 - Iskolában egyéb órán vagy foglalkozáson
 - Családban
 - Barátokkal, haverokkal
 - Médiából
 - Egyéb körben
 - Egyáltalán nem foglalkozom ezekkel a témákkal
3. Melyik intézményt melyik csoportba sorolnád?

	Igazságszolgáltatás	Végrehajtás	Törvényhozás	Nem tudom
Bíróság				
Rendőrség				
Parlament				

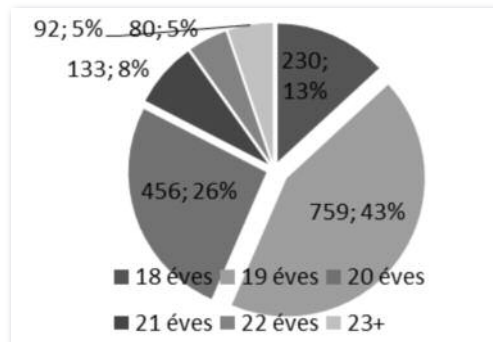
1.4. Szóhasználat

Fontosnak tartjuk felhívni a figyelmet az első két kérdésben használt fogalom párokra. A demokrácia és a politika közös használatával a politikát tágabb kontextusba kívántuk helyezni a szűk értelemben vett, ám a köznapi használatban gyakran alkalmazott „párt-politika” jelentés helyett. A fogalom pár használatát indokolta az is, hogy a „politika” kényes témának számít az iskolában, hiszen a szabályok tiltják a tanórai politizálást, míg a demokráciával kapcsolatos ismeretek több tantárgy keretében is előkerülnek.

1.5. Módszertani megjegyzések

A jobb áttekinthetőség érdekében az életkorral való összefüggés vizsgálatához a válaszadókat korcsoportokba soroltuk: a) 18 évesek, b) 19 évesek, c) 20 évesek, d) 21 évesek, e) 22 évesek, f) 23 évesek és idősebbek. Az életkori csoportokat, elemszámukat, valamint a mintán belüli arányukat az alábbi ábra mutatja.

1. ábra: A résztvevőkből kialakított életkori csoportok aránya (elemszám; %)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

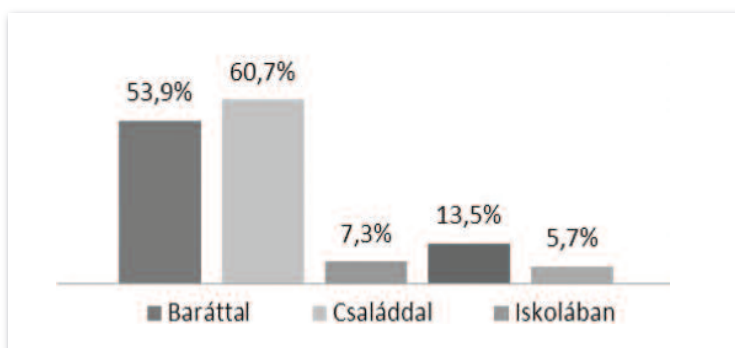
Szintén csoportokba osztottuk az érettségi helyére vonatkozó adatokat, két kategória-rendszert alakítva ki: 1) településtípus szerinti osztás, 2) régió szerinti osztás. Fontos leszögeznünk, hogy Budapestet a településtípusok között tüntetjük fel, adatai nem szerepelnek a Közép-magyarországi régió adatai között. Másrészt a településtípusok vizsgálatakor az „egyéb település” kategóriát nem vonjuk be az elemzésbe, mert alacsony elemszámai miatt megzavarja az adatokat.

2. Kivel beszélgetnek a megkérdezettek demokráciáról, politikáról?

Legelső kérdésünk arra keresett választ, hogy mely közösségek, mely intézmények befolyásolják leginkább a megkérdezettek gondolkodását a demokráciával, politikával kapcsolatos témákban, milyen körben beszélgetnek a kutatásban résztvevők ezekről a kérdésekről. Kiinduló feltevésünk az volt, hogy az iskolában kevés szó esik erről a témáról, ezért azt az eredményt vártuk, hogy a kutatásban résztvevők többsége nem foglalkozik az iskolában ilyen kérdésekkel.

Bár a kérdés nyílt kérdésként tettük fel, tehát a résztvevők bármilyen választ adhattak (akár több választ is), a megkérdezett 1750 fő döntő többsége 3 kategóriába illeszkedő választ adott: baráttal, családdal vagy iskolában beszélgetnek demokráciáról, politikáról. Az első ábra az egyes kategóriák megoszlását mutatja,

2. ábra: A "Kivel beszélget közéletéről, politikáról" kérdésre adott válaszok megoszlása (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

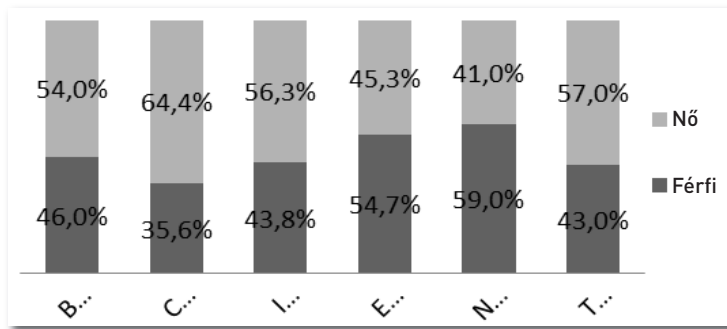
Az egyes válaszlehetőségek egymással való összefüggését vizsgálva az alábbi megállapításokat tehetjük:

- Aki a barátaival beszélget közletről, politikáról, az a családjával, az iskolában és egyéb társaságban is beszél ilyen kérdésekről.
- Aki a családjával beszélget politikáról, az a barátaival mellett az iskolában és egyéb társaságban is beszél róla.
- Aki az iskolában beszélget ilyen témáról, az a családján és a barátain túl más társaságban is beszélget közéleti témákról.

2.1. Nemek szerinti megoszlás

Ha összehasonlítjuk a nemi megoszlást a teljes mintán és az egyes válaszlehetőségeken belül, több esetben is összefüggést látunk. Legerősebb korrelációt a család mutat: a nők jóval nagyobb arányban beszélgetnek politikáról a családjukkal, mint a férfiak. Szintén szoros összefüggés mutatható ki a baráttal és az egyéb helyen történő beszélgetés esetében is, itt azonban a férfiak felé billen a mérleg: ők beszélgetnek nagyobb arányban mind a barátaikkal, mind egyéb társaságban a politikáról.

3. ábra: A kérdésre adott válaszok megoszlása a válaszolók neme szerint (%)

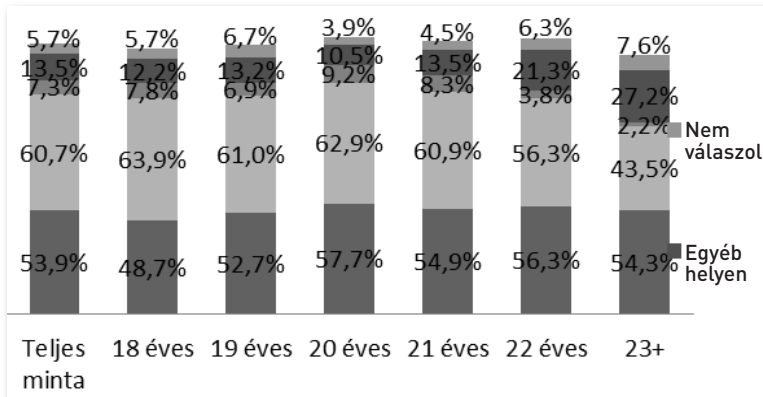

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

2.2. Életkor szerinti megoszlás

Bár a kérdésre adott válaszok az életkorral csak gyengén korrelálnak, tendenciákat azért megállapíthatunk a segítségükkel. Eszerint az életkor növekedésével csökken a család szerepe a politikáról való beszélgetésekben, ugyanakkor megnő az egyéb helyeken és kis-mértékben a barátokkal való beszélgetés szerepe. Az utóbbi két trend esetében azonban egy-két helyen megtörik a növekedés üteme, és ingadozást láthatunk a trendben.

4. ábra: A kérdésre adott válaszok megoszlása az életkori csoportok szerint (%)

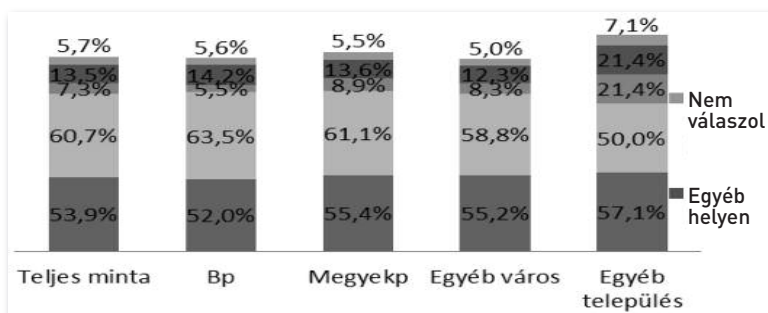

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

2.3. Érettségi helye szerinti megoszlás

A településtípus szerinti megoszlást vizsgálva negatív összefüggést látunk a településméret és a baráttal való beszélgetés között: minél kisebb egy település, annál fontosabb beszélgetőpartner a barát demokráciával, politikával kapcsolatos témákban. Egyenes összefüggés figyelhető meg ugyanakkor a település mérete és a családdal való beszélgetés között: minél nagyobb a település, annál nagyobb arányban beszélgetnek a családok közéleti kérdésekről. Hasonló korreláció figyelhető meg az egyéb helyen történő beszélgetéssel is: a településmérettel egyenes arányban csökken az egyéb közösségben folytatott beszélgetések gyakorisága. Az iskolával kapcsolatban nem látható ennyire világos tendencia, mindenesetre a Budapesten érettségizettek az átlagnál jóval kisebb mértékben beszélgettek az iskolában politikáról, mint valamely megyeközpontban vagy egyéb városban érettségizett társaik.

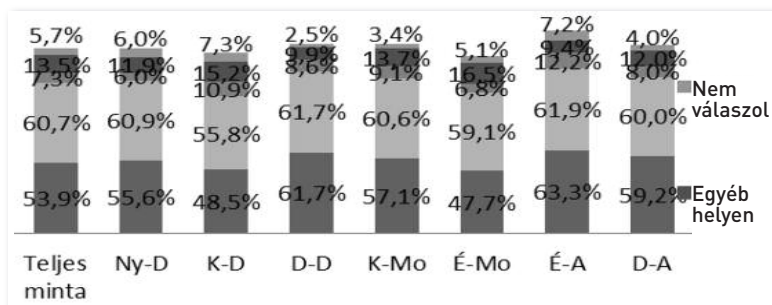
5. ábra: A kérdésre adott válaszok megoszlása az érettségi helye szerint (településtípus; %)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Az érettségi helyét régiós bontásban vizsgálva korrelációt látunk az iskolában való politikai beszélgetéssel. A válaszlehetőségek teljes mintán, illetve egyes régióon belüli megoszlásának arányát összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy a megkérdezettek közül a Nyugat-Dunántúlon és Észak-Magyarországon érettségizettek beszélgetnek a legkevésbé demokráciáról és politikáról az iskolában, míg a Kelet-dunántúli, az Észak-alföldi és a Kelet-magyarországi Régió iskoláiban az átlagnál gyakoribbnak számít ez a téma.

6. ábra: A kérdésre adott válaszok megoszlása az érettségi helye szerint (régió; %)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Összefoglalóan tehát az alábbi következtetéseket vonhatjuk le:

- A politikáról való gondolkodást leginkább a család és a baráti kör befolyásolja, az iskolának ebben csak kis szerepe van.
- A megkérdezett nők leginkább a családjukkal beszélgetnek politikáról, a férfiak pedig leginkább egyéb helyeken, illetve a barátaikkal.
- Minél kisebb egy település, annál fontosabb a barát, mint politikai beszélgetőtárs.
- Minél nagyobb egy település, annál gyakrabban beszélgetnek a családban politikáról.

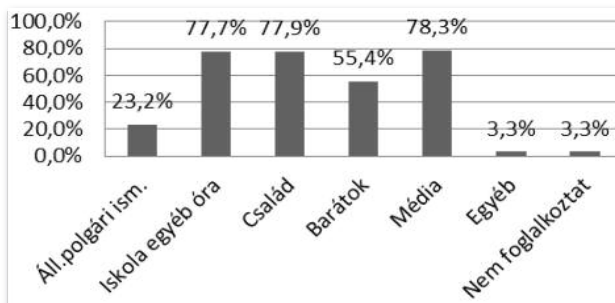
3. Hol hallanak a megkérdezettek demokráciáról, politikáról?

A kérdőív első kérdéséhez hasonlóan a második kérdésben is a politikai szocializációt meghatározó intézmények szerepét vizsgáltuk, ám itt arra kerestük a választ, honnan szerzik/szerezték a demokráciával, politikával kapcsolatos ismereteiket, tudásukat az elsőévesek. Ennek érdekében a kérdésre („Hol hallottál demokráciáról, politikáról?”) az alábbi válaszlehetőségek közül választhattak a résztvevők, egyszerre akár többet is.

- állampolgári ismeretek tantárgy keretében
- iskolában, egyéb órán vagy foglalkozáson
- családban
- barátoktól, haveroktól
- médiából
- egyéb körben
- egyáltalán nem foglalkozom ezekkel a témákkal

Az előző kérdéshez hasonlóan itt is kiemelten érdekelt minket az iskola szerepe, és azon belül is, hogy milyen arányban vettek részt a megkérdezettek a középiskolában állampolgári ismeretek órán, hányan szereztek a témában feltehetően mélyebb ismereteket szaktárgy keretében. Azt feltételeztük, hogy a megkérdezetteknek csak kis aránya vett részt ilyen órán. Hipotézisünknek megfelelően a kutatásban résztvevők túlnyomó többsége az iskolát, a családot és a médiát jelölte meg fő információforrásként, az állampolgári ismeretek tantárgyat mindössze 23%-uk.

7. ábra: A demokráciával kapcsolatos ismeretek forrása (emlékek %-a)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

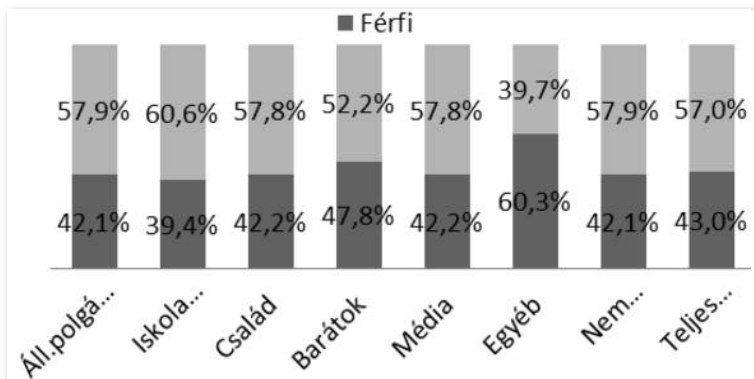
Az egyes válaszlehetőségek egymással való összefüggését vizsgálva az alábbi megállapításokra jutottunk:

- Aki állampolgári ismeretek tantárgy keretében hall demokráciáról, politikáról, az egyéb körben is hall róla, illetve a tantárgytól eltekintve egyáltalán nem foglalkozik ezzel a témával.
- Aki iskolában hall a témáról, az a családban, barátoktól és a médiában is hall róla.
- Aki családban hall a témáról, az az iskolán túl a barátoktól és a médiában is hall róla.
- Aki baráttól hall a témáról, az az iskolában, a családban, a médiában és egyéb körben is hall róla.
- Aki pedig egyáltalán nem foglalkozik a témával, az az állampolgári ismeretek órán kívül sem az iskolában, sem a családban, sem a barátoktól, sem a médiában nem hall demokráciáról.

3.1. Nemek szerinti megoszlás

A nemi változóval összehasonlítva a kérdésre adott válaszokat, megállapíthatjuk, hogy a férfiak jóval kisebb arányban hallanak a demokráciáról az iskolában, mint a nők, ellenben sokkal nagyobb arányban a barátaiktól és egyéb körben.

8. ábra: A demokráciával kapcsolatos ismeretek forrása nemek szerint (%)

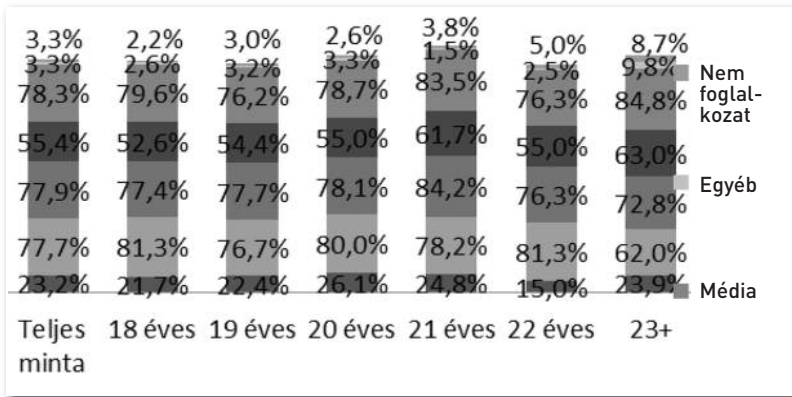
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

3.2. Életkor szerinti megoszlás

A válaszokat az életkorról összevetve nem látunk határozott összefüggést egyik válaszlehetőség esetén sem, csupán halvány trendeket.

- A család említése minden korcsoport esetén átlag körüli, kivéve a 22 éveseket, illetve a 23 éveseket és idősebbeket, ahol jelentősen lecsökken az előfordulás aránya.
- A barátok említése növekvő tendenciát mutat ugyan az életkor előrehaladtával, ám a 22 évesek körében átlagos szintre „esik vissza”.

9. ábra: A demokráciával kapcsolatos ismeretek forrása korcsoportok szerint (%)

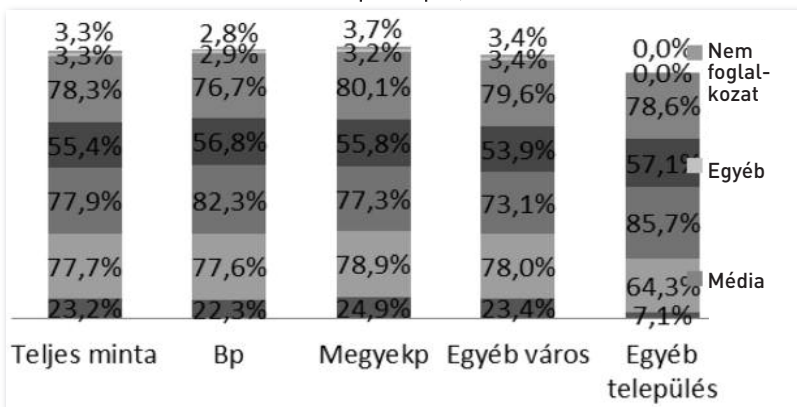
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

3.3. Érettségi helye szerinti megoszlás

A településtípusok szerinti bontást összevetve a válaszokkal, egyenes összefüggést látunk a településtípusok és a család mint információforrás között – csakúgy, mint az előző kérdés esetén. Minél kisebb településen érettségiztek a válaszolók, annál kevésbé hallottak demokráciáról a családban. Az előző kérdéssel ellentétben ennél a kérdésnél egyenes összefüggést látunk a barátokkal való beszélgetés gyakorisága és a településtípus változó között is: a barátok mint információforrás jelentősége a település méretével egyenesen arányos.

Az adatok szerint a Budapesten érettségizettek az átlagnál kisebb arányban hallottak demokráciáról, politikáról állampolgári ismeretek tantárgy keretében, míg a megyeközpontban érettségizettek az átlagnál nagyobb arányban.

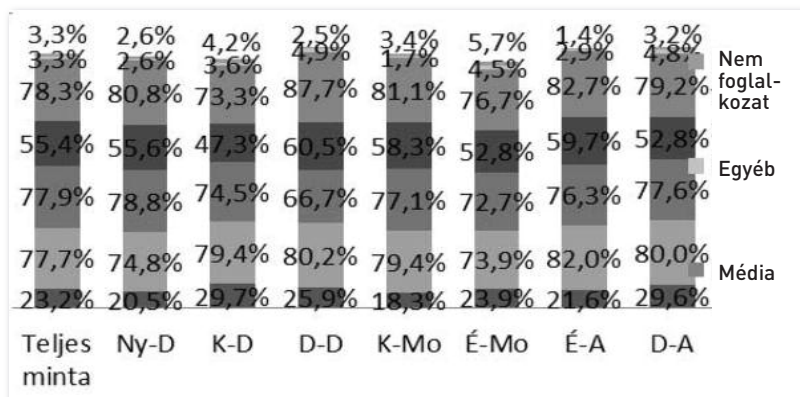
10. ábra: A demokráciával kapcsolatos ismeretek forrása az érettségi helye szerint (településtípus; %)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A régiós bontást vizsgálva egyetlen esetben mutatható ki határozott összefüggés a változók között: az Észak-magyarországi Régióban érettségizett diákok minden válaszlehetőséget az átlagnál kisebb arányban választottak, és itt jelölték be legtöbbször, hogy egyáltalán nem foglalkoztatja őket ez a kérdés. Kijelenthetjük tehát ez alapján, hogy Észak-Magyarország hazánk legapolitikusabb régiója. Hátulról a következő a sorban a Közép-dunántúli Régió, ahol az állampolgári ismeretek és az iskolán kívül minden más válaszlehetőséget az átlagnál kisebb arányban jelölték meg, és az „egyáltalán nem foglalkoztat” válasz is itt kapta a 2. legtöbb jelölést. Érdekes ugyanakkor, hogy az ebben a régióban érettségizettek hallottak a legnagyobb arányban a demokráciáról az állampolgári ismeretek tantárgy keretében. A „legjobban” a Dél-dunántúli Régió teljesített, mert az elemzésbe bevont 5 válaszlehetőség közül 4-et jelölték meg az átlagon felül (csak a családot jelölték meg az átlagnál kisebb arányban).

11. ábra: A demokráciával kapcsolatos ismeretek forrása az érettségi helye szerint (régió; %)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Összefoglalóan az alábbi következtetéseket vonhatjuk le:

- A megkérdezettek leginkább a médiából, a családtól és egyéb iskolai órákon szerzik ismereteiket, és csak kis mértékben az állampolgári ismeretek tantárgy keretében.
- Leginkább apolitikus régiók Észak-Magyarország és Közép-Dunántúl. Az ezen régiókban érettségizett fiatalok jelölték be legnagyobb arányban, hogy nem foglalkoztatja őket a politika és a demokrácia, és minden más válaszlehetőséget itt jelöltek meg a legkisebb arányban.
- Az állampolgári ismeretek órát leginkább a Közép-Dunántúlon és a Dél-Alföldön érettségizettek jelölték meg.

4. Intézmények besorolása hatalmi ágak szerint

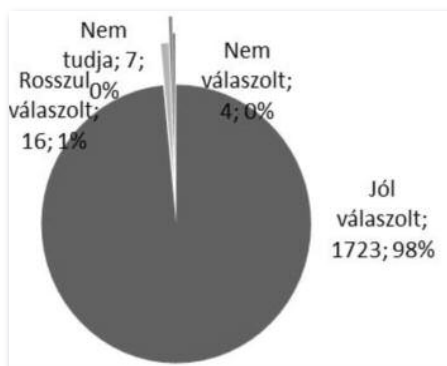
Hogy lássuk, a politikával, illetve a demokratikus értékekkel és intézményekkel kapcsolatos attitűdök és vélemények milyen ismeretekkel kapcsolódnak össze, kutatásunkban a fiatalok tudásszintjét is vizsgálni kívántuk. Mivel a kérdőívünk összeállításakor fontos

szempont volt, hogy a kitöltés ne vegyen igénybe 15-20 percnél többet, a területi korlátok miatt csak egy ilyen kérdést tudtunk feltenni. Célunk ezzel nem a részletes tudásfelmérés volt, csupán egy benyomás szerzése arról, rendelkeznek-e a fiatalok egyrészt alapvetőnek tekinthető ismeretekkel, és tudják-e alkalmazni ezt a tudást mindennapi helyzetekre vetítve. Kiinduló hipotézisünk az volt, hogy az elsőéves egyetemistáknak és főiskolásoknak van egy alapvető tudása, ám az ismeretek gyakorlatba történő átültetése korlátozott.

Hogy feltevésünket ellenőrizzük, a hatalmi ágak szétválasztásával kapcsolatos kérdést választottunk, amely így szólt: „Melyik intézményt melyik csoportba sorolnád?” A válaszadóknak az „igazságszolgáltatás”, „végrehajtás” és a „törvényhozás” kategóriák valamelyikébe kellett besorolni az alábbi intézményeket: „bíróság”, „rendőrség”, „parlament”. Választásunk azért esett ilyen kérdésre, mert a hatalmi ágak szétválasztásának elmélete a történelemoktatás alapvető eleme, valamint érettségi anyag, tehát jól ismert minden egyetemista számára. Annnyival nehezítettük csupán a feladatot, hogy az iskolai tananyagban hagyományosan szereplő intézmények egyikét kicseréltük: a kormány helyett mi a rendőrséget tettük be, mint a végrehajtó hatalom képviselőjét.

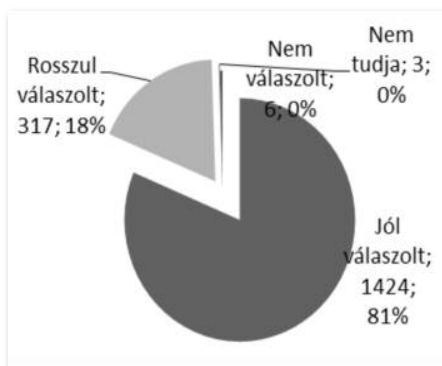
Ám már ez az apró változás is kisebb zavart okozott sok megkérdezettnél: a rendőrség besorolása ment ugyanis a legnehezebben. Míg a parlamentről a válaszadók 98%-a tudta, melyik hatalmi ághoz tartozik, addig a bíróság esetén a helyes válaszok aránya 81%-ra esett, a rendőrségről pedig már csak 77% tudta, hova tartozik. Mivel a parlamentre adott válaszok között elsőprő többségben volt a helyes válaszok aránya, ezt az alkérdést a továbbiakban kihagyjuk az elemzésből.

12. ábra: Parlament hatalmi ághoz sorolása (elemszám; %)

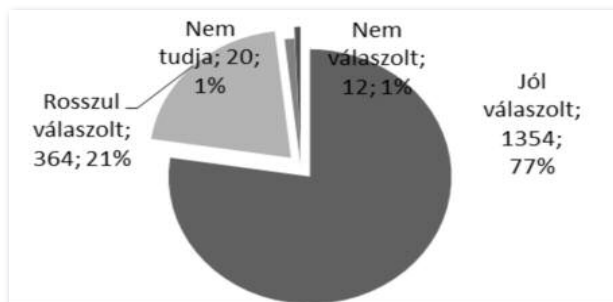
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

13. ábra: Bíróság hatalmi ághoz sorolása (elemszám; %)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

14. ábra: Rendőrség hatalmi ághoz sorolása (elemszám; %)

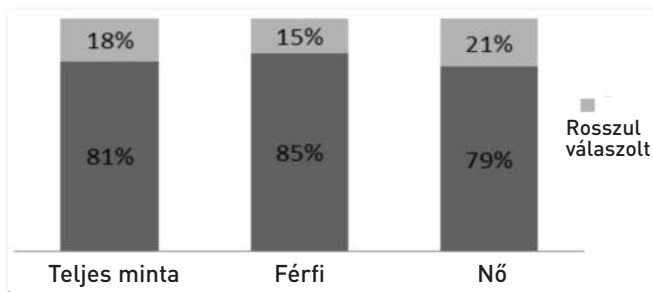

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

4.1. Nemek szerinti megoszlás

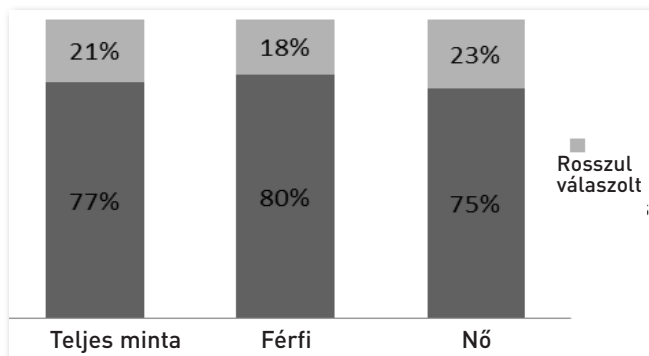
A nemi változóval összevetve a bírósággal és a rendőrséggel kapcsolatos válaszokat gyenge korrelációt figyelhetünk meg: a férfiak kicsit nagyobb arányban választottak helyesen a kérdésekre, mint a nők.

15. ábra: Bíróság besorolása nemek szerint (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás. n=1750.

16. ábra: Rendőrség besorolása nemek szerint (%)

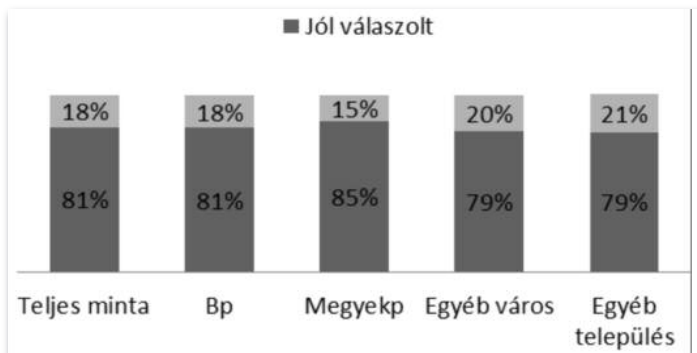

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

4.2. Érettségi helye szerinti megoszlás

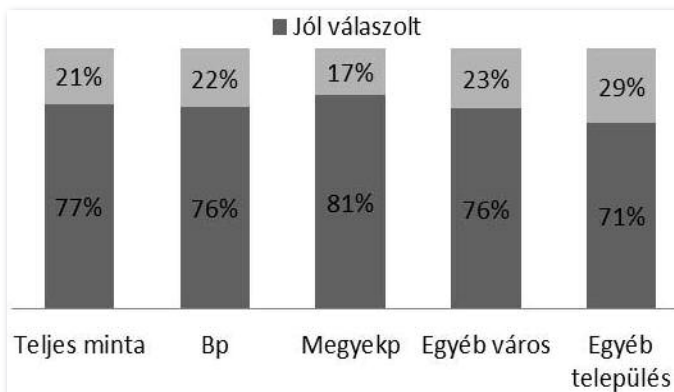
Az érettségi helyét településtípusok szerint bontva azt látjuk, hogy míg a budapestiek átlagos arányban válaszolnak jól és rosszul a kérdésekre, addig a megyeközpontokban érettségizettek mindkét esetben az átlagnál lényegesen jobban teljesítenek. Az egyéb városban érettségizettek teljesítménye megoszlik a két kérdésnél: míg a bíróságot az átlagosnál nagyobb arányban sorolták a helyes csoportba, a rendőrségnél már kicsit az átlag alatt teljesítettek.

17. ábra: Bíróság besorolása az érettségi helye szerint (településtípusra bontva)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

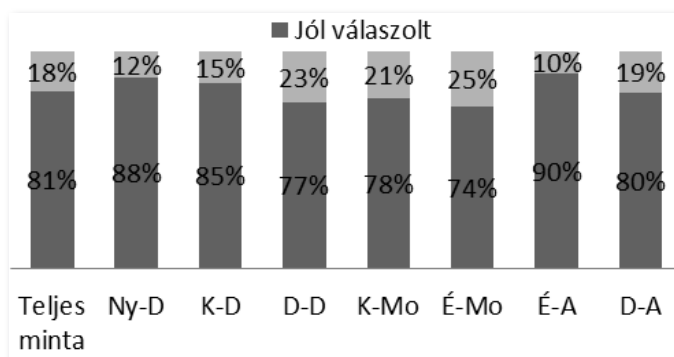
18. ábra: Rendőrség besorolása az érettségi helye szerint (településtípusra bontva)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

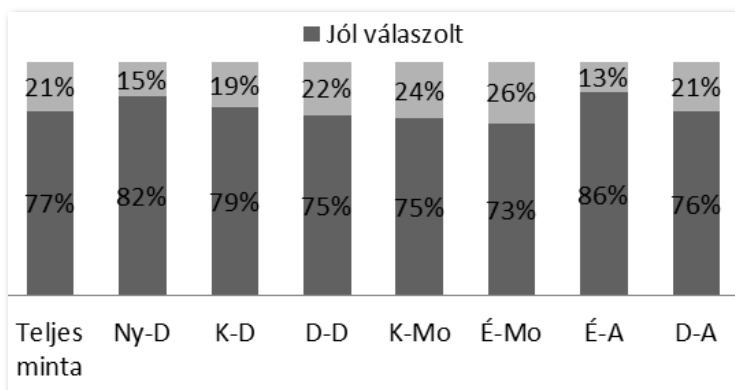
Regionális bontásban szemlélve az érettségi helyét még ennél is jelentősebb különbségeket látunk. Átlagnál nagyobb arányban válaszolnak helyesen a Nyugat-Dunántúlon, a Közép-Dunántúlon és az Észak-Alföldön érettségizettek, az átlagosnál pedig rosszabbul a Dél-Dunántúlon, Közép-Magyarországon és Észak-Magyarországon érettségizett válaszadók.

19. ábra: Bírótság besorolása az érettségi helye szerint (régióra bontva)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás. n=1750.

20. ábra: Rendőrség besorolása az érettségi helye szerint (régióra bontva)

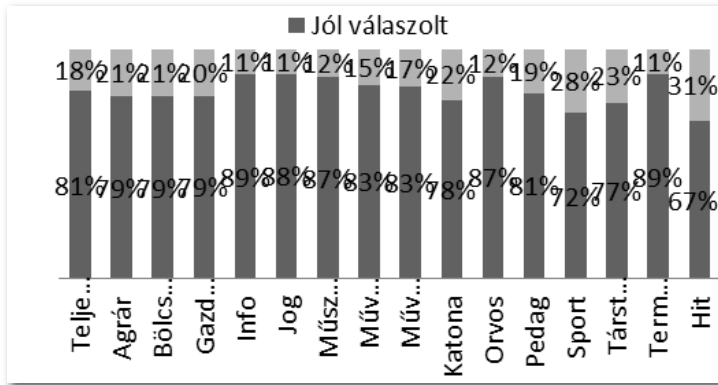

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

4.3. Tudományterület szerinti megoszlás

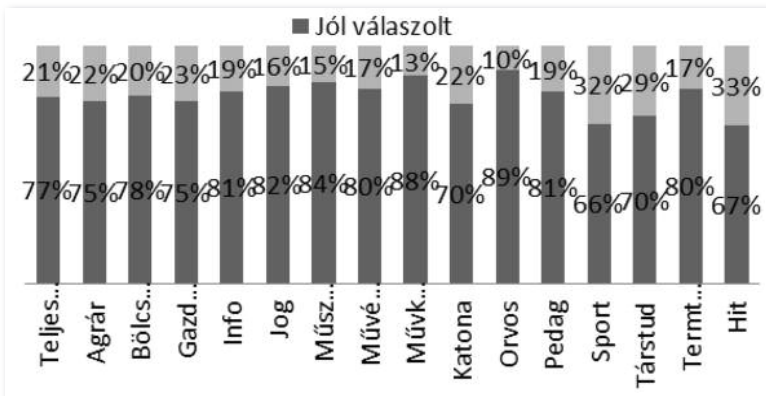
A válaszokat a megkérdezettek tanulmányainak tudományterületek szerinti csoportosításával összevetve azt látjuk, hogy mindkét kérdést az átlagnál nagyobb arányban válaszoltak meg helyesen az informatikai, jogi és igazgatási, műszaki, művészeti, művészetközvetítési, orvos- és egészségtudományi, valamint természet-tudományi tudományterületen hallgató diákok. Ezzel szemben az agrár, bölcsész-tudományi, gazdaságtudományi, nemzetvédelmi és katonai, sporttudományi, társadalomtudományi, valamint hitéleti területen tanulók az átlagnál rosszabbul válaszoltak a kérdésre.

21. ábra: Bírótság besorolása tudományterület szerint

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

225. ábra: Rendőrség besorolása tudományterület szerint

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás. n=1750.

Összefoglalásként az alábbi következtetést vonhatjuk le:

- Bár a megkérdezettek több mint 3/4-e helyesen oldotta meg a feladatot, az egyes intézmények esetén jelentős eltérések voltak: míg a parlament besorolása szinte mindenkinek sikerült, a rendőrségé már „csak” 77%-nak.

5. Összegzés

Zárásként elmondhatjuk, hogy hipotéziseink nagyrészt beigazolódtak:

1. Bár a megkérdezettek 77%-a hallott az iskolában demokráciáról, politikáról, szisztematikusan, szaktárgy keretében csak kevesen tanultak a témáról (állampolgári ismeretek óra keretében csak kevesebb mint negyedük).

2. A hallgatók valóban rendelkeznek alapvető elméleti ismeretekkel (még a „legnehezebb” alkérdésre is több mint a megkérdezettek 3/4-e helyes választ adott), ám az egyes feladatok közti nagy különbségek a tudás gyakorlati alkalmazásának korlátaira utalnak.

Összefoglalva az e fejezetben vizsgált három kérdés legfontosabb eredményeit, az alábbiakat mondhatjuk el:

- A megkérdezettek politikáról való gondolkodását csupán kismértékben határozza meg az iskola mint közeg.
- A demokráciával, politikával kapcsolatos ismeretek legfőbb forrásai a média, a család és az egyéb iskolai órák. Állampolgári ismeretek óra keretében csak a válaszolók 1/4-e hallott a demokráciáról.
- A leginkább apolitikus régiók Észak-Magyarország és Közép-Dunántúl.
- Ismerethiányt vagy az elmélet gyakorlati alkalmazásának korlátait mutatja, hogy a rendőrséget a megkérdezettek 1/5-e rossz hatalmi ághoz sorolta.

Jegyzetek:

IV.

Arapovics Mária

**A KÖZBIZALOM SZINTJE AZ EGYETEMISTÁK
ÉS FŐISKOLÁSOK KÖRÉBEN**

Napjainkban hazánkban igencsak alacsony szinten áll a közintézmények iránti bizalom, különösen nagy a bizalmatlanság a politikusok és a parlament iránt. Az elsőéves egyetemisták és főiskolások közintézményekbe vetett bizalma nagyon alacsony, de az országos értékeknél néhány százalékponttal magasabb.

„Húsz éve taposom a t. Ház szőnyegeit; sokat láttam, sokat tapasztaltam, sok millió forintot megszavaztam. E hosszú korszak szereplő politikusait személyesen ösmertem, sőt barátságban voltam sokakkal; láttam őket kívülről és belülről. Szemeim előtt nőttek meg némelyek és zsugorodtak össze mások. Mondhatom, több illúziót vesztettem ez idő alatt, mint haját, pedig ugyancsak dús hajam volt, és most ritka.

De nincs min sopánkodni. A hegyek végre is csak messziről kékek, sőt nem is hegyek, s ha nem olyannak látom ma a parlamentet, mint ezelőtt húsz évvel, ez se azt jelenti, hogy egyszer csalódtam, hanem azt, kétszer csalódtam. Mert, ha nem olyan a parlament, mint amilyennek akkor láttam, bizonyára olyan sem, amilyennek most látom. A hangulatok és az optikai törvények játéka az egész... Eredj távolabb a hegyektől és megint kékek lesznek!”

Több mint húsz évvel a rendszerváltást követően olyannak tűnik, mintha egy mai képviselő szavait olvasnánk, pedig a sorokat Mikszáth Kálmán írta.

E tanulmány – az „Egyetemes értékek az egyetemen” kutatás kérdőívének negyedik kérdésére adott válaszok alapján – azt vizsgálja, milyen mértékben bíznak a hallgatók a rendőrségben, igazságszolgáltatásban, politikusokban, parlamentben és az önkormányzatokban.

Hipotézisünk az volt, hogy a fiatalok – a felnőtt lakossághoz hasonlóan – nem igazán bíznak a közintézményekben, ezek az országos értékeknél alacsonyabb bizalmi szinten állnak.

1. Társadalmi tőke, közbizalom

A társadalmi tőke az emberek adott közösségen belüli kapcsolatait és a közösség által elismert normáit jelenti, mely csoportkohéziót és identitást eredményez. Putnam szerint a társadalmi tőke az egyének közötti kapcsolatokat, a társadalmi kapcsolathálókat, az erős civil szervezeteket, a kölcsönösségből, a szolidaritásból és a bizalomból eredő normáit jelenti.

Francis Fukuyama a társadalmi tőke jelentőségének megfogalmazása mellett különösen nagy figyelmet szentelt a bizalom kérdéskörére. Szerinte a társadalmi tőke – a normák és hálózatok összességéből eredő kollektív cselekedet – akkor jön létre, ha bizalom van az emberek között. A bizalom egyrészt az általános bizalom, hogy mennyire bízhatunk általában az emberekben, a másik típusa pedig a helyhez kötött, lokális bizalom, mely összetettebb, nehezebben mérhető, a közösségbe, szervezetekbe, közintézményekbe vetett bizalom.

A bizalom – az egyének között és a közintézményekkel szemben – fontos tényező, mely egyszerre a társadalmi tőke forrása és következménye. Mérésére – a társadalmi tőke mérésére Putman által felállított index és a bizalom mérésére Fukuyama által felállított mérőszámok segítségével – World Values Study néven nemzetközi értékvizsgálatot tartottak 1997-ben. Ez alapján megállapítható volt, hogy hazánkban csupán az emberek 24%-a bízik a másokban. (A kutatás szerint Norvégiában az emberek 65%-a, Svédországban 60%-a bízik a másokban.)

2. Közbizalom felmérések hazánkban és Európában

A TÁRKI Társadalomkutatási Intézet 2002 és 2011 közötti felmérései alapján a magyarok közepesen bíznak meg egymásban. A vizsgálatok szerint az iskolai végzettség befolyásolja leginkább a másokba vetett bizalmat: minél tanultabb valaki, annál inkább bízik a többi emberben. A tendencia másban is kimutatható: az intézményeket tekintve a bizalom szintje lényegében változatlan, a rendőrségben a közepesnél kissé jobban, míg a parlamentben a közepesnél valamivel gyengébben bízunk, az általánosított bizalom szintje még a közepes értéket sem éri el (Szalai 2011).

Mind a TÁRKI, mind Péterfi Ferenc (2008, 2009, 2010) és Péterfi Ferenc – Mészáros Zsuzsa (2011) Magyarországra vonatkozó megállapításai mutatják, hogy az intézmények iránti bizalom kritikusan alacsony szinten áll, és nagyon alacsony a társadalmi részvétel is. A közösségfejlesztők megfogalmazták, hogy az állampolgári aktivitás az elmúlt években igen alacsony szinten van hazánkban, és egyre nehezebb közösségi cselekvésre sarkallni az embereket.

Péterfi és Mészáros a 2010. évi Állampolgári Részvétel Hete (ÁRH) alkalmával a több mint 3000 fő körében végzett, nem reprezentatív vizsgálatuk során három sávba sorolták az intézményekbe vetett bizalmat. A korábbi mérésekhez hasonlóan az első csoportot, az „élbolyt” a rendőrség és a civil társadalom bizalmi indexe jelenti, az előbbi ennek a vizsgálatnak a tanúsága szerint stagnál, bár a civil szervezetek indexe minimális csökkenést mutat. A középső sávba az egyházak, az önkormányzatok és az igazságszolgáltatás bizalmi indexe került. A korábbi évekhez képest az igazságszolgáltatás iránti bizalom kicsit javult, az önkormányzatok megítélése stagnál. Ez utóbbinál a leggyakoribbak a szélső értékek, az „egyáltalán nem bízók” és a „nagyon bízom benne” megítélések. (Az egyházak korábbi vizsgálatokban nem szerepeltek). A közbizalom rangsorában a legalsó szinten – a korábbi trendeknek is megfelelően – a parlament és a politikusok állnak. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy a parlament megítélése az első évi felméréshez képest minimálisan javult, tehát mintha kisebb változást jeleznének adatok. A legnagyobb

bizalomhiány továbbra is a politika képviselői iránt érzékelhető, ők képviselik az intézmények iránti közbizalom felmérésben a „lemaradók”, az „erősen leszakadók” csoportját. A közösségfejlesztők határozott változást érzékeltek viszont a helyi szintű kezdeményezésekhez fűződő vélekedésekben, ugyanis az adatok szerint javult a helyi befolyás lehetőségében bízók aránya. Fontos megjegyezni, hogy jelentős változást mutat az előző évhez képest, hogy meglehetősen növekedett minden kérdésnél a tanácsaltanok, a „nem tudom” választ megjelölők aránya. A kutatók szerint ez azzal magyarázható, hogy a vizsgálat évében az országos és a helyi önkormányzati választás is végbement, s ez egyszerre jelentett elbizonytalanodást és várakozást.

3. Az Egyetemes értékek az egyetemen kutatás eredményei a közbizalomról

3.1. Módszertan és minta

Az Egyetemes értékek az egyetemen kutatás keretén belül, a 2010/2011. tanévben, elsőéves egyetemisták és főiskolások körében végeztük el a közintézmények iránti bizalomról szóló kérdőíves vizsgálatot a Közép-magyarországi Régió felsőoktatási intézményeiben. A módszertani fejezetben részletesen ismertetett metodika mellett 1750 hallgató töltötte ki kérdőívünket. A válaszadó hallgatók a tizennégy tudományterület elsőéveseinek reprezentatív mintáját adják (a sporttudományi és informatikai képzési terület kivételével) átlagosan 20% szignifikancia-szinten, így mintánk jó közelítéssel reprezentánsnak tekinthető. A felmérésben 57%-ban lányok, 43%-ban fiúk választottak, 43%-uk 18-19, 26%-uk 19-20 éves, tehát döntő többségében gimnáziumból kikerülő fiatalok. A válaszadók legnagyobb arányban a Közép-magyarországi Régió városaiban érettségiztek, de hasonló arányban tanultak észak-magyarországi vagy közép- és nyugat-dunántúli megyeközpontban vagy városban.

Kutatási kérdésünk arra irányult, milyen mértékben bíznak a hallgatók a rendőrségben, az igazságszolgáltatásban, a politikusokban, a parlamentben és az önkormányzatokban. Módszereinkben a Közösségfejlesztők Egyesülete 2009. évi ÁRH kérdőívének vonatkozó kérdését vettük alapul (ebben az egyházak – mint fentebb említettük – még nem szerepeltek).

3.2. Tragikusan alacsony a hallgatók intézményekbe vetett bizalma

Az adatok jól tükrözik hazánkban a közbizalom alacsony szintjét, a társadalmunkban jelen lévő bizalmatlanságot.

Az összesített adatok közlésekor fontos megjegyezni, hogy felmérésünkben 1-4-es értékeket jelölhettek meg a hallgatók (1=egyáltalán nem, 2=nem nagyon, 3=eléggé, 4=nagyon), tehát ebben az intervallumban a 2,5 a középérték, afölött pozitív, alatta negatív irányú az érték.

A közintézmények bizalomindexe összességében meglehetősen alacsony. Egyik érték sem éri el a 3-as átlagot, ami nagyfokú bizalmatlanságra utal. A „nem nagyon” és az „eléggé” érték közé esik a legnagyobb bizalmat jelentő igazságszolgáltatás 2,57%-os átlaga. A politikusok megítélésének mértéke 1,61%, ami az „egyáltalán nem” és a „nem nagyon” értékek között áll.

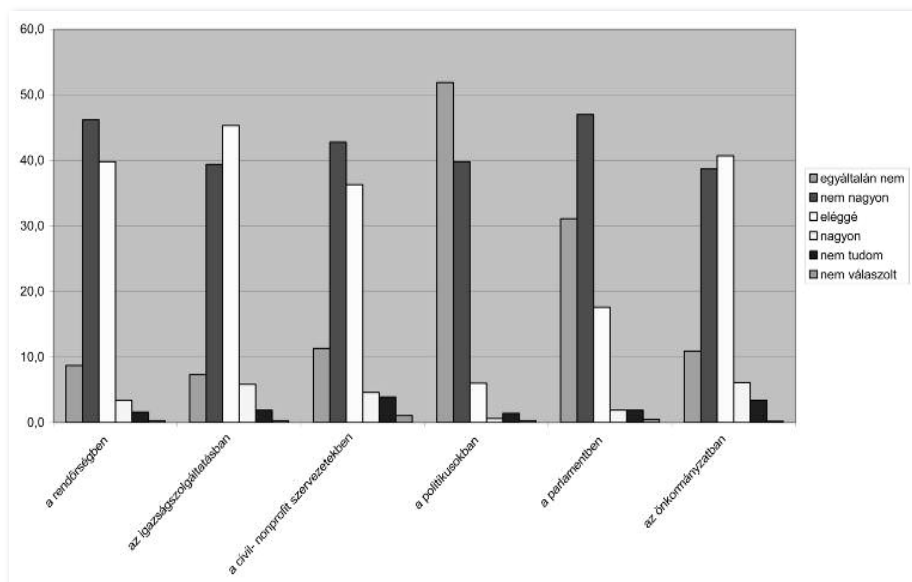
Az elsőéves egyetemisták és főiskolások igazságszolgáltatásba vetett bizalma kiemelkedik a többi intézmény közül, de még hasonló bizalmat mutatnak az önkormányzatok és a civil szervezetek értékei. Középmezőnyben végzett a rendőrség a rangsor felállításakor. A lemaradók csoportjába tartozik a parlament és végül a politikusok köre, a fiatalok nem bíznak ezekben a szereplőkben.

1. tábla: A közintézményekbe vetett bizalom a „Mennyire bízol meg?” kérdésre adott válaszok alapján. (%)

Értékek	egyáltalán nem	nem nagyon	elégé	nagyon	nem tudom	nem válaszolt	összesen
a rendőrségben	8,7	46,2	39,8	3,4	1,6	0,3	100,0
az igazságszolgáltatásban	7,3	39,4	45,3	5,8	1,9	0,3	100,0
a civil-nonprofit szervezetekben	11,3	42,8	36,3	4,6	3,9	1,1	100,0
a politikusokban	51,9	39,8	6,0	0,6	1,4	0,3	100,0
a parlamentben	31,1	47,0	17,6	1,9	1,9	0,5	100,0
önkormányzatban	10,9	38,7	40,7	6,1	3,4	0,2	100,0

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

1. ábra: Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés során mért közintézményekbe vetett bizalom, a „Mennyire bízol meg?” kérdésre adott válaszok alapján

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Ha összevetjük a hallgatói rangsort az ÁRH felmérésével, akkor a dobogósok tekintetében eltér az országos közintézményekbe vetett bizalmi adatoktól, viszont az egyetemisták és főiskolások véleménye a politikáról ugyanolyan tragikus, mint az országos felmérésen. Meglehetősen alacsony tehát az intézményi bizalmi index, ugyanakkor magasabb az érték, mint az országos ÁRH felméréseken (2. tábla).

2. tábla: Az Egyetemes értékek az egyetemen (2010/2011.) és az Állampolgári Részvétel Hete (2010) bizalmi indexeinek összevetése

MENNYIRE BÍZOL MEG...?	2010/11. ELTE felmérés	MENNYIRE BÍZIK MEG...?	2010. ÁRH felmérés
1-4 átlagos értékek (1=egyáltalán nem, 2=nem nagyon, 3=eléggé, 4= nagyon)			
a rendőrségben?	2,44	a rendőrségben?	2,4
az igazságszolgáltatásban?	2,57	az igazságszolgáltatásban?	2,3
a civil társadalomban, nonprofit szervezetekben?	2,53	a civil társadalomban, nonprofit szervezetekben?	2,4
a politikusokban?	1,61	a politikusokban?	1,5
a parlamentben?	1,98	a parlamentben?	1,8
az önkormányzatban?	2,54	az önkormányzatban?	2,3
	n.a.	az egyházakban	2,3

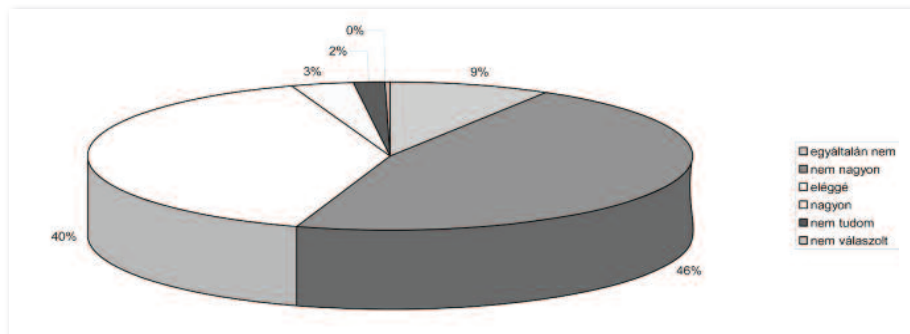
3.3. „Bizalom” a rendőrségben

A rendőrség intézkedései valamennyire közelebb állnak az egyetemi és főiskolai hallgatók életéhez, hiszen 18-20 éves koráig már mindenki találkozott rendőrrel, kért tájékoztatást vagy segítséget, a jogosítvánnyal rendelkezők különös figyelemmel kísérik a forgalomban a rendőröket. Erre a kérdésre igen kevés volt a „nem tudom” válaszok aránya. Ugyanakkor a hatalmi ághoz sorolásánál itt volt legnagyobb tévesztés, a válaszadók 77%-a tudta csak helyesen besorolni a rendőrséget, a válaszadó közel negyede nem tudta, hogy végrehajtó hatalom (ld. Hunyadi Bulcsú: Mennyit tudunk a Demokráciáról?).

A felmérés szerint a rendőrség munkájával nem elégedett a hallgatók 55%-a, többségében nem bíznak a rendvédelmi szervben (46% nem nagyon, 9% egyáltalán nem). Alacsony a rendőrség elfogadottságának mértéke (40% eléggé, ugyanakkor csupán 3% nagyon elégedett).

A közösségfejlesztők tapasztalatai szerint az alacsonyabb iskolai végzettségűek bíznak meg inkább a rendőrségben. Az országos ÁRH felmérés 2010. évi adataival (39% nem nagyon, 13% egyáltalán nem, 34% eléggé, 10% nagyon bízik) összevetve az egyetemisták és főiskolások hátrább sorolták a rendőrséget. Összesítve: a hallgatók kevésbé bíznak a rendőrségben, mint az országos felmérésen résztvevők.

2. ábra: Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés során mért rendőrségbe vetett bizalom, a „Mennyire bíz meg?” kérdésre adott válaszok alapján (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

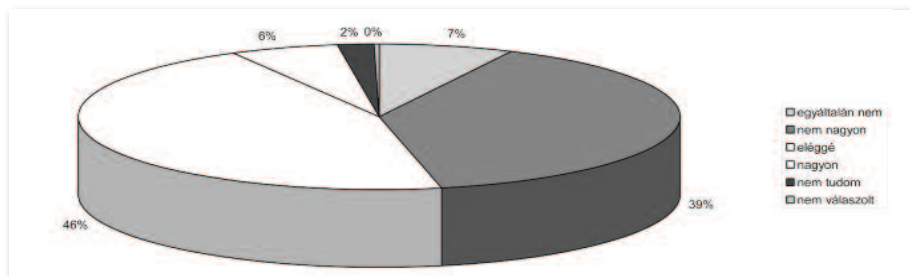
3.4. Bizalom az igazságszolgáltatásban

Kimagasló a többi indexhez képest az igazságszolgáltatásba vetett bizalom (2,57-es átlag), itt jelenik meg a legtöbb nagyon bízó válaszadó, ami önmagában nem jelent erős bizalmi szintet, de a többi intézmény megítéléséhez képest kiemelkedő. Az igazságszolgáltatásban a felmérésében részt vevő hallgatók több mint fele bízik (46%-a eléggő bíz, 6% nagyon). Ugyanakkor 39% nem nagyon, 7% egyáltalán nem bíz meg.

A válaszok is határozott véleményt tükröznek, nem éri el az 1%-ot se a „nem tudom” válaszok összessége, és itt jelenik meg a legtöbb „nagyon bízó” hallgató. Feltételezésünk szerint az igazságszolgáltatás rendszerét kevésbé ismerik a fiatalok, hiszen életükben ritkán, vagy csak kevesek szembesülhettek peres eljárással, bírői ítéletekkel, vagy adtak ügyiratot, mégis határozott a véleményalkotás. Ezt igazolta, hogy a bíróság hatalmi ághoz sorolásánál, annak ellenére, hogy ez érettségi kérdés is, a válaszadók közel 20%-a nem tudta helyesen besorolni az igazságszolgáltatás körébe (ld. Hunyadi Bulcsú: Mennyit tudunk a Demokráciáról?).

Összevetve az országos ÁRH felméréssel az eredményeket – ahol a rendőrség vezeti a rangsort – kirajzolódik, hogy az igazságszolgáltatást pozitívabban ítélik meg a hallgatók, ebben bíznak meg leginkább.

3. ábra: Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés során mért, igazságszolgáltatásba vetett bizalom, a „Mennyire bíz meg?” kérdésre adott válaszok alapján

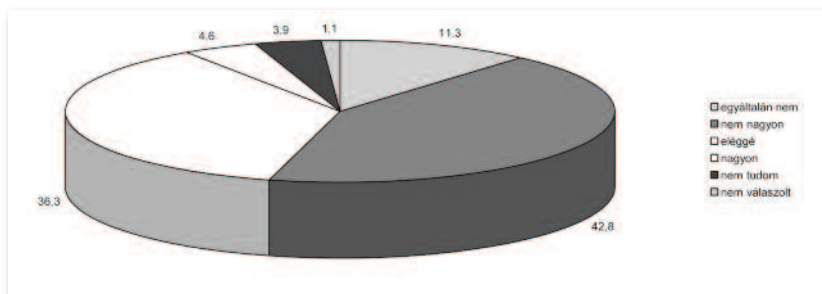

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

3.5. Visszafogott bizalom a civilekben

A civil szervezetekben való bizalomra utaló kérdés esetében a legnagyobb a bizonytalan válaszadók aránya, itt válaszolta a legtöbb hallgató azt, hogy „nem tudom”.

4. ábra: Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés során mért, civil-nonprofit szervezetekbe vetett bizalom, a „Mennyire bízol meg?” kérdésre adott válaszok alapján (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A válaszadó egyetemisták és főiskolások 43%-a nem nagyon bízik a civil szervezetekben, több mint 11% egyáltalán nem. Közel 41%-os a civilekben bízók aránya. Az átlagérték viszont 2,53, ami a középmezőnyt jelenti a közintézmények bizalomindexét tekintve. Az ÁRH felmérésben jól szereplő civil-nonprofit szervezetekben kevésbé bíznak a fiatalok, megfordul az arány a bízók és bizalmatlanok között. Ugyanakkor nagyobb a tanácstalanság a civilek megítélésében: közel 4%-a a hallgatóknak nem tudott válaszolni a kérdésre és meghaladja az 1%-ot a nem válaszolók aránya. Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés adataiból kiderül, a fiatalok állampolgári aktivitása, civil szerepvállalása alacsony. Nincs jelentős eltérés a civil szervezetek megítélésében azok között, akik részt vettek már egyesületi tevékenységben, önkéntességben, és azok között, akik nem vettek még részt ilyen jellegű tevékenységben.

3.6. Teljes bizalmatlanság a politikusok iránt

Katasztrofális véleménnyel vannak az elsőéves egyetemista és főiskolás hallgatók a politikusokról.

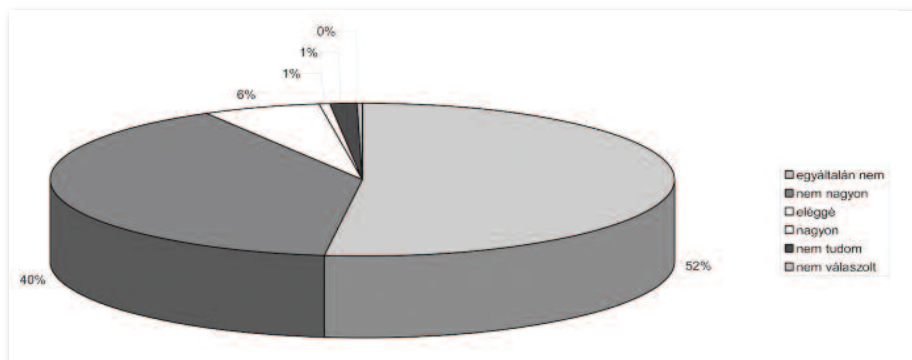
Az első választáson már átesett fiatalok egyáltalán nem bíznak a törvényalkotókban és a közélet formálóiban (1,61 az átlagérték). A válaszadók 92%-a (!) nem bíz a politikusokban, 25% egyáltalán nem, 40% nem nagyon. (A hallgatók határozott véleményt formáltak, csupán 1% jelölte be a „nem tudom” választ.)

Az ÁRH felmérésen részt vettek hasonlóan rossz, de talán nem ennyire határozott véleménnyel voltak a politikusokról. A felmért lakosság 81%-a bizalmatlan (54% egyáltalán nem, 27% nem nagyon bíz) és csupán 10% bíz a politikusokban, viszont több mint 8% nem tudott válaszolni a kérdésre az önkormányzati választásokat követő lekérdezéskor.

A korrelációs vizsgálatokból kiderült, akik biztosan elmennének választásokkor szavazni, azok közel 70%-a eléggé bíz a politikusokban, de akik egyáltalán nem bíznak a

közélet formálóiiban, azoknak is 40%-a elmenne voksolni. Természetesen utóbbi hallgatók körében a legnagyobb azoknak az aránya, akik nem mennének el szavazni. Figyelemre-méltó, hogy akik a „nem tudom” választott jelölték meg, azok 80%-a is elmenne szavazni.

5. ábra: Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés során mért, politikusokba vetett bizalom, a „Mennyire bíz meg?” kérdésre adott válaszok alapján.

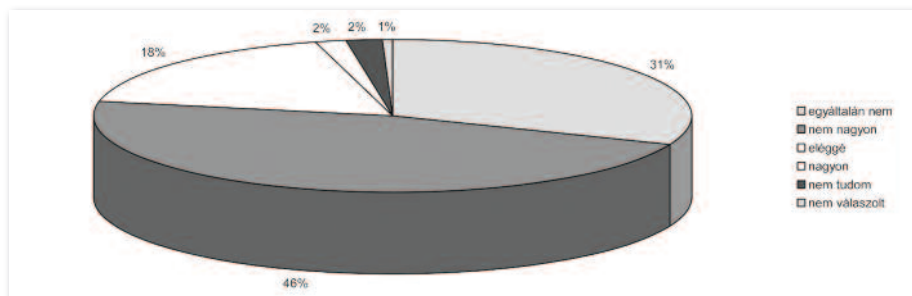
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

3.7. Bizalmatlanság a parlamenttel szemben

Az egyetemisták és főiskolások körében a parlament bizalmi indexe nem éri el a 2-es értéket [1,98], ami nagyon alacsonynak tekinthető. A válaszadó hallgatók 46%-a nem nagyon, 31%-a egyáltalán nem bíz a törvényalkotó parlamentben, s mindössze 20% jelzett bizalmat. A bizonytalanok száma viszont megnőtt a politikusok megítéléséhez képest, itt 2% „nem tudom” választ adott, 1% kihagyta a kérdést. (A hatalmi ágak szétválasztásánál csupán 2% volt a tévesztés, a fiatalok 98%-a helyesen sorolta az Országgyűlést a törvényhozáshoz).

Az ÁRH felmérésen 75% nem bíz az Országgyűlésben, a bizonytalanok aránya viszont 9%, a bizalmi index 1,8.

6. ábra: Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés során mért, parlamentbe vetett bizalom, a „Mennyire bíz meg?” kérdésre adott válaszok alapján (%)

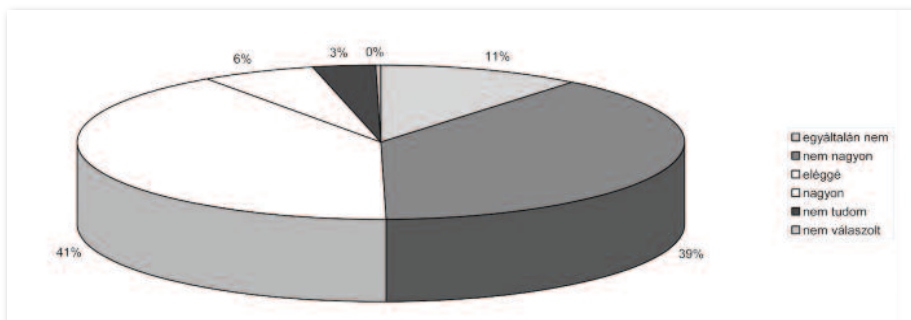
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A parlamentben egyáltalán nem bízók 40%-a biztosan elmenne szavazni, közel 30% nem menne, viszont az egyáltalán nem bízók közülük jelölték be legtöbbször azt a választ, hogy „elmennének, de érvénytelen szavaznék”.

3.8. Bizalom az önkormányzatokban

Az önkormányzat, mint iskolafenntartó, helyi rendeletalkotó, főtérépítő vagy adókievítő észrevehető szerepet tölthetne be a fiatalok életében, mégis meglehetősen nagy (3%) azoknak a hallgatóknak az aránya, akik nem tudták megítélni az önkormányzat iránti bizalmat. Viszont az intézmények sorában itt jelennek meg legnagyobb arányban a szélső értékek. A válaszadók 11%-a egyáltalán nem, 6%-a nagyon bíz az önkormányzat tevékenységében. Az eléggé megbízók aránya 41%, a nem nagyon bízók aránya 39%. A válaszadók fele nem bíz meg az önkormányzatban, de összevetve a többi intézménnyel, közepesen jó értéknek mondható a 2,54-es átlagérték. Az ÁRH felmérésein 2,3 az átlagérték, magasabb azoknak az aránya, akik egyáltalán nem (17%) vagy nem nagyon (39%) bíz az önkormányzatban (17%).

7. ábra: Az Egyetemes értékek az egyetemen felmérés során mér, önkormányzatba vetett bizalom, a „Mennyire bízol meg?” kérdésre adott válaszok alapján [%]

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

4. Összesítés

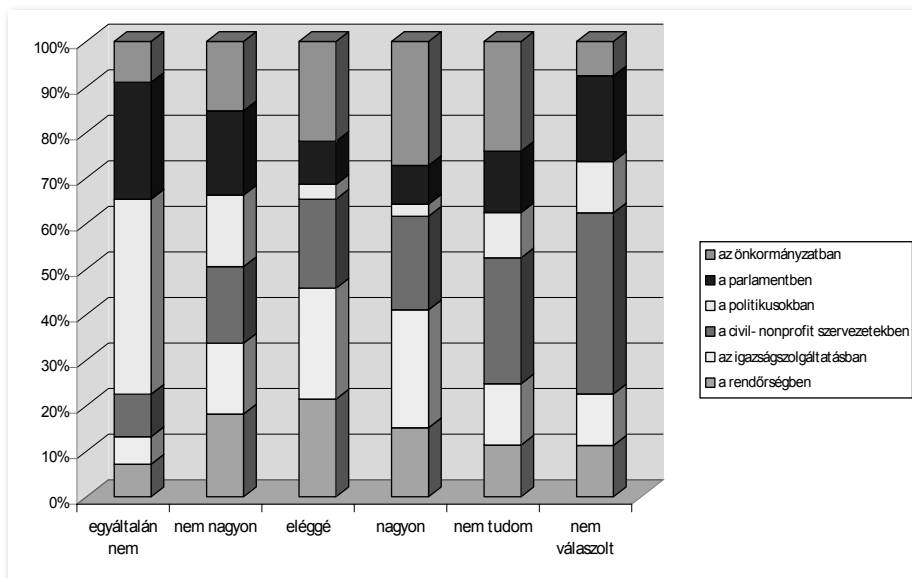
Az elsőéves egyetemista és főiskolás fiatalok közintézményekbe vetett bizalma kétségbeesítően alacsony. A kutatás eredménye a nemzetközi és a hazai felmérések főbb tendenciáival egyező. Egyes rangsorokban, mértékekben eltérés rajzolódik ki (nagyobb mértékben bíz az ifjak az igazságszolgáltatásban, mint a rendőrségben), de összességében a közepesen alacsonyabb a közintézmények iránti bizalmi szint.

A fiatalok politikusokba és a parlamentbe vetett bizalma kritikusan alacsony. Visszatekintve akár a XIX. századvégi hazánkra, újraolvasva Mikszáth Két választás Magyarországon regényét vagy Cieger András történész értekezését, nem találjuk meglepőnek a politikusok iránti bizalmatlanságot: a századvégi vasúttársaságok panamai és az ezredvégi autópálya-építések visszasságai kapcsán már-már úgy érezzük, a politikai korrupció a

magyar kultúra normájává szilárdult. Ugyanakkor megnyugtató a Bozóky Tamás által bemutatott kutatási eredményünk, mely szerint a korrupciós normaszegésre a válaszadók egyetemisták döntő többsége demokratikus megoldást javasolt. Takács Dávid elemzéséből az derül ki: a hallgatók többsége elítéli a normaszegést, az állampolgári alapértékek sarokköveként tekintenek a hallgatók a normakövetésre.

Hipotézisünk részben igazolódott, valóban radikálisabb véleményt fogalmaznak meg a fiatalok, mint az országos felmérésben részt vett idősebb generációk összessége, ugyanakkor a bizalmi indexek átlagértéke minden szereplő esetében magasabb. Ez egyezik a TÁRKI azon megállapításával, miszerint minél tanultabbak vagyunk, annál jobban bízunk embertársainkban.

8. ábra: Egyetemes értékek az egyetemen felmérés intézményi bizalma (összesítő tábla)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A felmérés további vizsgálatokra ad lehetőséget, egy későbbi elemzésben például érdemes lenne az egyes tudományterületeken tanulók véleményét is összevetni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Arapovics Mária (2009): Az emberi erőforrás-fejlesztés szerepe a gazdasági versenyben. In: Henczi Lajos (szerk, 2009): *Felnőttoktatás*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 16-22.
2. Bourdieu, Pierre. (1997): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz Róbert (szerk, 1997): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Válogatott tanulmányok. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó. 156-177.
3. Cieger András (2011): *Politikai korrupció a Monarchia Magyarországon*. Budapest: Napvilág.
4. Coleman, James S. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. In: *American Journal of Sociology*. 94. 95-120.
5. Fukuyama, Francis (1995): *Bizalom. A társadalmi erények és a jólét megteremtése*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
6. Fukuyama, Francis (1997): *The End of Order*. London: The Social Market Foundation.
7. *Global Civil Society – An Overview* (2003): The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies. Center for Civil Society Studies: Baltimore, USA.
8. Grootaer, Christian (2001): Social Capital: The Missing Link? In: Paul Dekker, Eric M. Uslaner (eds, 2001): *Social Capital and Participation in Everyday Life*. Routledge: London, 9-29.
9. Mikszáth Kálmán (1904): *Az én kortársaim*. Budapest: Athenaeum.
10. Péterfi Ferenc (2009): A közbizalom és a részvétel helyzete Magyarországon 2008 őszén. URL: http://www.pafi.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/d735fd2254be3c2ac125690d004a5c81/d99ebf89567f82bec1257583003899af?OpenDocument. Utolsó letöltés: 2011. október. 6.
11. Péterfi Ferenc (2010): Példátlanul alacsony szinten a közbizalom. URL: www.kkapcsolat.hu. Utolsó letöltés: 2011. október 6.
12. Péterfi Ferenc – Mészáros Zsuzsa (2011): Válatlanul alacsony szinten a közbizalom. URL: www.kkapcsolat.hu. Utolsó letöltés: 2011. október 6.
13. Putnam, Robert (1993): *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press: Princeton.
14. Putnam, Robert D. (2000): *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
15. Szalai Boglárka TÁRKI Zrt. (2011): Kevésé biz(z)unk egymásban. URL: <http://www.tarki.hu/hu/news/2011/kitekint/20110822.html>. Utolsó letöltés: 2011. október 6.
16. Tóth István György TÁRKI (2005): *A társadalmi tőke növelésének lehetőségei társadalompolitikai eszközökkel*. Budapest: TÁRKI.

Jegyzetek:

V.

Babos Zsuzsánna

**FIATALOK AKTIVITÁSA KÖZÖSSÉGFORMÁLÓ
TEVÉKENYSÉGEKBEN**

Az elsőéves egyetemista, főiskolás fiatalok többsége elsősorban a szabadidőhöz kapcsolódó énekar-, tánc-, sport szakkörökön vesz részt, diákönkormányzatban többségük nem vett még részt. A párok ifjúsági szervezetei nem érdeklik őket, és a legtöbb hallgató egyesületi tevékenységben, önkéntességben sem vett még részt. Karitatív akcióban, ruhagyűjtésben, véradásban és internetes közösségi oldalon vettek már részt, azonban a blog- szerkesztés nem érdekli a fiatalok többségét.

1. Bevezető

A kutatási téma aktualitása, hogy az országos Közbizalom Gyorsjelentés (Péterfi, Mészáros, 2010) 2010-es felmérésének egyik eredménye a következő volt: az állampolgári aktivitás jó ideje igen alacsony szinten van, egyre nehezebb megszólítani az embereket közösségi cselekvésre.

Kutatási kérdésünk tehát: Mennyire aktívak az egyetemista, főiskolás fiatalok? Milyen civil együttműködésekben vesznek részt?

Hipotézisünk: Nagyobb azoknak a fiataloknak az aránya, akik nem vettek még részt közösségformáló tevékenységekben azokkal szemben, akik már részt vettek.

2. Elméleti háttér

Putnam szerint az ember mint társas lény igényli a közösséget, a közösségi kapcsolatokat. Nem csak az egyén számára, de a társadalom szempontjából is számos előnnyel jár az egyének közösségi részvétele (Vincze, 2011). Tehát minél többen vesznek részt például különböző szakkörökön, egyesületekben, karitatív szervezetekben, annál inkább erősödik az emberek közt lévő kohézió. Ennek köszönhetően kialakulhat az együttműködési készség, képesség és attitűd a társadalomban.

A fiatalok közösségformáló tevékenységek alkalmával különböző feladatokat látnak el, amelyhez kapcsolódóan Bábosik István így ír: az interakciók szociomorális értelemben lehetnek formáló, de deformáló hatásúak is. Mindenekelőtt a feladatok tartalmától függ, milyen minőséget vesznek fel. Ez úgy értendő, hogy a konstruktív, vagyis a szociálisan értékes (közösségfejlesztő jellegű) és az individuumot is fejlesztő (önfejlesztő jellegű) feladat formáló kölcsönhatásokat indít el és működtet. (Bábosik, 2009)

Nárai Márta szerint „a diákönkormányzatok, a különböző ifjúsági szervezetek munkájába való bekapcsolódás során olyan tudásra, képességekre tesznek (tehetnek) szert, olyan élmények, illetve információk birtokába juthatnak a fiatalok, szocializációs szempontból életük egyik legfontosabb szakaszában, amely alapvetően meghatározó lehet, arra nézve, hogy később, felnőttkorukban milyen polgár válik belőlük, kialakul-e bennük az úgynevezett civil tudatosság, másik megsegítésére való hajlandóság, hogyan viszonyulnak a társadalmi cselekvésekbe való bekapcsolódáshoz, önkéntességhez.” (Nárai, 2004: 616)

A 2008-as ESS vizsgálat (The European Social Survey, Európai Társadalmak összehasonlító vizsgálata) 25 európai országra terjedt ki. A kutatás során hét értékdimenzió mentén három fő csoportot különböztettek meg. Csepeli leírásában ezek a következők: az európaiak 38%-a esett a „cselekvő” kategóriába. E csoport tagjai a cselekvő igeragozás paradigmája szerint beszélnek el életüket, melynek középpontjában önmaguk állnak, akik önmagukon túli célok megvalósítására vállalkoznak társaikkal. Majdnem ugyanekkora (37%) azok aránya, akik lemondanak a cselekvő élet adta lehetőségekről, s életükről akarva-akaratlan csak a szenvedő igeragozás paradigmája szerint képesek számot adni. A harmadik csoport a lázadók (25%) nevet kapta. Ők azok, akik minden értéket elutasítanak. Semmiben sem hisznek, mindenben kételkednek. A nyugat-európai országokban jelentősen magasabb a cselekvő típushoz tartozók aránya, mint a kelet-európai országokban. Keleten viszont jóval több a szenvedő, mint a cselekvő. (Csepeli, 2010)

A fiatalok aktivitását hazai kutatás alapján az Ifjúság 2008 eredményei érintik, amelyben a következőt fogalmazták meg: a fiatalok döntő többsége hétköznapi alapvetően otthon, kollégiumban, albérletben (mintegy 89%) vagy a barátainál tartózkodik (52%). 2004-hez képest növekedett azok aránya, akik a szabadidejüket otthon töltik. Elenyésző kisebbségben vannak azok a fiatalok, akik beszédcselekvési helyszínekre (kocsma, kávéház) vagy kulturális intézményekbe járnak szabadidejükben. Érdemes azonban megemlíteni, hogy főleg a férfi megkérdezettek közel egyhetede sportpályán tölti a szabadidejét. (Bauer, Szabó, 2009)

A nemzetközi és hazai kutatások alapján saját kutatásunk az elsőéves egyetemista, főiskolás fiatalok közösségformáló tevékenységekben való aktivitását is vizsgálta. „Mi igaz rád?”- szöveg az egyik kérdés kutatásunk kérdőívében. A kérdőívben nyolc kategóriát kellett az abban való részvételi gyakoriságnak megfelelően „X”- szel megjelölni. Ezek a következők: szabadidőhöz kapcsolódó tevékenység (szakkör, sport, énekkar, tánc); diákönkormányzat; párt ifjúsági szervezete; egyesületi tevékenység, önkéntesség; karitatív akció (ruhágyűjtés, véradás); internetes közösségi oldal; blog szerkesztése; más.

A gyakoriságnak megfelelően öt kategóriát jelölhetett be a válaszadó. Ezek a következők: vettem már részt benne; állandó megbízatásom van, rendszeresen részt veszek; nem vettem még részt benne; nem vettem még részt, de szeretnék; nem érdekel.

	Vettem már részt benne	Állandó megbízatásom van, rendszeresen részt veszek	Nem vettem még részt benne	Nem vettem még részt, de szeretnék	Nem érdekel
Szabadidőhöz kapcsolódó tevékenység (szakkör, sport, énekkar, tánc)					
Diákönkormányzat					
Párt ifjúsági szervezete					
Egyesületi tevékenység, önkéntesség					
Karitatív akció (ruhagyűjtés, véradás)					
Internetes közösségi oldal					
Blog szerkesztése					
Más, éspedig:.....					

3. Eredmények bemutatása

Mi igaz rád kérdésünkre az 1750 fő válaszadó közül átlagosan a legtöbben a következőket jelölték meg: Szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben vettek már részt (52%). Diákönkormányzatban nem vettek még részt (39%). Párt ifjúsági szervezete nem érdekli a legtöbb a fiatal (50%). Egyesületi tevékenységben, önkéntességben nem vettek még részt (31%). Karitatív akcióban, ruhagyűjtésben, véradásban (44%) és internetes közösségi oldal tagjaként (45%) vettek már részt a hallgatók. A blog szerkesztése nem érdekli a fiatalok többségét (35%). Ezekből az adatokból látható, hogy a megkérdezettek közül a legtöbb fiatal egyetemista, főiskolás hallgató részt vett már valamely szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben, ami nem meglepő adat, mégis biztató az Ifjúság 2008 kutatás eredményei tekintetében. Hiszen, ezeknek a fiataloknak, akiknek van szabadidejük, nem a semmit tételre használják ezt az időt, hanem a személyiségük fejlesztésére, képességeik, kompetenciáik fejlődésére alkalmas pl.: szakkör, sport, énekkar vagy táncfoglalkozáson vettek már részt.

Azok a válaszadók, akik állandó megbízatásban vannak, rendszeresen részt vesznek a kérdőívünkben felsorolt valamely tevékenységben: közülük a legtöbben (44%) a szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben vesznek részt, őket követik az internetes közösségi oldalon résztvevők (40%). Harmadikként az egyesületi tevékenységben, önkéntességben részt vevő fiatalok jelennek meg (7%), majd a karitatív tevékenységben

rendszeresen részt vevők következnek (5%). Ötödik helyen a blog szerkesztésében részt vevők (4%), hatodik helyen pedig a diákönkormányzatban állandó megbízással rendelkező hallgatók (2%) állnak, míg legutolsó helyen állnak a pártok ifjúsági szervezetében rendszeresen résztvevő egyetemisták, főiskolások (0,5%). Tehát a felsorolásból jól ki-vehető, hogy a fiatalok többsége rendszeresen jár szabadidős tevékenységre, de sokkal kevesebben vesznek részt állandóan egyesületi önkéntességben. A közösségi oldalon való állandó részvétel második helyet kapott, ugyanakkor a blog szerkesztésében való aktív részvétel csupán az ötödik helyen szerepel.

A fiatalok aktivitása tekintetében a skála másik oldalán áll az általunk felsorolt tevékenységek iránt nem érdeklődő válaszadók aránya. Talán az érdeklődés hiánya lehet „komplementere” az állandó részvételnek, ezért ezen adatokat ismertetem a következőkben.

Az előző adatokkal ellentétben értelemszerűen legtöbben nem érdeklődnek a pártok ifjúsági szervezete iránt (50%). Őket követik a blog szerkesztése iránt nem érdeklődők (35%). Harmadikak ebben a sorban a diákönkormányzat iránt nem érdeklődők (24%). Őket követik az egyesületi tevékenység iránt nem érdeklődők (11%), majd a karitatív akció iránt nem érdeklődők (7%). Hatodik helyen állnak az internetes közösségi oldal iránt nem érdeklődők (5%), és végül a szabadidős tevékenység iránt nem érdeklődők (0,9%).

A motiválhatóság miatt emeltem ki ezt a kategóriát, hiszen nem azokat nehéz az önkéntességre, a karitatív tevékenységben való aktív részvételre vagy a diákönkormányzatban való részvételre ösztökélni, akiknek még nem volt része ezekben, hanem azokat, akik érdektelenek. Felvetődik a kérdés, hogy az elsőéves felsőoktatási hallgatóknak mi áll a passzivitásuk hátterében? Mivel és hogyan lehetne őket motiválni, bevonni őket például az önkéntességbe? Lehet, hogy nem informáltak ezekben a tevékenységekben való részvétel előnyeiről? Hogyan kellene feljűk a lehetőségeket kommunikálni? Mindezt annak érdekében, hogy saját javukat, és a társadalom javát is szolgálva éljenek a demokrácia adta lehetőségekkel.

A következő sorokban kitekintést teszek az ESS 2008 - Európai Társadalmak összehasonlító vizsgálatára. Ebben a nemzetközi kutatásban cselekvők, akik önmagukon túli célok megvalósítására vállalkoznak társaikkal (38%), és szenvedők, akik lemondanak a cselekvő élet adta lehetőségéről (37%). [Csepeli, 2010] Ennek a két csoportnak a meghatározását összevettem saját kutatásunk részadataival. Aktívoknak nevezem azokat, akik egyesületi tevékenységben, önkéntességben rendszeresen részt vettek (7%) és érdekteleneknek nevezem azokat, akik egyesületi tevékenység, önkéntesség iránt nem érdeklődnek (11%). Saját kutatásunkban az érdektelenek vannak többségben az aktívokhoz képest. Ez az eredmény megegyezik Csepeli György összefoglalójában azzal a nemzetközi kutatási eredménnyel, amely szerint az Európai Unióban kelet felé haladva nagyobb a szenvedők aránya a cselekvőkhöz képest.

3.1. Nemi megoszlás

Kétszer annyi nő vett már részt diákönkormányzatban, mint férfi (19% nő, 9% férfi), mégis az egyetem után ők vannak nagyobb arányban az önkormányzatok képviselői között.

A szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben részt vevő nők részvételi arányát a karitatív akcióban részt vevő nők aránya követi. Akik már részt vettek karitatív akcióban (ruhagyűjtés, véradás), azok közt a nők (24%) magasán felülreprezentáltak (férfi: 16%).

Talán nem meglepő a nők fölénye, mégis ráerősít arra, hogy ezt a célcsoportot ilyen jellegű tevékenységgel lehet részvételre ösztönözni.

Internetes közösségi oldalon állandó rendszerességgel, közel kétszer annyi nő (26%) vesz részt, mint férfi (14%). Ezen adatok előzetes elvárásommal ellentétes eredményeket hoztak.

3.2. Érettségi helye szerinti megoszlás

Melyik városban érettségiztél? – tettük fel a kérdést annak érdekében, hogy kimutatható legyen a válaszadók érettségi helyének településtípusonkénti eloszlása. Az Egyetemesek értéke az egyetemen című kutatás kériőves felmérése a Közép-magyarországi Régió felsőoktatási intézményeiben tanuló hallgatóira terjedt ki. Emiatt látható az ábrán a Budapesten érettségizettek külön kategóriaként való megjelenése a többi régióhoz képest. A válaszadók érettségi helyének megfelelően ezen kívül három csoportot különítettünk el: megyeközpont, egyéb város, egyéb település. A Budapesten érettségizettek minden kategóriában nagyobb létszámban szerepelnek.

Szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben a Budapesten érettségizettek létszáma kiugró. A közép-magyarországi városokban érettségizettek közt magasabb a rendszeresen részt vevők száma, mint a többi régióban (0,4%). A dél-dunántúli városokban érettségizettek jelölték meg legkevesebben (0,06%), hogy rendszeresen részt vesznek szabadidős tevékenységben. Általánosítás lenne ebből a kérdésből messzemenő következtetéseket levonni a települések közötti különbségekre, de az mindenképpen látható, hogy a közép-magyarországi városokhoz képest kevesebben jelölték be a többi régióban az állandóan és a vettem már részt válaszokat. A diákönkormányzatban már részt vett hallgatók közül az észak-magyarországi megyeközpontokban érettségizettek voltak többségben (2%). A többi kategóriában nem mutatható ki jelentős különbség, minden megyeközpontban, városban és településen azok válasza emelkedtek ki, akik nem vettek még részt diákönkormányzatban.

A dél-alföldi városokban érettségizettek közül azok voltak többségben (2%), akik nem vettek még részt párt ifjúsági szervezetében. Ebben a régióban a városban érettségizettek közül csupán 17 főt nem érdekel a párt ifjúsági szervezetében való részvétel. Minden más település típusban a nem érdeklődők voltak többségben.

Egyesületi tevékenységben, önkéntességben a Budapesten érettségizettek válaszaik megoszlásához nagyon hasonló arányban válaszoltak a többi régióban érettségizettek is. A legtöbben (31%) nem vettek még részt, őket követték azok, akik vettek már részt (28%), majd azok, akik nem vettek még részt, de szeretnének részt venni egyesületi tevékenységben, önkéntességben. A nem érdeklődők (11%) után az állandó megbízatású vagy rendszeresen részt vevő hallgatók (7%) voltak az utolsó helyen. Ezalól kivétel volt az észak-alföldi megyeközpontokban érettségizettek válasza, akik közül azok voltak többségben (34 fő), akik már vettek részt egyesületi tevékenységben, önkéntességben. Karitatív akcióban azok, akik vettek már részt, és azok, akik még nem vettek részt, Budapesten érettségizettek után többen válaszoltak az egyéb városban érettségizettek (13%, 7%), mint a megyeközpontban (12%, 6%) érettségizettek. Ez az eredmény arra enged következtetni, hogy a kisebb településtípusok irányába nő a karitatív akcióban részt vevők aránya. Felvetődik a kérdés, hogy ezek szerint a kisebb

településen lakóhellyel rendelkező hallgatóknál a közösség iránti elkötelezettség, a szolidaritás jobban megjelenik?

Internetes közösségi oldalon egységesen minden régióban, városban és településen elsőként a vettem már részt, másodikként a rendszeresen részt veszek választ jelölték be. Blog szerkesztésében a Budapesten érettségizettek körében a nem érdekel (15%) választ bejelölők voltak többségben. A megyeközpontban (10%) és az egyéb városban (10%) azonos arányban a nem vettem még részt választ bejelölők voltak többségben.

3.3. Képzési terület szerinti megoszlás

Szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben, míg a gazdasági tudományterületen a legtöbben (10%) a vettem már részt választ jelölte be, addig a sport tudományterületen a legtöbb (9%) válaszadó az állandó megbízatásom van, rendszeresen részt veszek választ jelölte meg. Diákönkormányzatot a műszaki tudományterületen egységes létszámban jelölték be azok, akik nem vettek még részt (4%), és azok is, akiket ez nem érdekel (4%). A tudományterületek többségében a párt ifjúsági szervezete iránt nem érdeklődő válaszolók voltak többen, őket követték azok, akik úgy nyilatkoztak, hogy nem vettek még részt ilyen jellegű tevékenységben. Egyesületi tevékenységben, önkéntességben az agrár, bölcsészet, orvos, pedagógia, sporttudományi és a természettudományi területen tanuló hallgatók többsége a vettem már részt választ jelölték meg, míg a hitéleti képzési terület kivételével (akik az állandó megbízatásom van választ jelölték be) az összes többi tudományterületen a nem vettem még részt választ adták. Karitatív akcióban résztvevők közül az orvos (3%) és a pedagógia tudomány területen (2%) tanulók magasan kiemelkednek. Internetes közösségi oldalon rendszeresen a gazdaság, sport és társadalomtudomány terület hallgatói vesznek részt, míg az agrár, informatika, műszaki és orvostudomány területen a vettem már részt választ megjelölők voltak többségben. Érdekes, hogy az informatika tudományterület hallgatói az utóbbi kategóriába soroltak, vagyis nem ők a legaktívabb internetfelhasználók. A többi tudományterületen közel azonos arányban jelent meg e két választ bejelölők létszáma. Blog szerkesztésében a válaszok közel azonos megoszlásban jelentek meg, többségben a nem érdekel válasz volt. Kiemelten a jog és igazgatási, nemzetvédelmi és az orvostudomány területen voltak a nem érdeklődők. Nem vettek még részt blog szerkesztésében a bölcsészet, a gazdaság és a társadalomtudomány terület hallgatói. A bölcsészet és a gazdaságtudomány területen a vettem már részt választ megjelölők közel azonos arányban szerepeltek, és kiemelkedtek ebben a válaszkategóriában a többi tudományterület közül.

4. Összefüggések vizsgálata

A demokratikus állampolgári részvétel „csírái” az önkéntesség tükrében

Azok a fiatalok, akik aktívan részt vesznek egyesületi tevékenységben, önkéntességben, mennyire bíznak a civil társadalomban, mi a véleményük az emberi és az állami felelősségvállalásról valamint a demokráciáról?

A civil szervezetekben való tagsági vagy önkéntes munkával való részvételnek számos pozitív hozadéka és hatása van az egyénre nézve, de a társadalom egészét

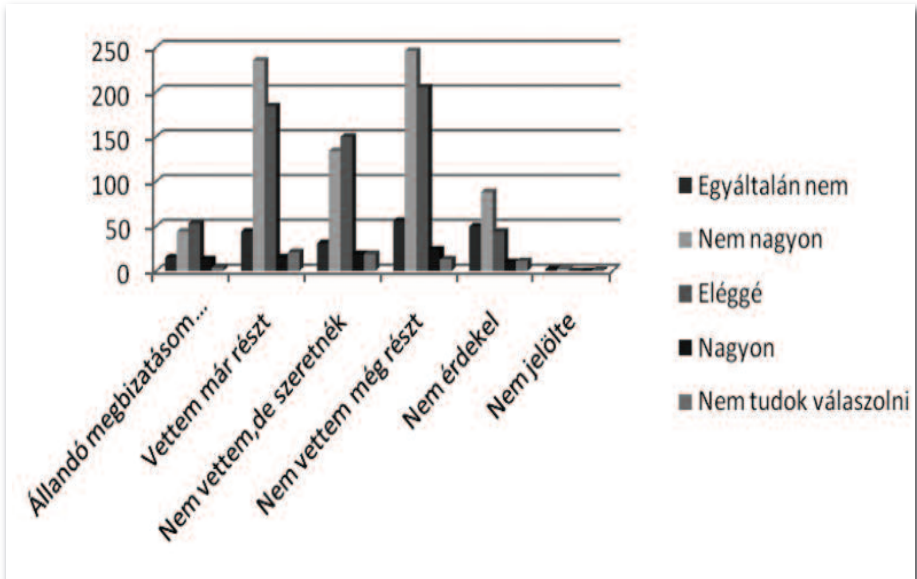
tekintve is. E szervezetek fontos szocializációs ágensek is mind fiatal, mind felnőtt korban, hiszen olyan viselkedésmódok elsajátítására, illetve gyakorlására adnak lehetőséget, amelyek feltétlenül szükségesek egy öntudatos polgárokkal bíró, aktív részvételen alapuló demokrácia megerősítéséhez és működéséhez. (Nárai, 2004)

A szakirodalom felidézése megerősítve szolgál az empirikus kutatás elméleti háttérének megalapozottságához. Ebből kifolyólag vizsgálatom fókuszában az egyesületi tevékenységben, önkéntességben való részvétel, valamint a kérdőív további kérdéseivel való összefüggései állnak.

4.1. Az önkéntesek jobban bíznak a civil társadalomban?

Feltételezésem, hogy aki egyesületi tevékenységben, önkéntességben részt vesz, annak a személynek nagyobb a bizalma a civil társadalomban.

1. ábra: Egyesületi tevékenységben, önkéntességben résztvevők bizalma a civil társadalomban

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Nincs számottevő eltérés a civil társadalomban való bizalom tekintetében azok között, akik részt vettek már egyesületi tevékenységben, önkéntességben, és azok között, akik nem vettek még részt ilyen jellegű tevékenységben. Ellentmondásnak is tekinthetnénk (ha nem lenne ilyen csekély eltérés a létszámokban), hogy akik nem vettek még részt egyesületi tevékenységben, önkéntességben, azok csekély mértékkel, de láthatóan jobban bíznak a civil társadalomban, mint aktív társaik. Bízató eredménynek mondhatjuk viszont azt, hogy azok az elsőéves egyetemisták, akik nem vettek még részt egyesületi tevékenységben, de szeretnének, az ő bizalmuk a civil társadalomban meghozza azt a belső motiváló erőt, amely az aktív állampolgárság attitűdjé felé vezet.

4.2. A társadalmi aktivitás befolyásolja az egyén versus állam felelősségről alkotott véleményt?

Az egyén és az állam felelősségét vizsgálva Csepeli György gondolatát idézem, aki a társadalmi szolidaritás kapcsán a következőket fogalmazta meg: a modern társadalomban a szabadság egyesek számára kihívás, mások számára teher. A „belülről irányított emberek” a szabadságot lehetőségként élik meg, melyet cselekvésre váltanak át. E cselekvések következményei túllépnek saját életükön, beépülnek a társadalomba. A „kívülről irányított emberek” menekülnek a szabadságtól, reszketnek attól, hogy önállóan kelljen cselekedniük, s nincs más gondolatuk és érzésük, csak az, amit készen kapnak kívülről, valamilyen tekintély által hitelesítve. (Csepeli, 2010)

Feltételezésem, hogy akinek állandó megbízatása van, vagy rendszeresen részt vesz különböző közösségformáló tevékenységben, az a személy az egyéni felelősségvállalást tartja szem előtt az állami felelősségvállalással szemben. Az embereknek kellene több felelősséget vállalniuk magukért válasz alapján, valószínűsíthető, hogy ő maga is részt vesz, vagyis felelősen éli életét, tesz valamit önmagáért vagy másokért, vagyis cselekszik.

Feltételezésem nem igazolódtott be. Azok, akiknek állandó megbízatásuk van, vagy rendszeresen részt vesznek például énekkarban, tánckörön, különböző szakkörökön vagy sportolnak egy csapatban, esetleg önkénteskednek, véradásban vesznek részt, blogot szerkesztenek, esetleg diákönkormányzatban képviselik társaikat, azok a válaszadók 13. kérdésre (Mi a véleményed?) a tízjegyű skálán az 5.-et jelölték be, vagyis a válaszadók véleménye szerint az embereknek is több felelősséget kellene vállalniuk magukért, és az államnak is több felelősséget kellene vállalnia az emberekért. Közülük szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben rendszeresen részt vesz 10%, internetes oldalon rendszeresen részt vevő hallgató 8% és 2% válaszolt így, aki egyesületben állandó megbízatással vesz részt.

Ennek az eredménynek a hatására kíváncsi voltam a demokrácia megítélésére is, amely alapján a következő eredményekre jutottam.

Azok, akiknek állandó megbízatásuk van, vagy rendszeresen részt vesznek az 5-ös kérdés felsoroltjaiban (szabadidő ... blog szerkesztése), azok a 13. kérdésre (Mi a véleményed?) a tízjegyű skálán a 3.-at jelölték be, vagyis a válaszadók a demokráciát megfelelő intézményes keretnek tartják a közügyek intézéséhez. A válaszadók között 9%-uk, internetes közösségi oldalon és – szintén ilyen arányban – szabadidős tevékenységben vesz részt rendszeresen és 1% azok aránya, akik egyesületi tevékenységben, önkéntességben állandóan részt vesznek.

5. Összegzés

Az Egyetemes értékek az egyetemen című kutatásunk demokráciáról, felelősségről, értékekről, részvételről kérdezte a fiatalok véleményét. Tanulmányom célja a fiatalok közösségformáló tevékenységekben való aktivitásának vizsgálata volt. A kapott eredmények előre mutatnak a fiatalok társadalmi részvételének ösztönzésére, és az ebben való lehetőségek kihasználására. Ahogy Bábosik István is megfogalmazta: ma már általánosan elismert tény, hogy a személyiségnek szinte egyetlen eleme sem fejleszthető a modern

gazdaság és társadalom elvárásainak megfelelő szintre a tanulók tevékenységében rejlő nevelési-oktatási lehetőségek felhasználása nélkül. (Flitner, 1992; Bábosik, 2004)

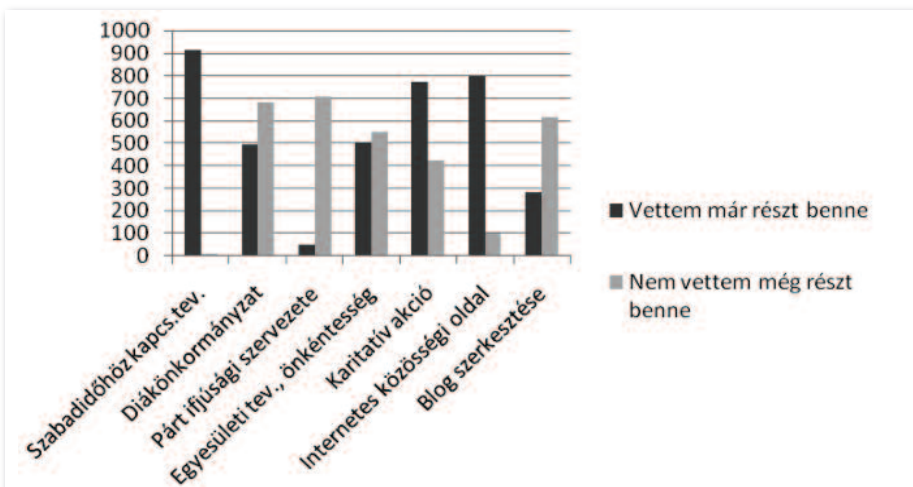
Az összefüggéseket vizsgálva előzetes feltételezésem volt, hogy aki egyesületi tevékenységben, önkéntességben részt vesz, annak nagyobb a bizalma a civil társadalomban. Kiderült, hogy nincs számottevő eltérés a civil társadalomban való bizalom tekintetében azok között, akik részt vettek már egyesületi tevékenységben, önkéntességben és azok között, akik nem vettek még részt ilyen jellegű tevékenységben.

Feltételezésem volt még, hogy akinek állandó megbízatása van, vagy rendszeresen részt vesz különböző közösségformáló tevékenységekben, az a személy az egyéni felelősségvállalást tartja szem előtt az állami felelősségvállalással szemben. A válaszadók véleménye szerint az embereknek is több felelősséget kellene vállalniuk magukért és az államnak is több felelősséget kellene vállalnia az emberekért. Ez a feltételezés nem igazolódott be kutatásunk eredményei alapján. Tehát nem mutatható ki jelentős különbség az ember vagy az állam felelősségét véleményezőik között azoknál, akik rendszeresen és azoknál, akik nem vesznek részt a különböző közösségformáló tevékenységekben.

Kutatásunk alapján a fiatalok aktivitásukat tekintve jellemzően a különböző szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységekben és internetes közösségi oldalakon vesznek részt, önkéntességben, karitatív akcióban ennél kevesebben, de közöttük magas azoknak a létszáma, akik viszont szeretnék a jövőben részt venni. A diákönkormányzatban nem vesz részt a legtöbb fiatal és a párt ifjúsági szervezete valamint a blog szerkesztés iránt nem nagyon érdeklődnek. A demokráciához való érzékenységük és pozitív attitűdjük nem mutatható ki, viszont az erre való esély az összefüggések kapcsán érzékelhető. Ennek következtében további kutatásokra ösztönöz.

Tanulmányfejezetem végezetén megállapítható, hogy fő hipotézisem vizsgálata során a következő eredményekre jutottam:

2. ábra: Mi igaz rád kérdésre adott válaszok részvételi megoszlása (fő*)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Össességében elmondható, hogy hipotézisem igazolódott, vagyis nagyobb azoknak a fiataloknak az aránya, akik nem vettek még részt közösségformáló tevékenységekben, mint akik már részt vettek. Ez az eredmény megegyezik az egész lakosságra kiterjedt 2010-es Közbizalom kutatás eredményeivel. Megállapítható, hogy az elsőéves főiskolás és egyetemista fiatalok részvételi aktivitása alacsony a felnőtt lakossághoz hasonló módon. Azonban, ha megnézzük a részeredményeket, akkor van remény a társadalmi részvétel fokozására, hiszen például szabadidős tevékenységekben, internetes közösségi oldalon és karitatív akcióban nagyobb a résztvevők aránya.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk., 2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés. Budapest: Szociális és Munkaügyi Intézet. URL: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16426>. Utolsó letöltés ideje: 2010.május 6.
2. Bábosik István (2009): A feladat mint személyiségfejlesztő tényező. URL: <http://www.ofi.hu/tudastar/feladat-mint>. Utolsó letöltés ideje: 2011.szeptember 8.
3. Bábosik István (2004): Nevelélmélet. Budapest: OSIRIS Kiadó. 445-462.
4. Vincze Anikó (2011): A formalizált közösségekben való részvétel motivációi és a tényleges tagság ellentmondásai. In: Utasi Ágnes (szerk, 2011): Közösségi kapcsolatok és közélet. Műhelytanulmányok III. Budapest-Szeged: Belvedere Kiadó.
5. Nárái Márta (2004): Civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. In: *Ineducatio*. 4. 616-634.
6. Péterfi Ferenc, Mészáros Zsuzsa (2011): Változatlanul alacsony szinten a közbizalom – Gyorsjelent és 2010. URL: <http://www.ujreformkor.hu/cikk/valtozatlanul-alacsony-szinten-koebizalom-gyorsjelent-es-2010>. Utolsó letöltés ideje: 2011. október 6.
7. Flitner, Andreas (1992): *Reform der Erziehung*. Piper: München, Zürich.
8. Csepeli György (2010): Társadalmi szolidaritás – Összetartó társadalom. *Parola*, 2010. (3): 3.

Jegyzetek:

VI.

Kicsiny Zsóka

**SÉRELEM ÉS REAKCIÓK AZ UTCÁN
ÉS INTÉZMÉNYI KÖRNYEZETBEN**

Következetesség, alkalmazkodás

A megkérdezett csoport tagjai alapvetően különböző reakciót mutatnak a modellezett helyzetre, ahol egyéni jogtalanság, igazságtalanság éri őket – a sérelem konkrét körülményeitől függően. Az intézményhez való odafor-dulás, az intézményi megoldásokba vetett bizalom ugyanakkor mutat állandóságot.

Az Egyetemes értékek az egyetemen (EÉE) kutatás kérdőívének egy-egy kérdésével azt vizsgálja, hogy a lekérdezett korosztálynak milyen fokú a közéleti önállósága és válasz-készsége olyan szituációkban, amelyekben egyéni sérelem (jogtalanság és igazságtalanság) éri őket. Az egyik kérdés (Mit tennél, ha észrevennéd, hogy valaki a buszon meg akar lopni?) a sérelmet egy hétköznapi kontextusban, a másik (Mit tennél, ha szóbeli vizsgán olyan tételből vizsgáztatna az oktató, amely az előzetesen megadott tételsorban nem szerepel?) egy specifikusabb, intézményesített, autoriter helyzetben modellezi.

A kérdésekkel mérhető, hogy a lekérdezett fiatal mennyiben próbálja meg önállóan megoldani az adott észlelt problémát, és mennyiben kér külső segítséget, valamint, hogy e külső segítségkérésben milyen mértékben hagyatkozik intézményi megoldásokra, pl. a rendőrség vagy a hallgatói önkormányzat közbelépésére. A két kérdés kapott eredményeit érdemes összevetni egymással, megfigyelni, mennyiben determinálja a két szituáció különbözősége a különböző reakciókat. Előzetes feltevés, hogy az egyén a „józan ész” elve alapján az adott helyzethez igazodva, s nem önmagához következetesen reagál az egyéni sérelemre.

1. Mit tennél, ha észrevennéd, hogy valaki a buszon meg akar lopni?

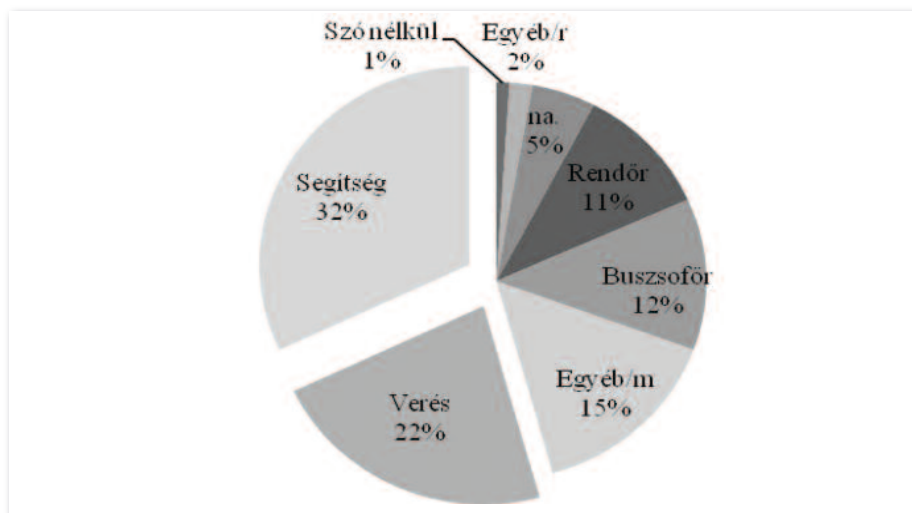
A kérdésre adható válaszok az alábbiak voltak:

- Jól megverném
- Segítségért kiáltanék
- Szólnék a buszsofőrnek, hogy ne nyissa ki az ajtót
- Rendőrt hívnék
- Szó nélkül hagynám
- Egyéb

Az egyéb megoldási javaslatoknál az eredmények elemzésekor megkülönböztethető volt egy mérsékelt fellépést mutató csoport („Arrébb állnék, de nem mernék szólni”)¹, illetve egy drasztikusabb módszert javasoló csoport („A fogát is kirúgnám, ki én!”)², így tehát hét különböző típusú válasz volt mérhető. Ezek alapján eredményt lehetett nyerni arról, hogy a sérelmet elszenvedő diák mennyiben áll ki önmagáért, mennyiben próbálja meg megoldani a helyzetet egyénileg, illetve segítségkéréssel, valamint mennyiben mérsékelt és drasztikus fellépéssel.

A kérdésre adott válaszok³ megoszlását az alábbi ábra illusztrálja (az eredmények érettségi hely és képzési területek szerinti megoszlását lásd: Mellékletek, 2. és 3. ábra).

1. ábra. A „Mit tennél, ha észrevennéd, hogy valaki a buszon meg akar lopni?” kérdésre adott válaszok megoszlása (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Az ábrán látható, hogy a teljes passzivitást jelképező „Szó nélkül hagynám” válasszal a felmért csoport csupán 1%-a él, s ez az arány akkor is csak kismértékben változik, ha a kérdést válasz nélkül hagyók (5%) szimbolikusan szintén a passzív táborhoz sorolandók;

¹ EÉE 521. kérdőív

² EÉE 523. kérdőív

³ A kérdést a lekérdeztettek 95%-a válaszolta meg, 5%-a válasz nélkül hagyta, ami nemi megoszlásban a nők 7%-át, a férfiak 3%-át jelenti. Felsőoktatásban elsőéves hallgatókat vizsgálva a meg nem határozott, de célzott korosztályt a 18-19 évesek alkották, ennek megfelelően ténylegesen is a 18-19-20 éves korosztály a felülreprezentált, ők teszik ki a válaszadók 83%-át. A válaszadók 41%-a Budapesten érettségizett, 29%-a egyéb városban, és újabb 29% megyeközpontban, 1% pedig egyéb településen. Relatív többségük (23%) gazdaságtudományi képzési területen tanul.

az önmagukért semmilyen formában ki nem állás a kutatás e kérdésére adott válaszok megoszlása alapján tehát nem jellemző a vizsgált korosztályra.

A kérdésre beérkezett válaszok alapján a megkérdezettek tipikus fellépése mérsékelt (70%-os megoszlással). A válaszadók relatív többsége segítségért kiáltana (32%), további visszafogott reakciót mutatnak a listában nem szereplő mérsékelt megoldással élők (Egyéb/mérsékelt – 15%), a buszsofórt figyelmeztetők („Szólnék a buszsofórnek, hogy ne nyissa ki az ajtót” – 12%), illetve a rendőrt hívók (11%). Radikálisabb fellépéssel a megkérdezettek 24%-a él („Jól megverném” – 22% és Egyéb/radikális – 2%).

A passzív-mérsékelt-radikális hármass megoszlás (1%, 74% és 24%-os megoszlás a válaszadók között), ugyanakkor nem elég informatív az egyes válaszlehetőségek darabszáma miatt (passzív: 1, mérsékelt: 4, radikális: 2). Érdeemes a két legnépszerűbb reakciót nézni⁴. A segítségért kiáltó, önmagáért kiálló, közvetett megoldást nyújtó reakciót a „Jól megverném” drasztikusabb, önmagáért kiálló, a problémát közvetlenül, önállóan megoldó reakció követi (32%-os és 22%-os arány a megkérdezettek között); a felmért csoport több mint fele vagy segítségért kiáltana, vagy megverné a tolvajt.

A hivatalos úton történő problémamegoldási eszközzel, a rendőrséghez fordulással a megkérdezettek 11%-a él. A kérdőív egy másik kérdésével (4. kérdés alkérdése: Mennyire bízol a rendőrségben?) összevetve azt az előre sejthető eredményt kaptuk, hogy a rendőrségbe vetett bizalom mértéke összefügg⁵ a rendőrséghez való fordulással, azaz „eléggé”, vagy „nagyon” értékkel jelölt bizalmi szint esetén nagyobb a valószínűsége annak, hogy a buszon a tolvaj észlelésénél a sértett fél rendőrt hív.

Csepeli György Társadalmi szolidaritás, összetartó társadalom címmel elhangzott előadásában (Csepeli, 2010) foglalkozik a modern társadalmi működés (összetartás) alapfeltételeként hangsúlyozott egyéni bizalom kétirányúságával, állítva, hogy az embereknek bízni szükséges egyfelől a rendszerben (confidence), másfelől egymásban (trust), méghozzá kiegyensúlyozott arányban. Érdeemes a kutatási eredményekre ezzel a háttérrel is vetni egy pillantást – a megkérdezettek relatív többsége, egyharmada segítségért kiáltana (trust, 32%), ezzel szemben egytizede fordulna a rendőrséghez (confidence, 11%), azaz a lekérdezett csoportban az adott kérdés kapcsán az egymásba vetett bizalom mértéke háromszorosa a rendszerbe vetett bizaloménak. Az eredmények statisztikai elemzése alapján kimutatható (gyenge) összefüggés a civil társadalomba vetett bizalom nagysága (kérdőív 4. kérdésének alkérdése: Mennyire bízol a civil társadalomban?) és a segítségért kiáltás valószínűsége között; minél nagyobb bizalommal bír az egyén a civil társadalom iránt, annál valószínűbb, hogy a segítségkérés opcióját választja az adott sérelmi helyzet esetében.

⁴ Érdeemes megjegyezni ugyanakkor, hogy az Egyéb/radikális csoportba sorolás – utólagos becslés alapján - szinte kizárólag abban az esetben történt, ha a válaszadó reakciójában fizikai erőszakot említett.

⁵ Pearsons-féle korrelációs együttható alapján

2. Mit tennél, ha szóbeli vizsgán olyan tételből vizsgáztatna az oktató, amely az előzetesen megadott tételsorban nem szerepel?

A kérdésre adató válaszok az alábbiak voltak:

- Nem szólnék semmit
- Csoportos aláírásgyűjtést kezdeményeznék
- Jelezném az oktatónak, hogy másban állapotunk meg
- Megírnám az egyetemi/főiskolai lapban
- A Hallgatói Önkormányzathoz fordulnék
- Jelezném a tanszéken, tanulmányi osztályon, egyetem vezetőségén

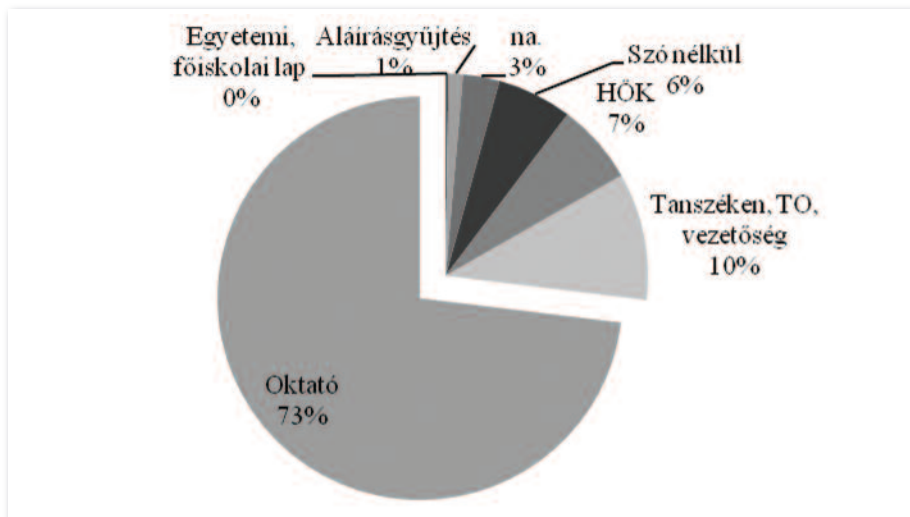
Az előző kérdéshez hasonlóan a válaszok megoszlásából eredmény nyerhető a fellépés passzív jellegéről – az előző kérdéstől annyiban eltérő környezetben, hogy itt az egyéni sérelem az elszenvetődött egy bürokratikus, intézményi korlátok közé szorított szituációban éri. A diák önmagáért való kiállása tovább differenciálható annak függvényében, hogy hová fordulna az illető érdekei védelmében. Előzetes feltevés alapján összefüggés mutatható ki az egyes civil, közösségi platformon történő részvételi adatok⁶ (pl. rendszeres diákönkormányzati részvétel) és a 7. kérdéskörrel az intézményi segítségkérésre számítás adatai között; e feltevés a kérdőív elemzése során nem nyert bizonyítást.

A kérdésre adott válaszok⁷ megoszlását az alábbi ábra illusztrálja (az eredmények érettségi hely és képzési területek szerinti megoszlását lásd. Mellékletek, 5. és 6. ábra).

⁶ A kérdőív 5. kérdése rákérdez a lekérdezett csoport szabadidőhöz kapcsolódó tevékenységben, diákönkormányzatban, párt ifjúsági szervezetében, egyesületi tevékenységben/önkéntességben, karitatív akcióban, internetes közösségi oldalon, blogszerkesztésben vagy egyéb civil-közösségi tevékenységben való részvételre, illetve annak gyakoriságára.

⁷ A kérdést a lekérdezettek 97%-a válaszolta meg, 3%-a válasz nélkül hagyta, ami nemi megoszlásban a nők 3%-át, a férfiak 2%-át jelenti. Felsőoktatásban elsőéves hallgatókat vizsgálva a meg nem határozott, de célzott korosztályt a 18-19 évesek alkották, ennek megfelelően ténylegesen is a 18-19-20 éves korosztály a felülreprezentált, ők teszik ki a válaszadók 85%-át. A válaszadók 42%-a Budapesten érettségizett, 29%-a egyéb városban, 30% megyeközpontban, 1% pedig egyéb településen. Relatív többségük (22%) gazdaságtudományi képzési területen tanul.

4. ábra. A „Mit tennél, ha szóbeli vizsgán olyan tételből vizsgáztatna az oktató, amely az előzetesen megadott tételSORban nem szerepel?” kérdésre adott válaszok megoszlása (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Az előző kérdés eredményeihez hasonlóan a sérelemre vonatkozó passzív reakció („Nem szólnék semmit” – 6%) szintén nem jelentős (a válaszadási passzivitás 3%-os), de magasabb arányban jelenik meg, mint az előző esetben, ami feltehetően a tanári (felsőbb hatalmi) reakciótól, annak hosszabb távra vonatkozó hatásától való tartással magyarázható.

Nyilvánosság elé (aláírásgyűjtéssel hallgató társak bevonása – 1%, publikálás – 0,2%) még kevesebben tárnák a sérelmet. A transzparencia hatalmába vetett bizalom hiánya – a jelen kor közéleti irányultságának ellentmondva⁸ – utalhat az egyetem zárt, hierarchikus rendszerként való felfogására, de a problémamegoldás optimalizálására is; nem mutatható ki összefüggés a kérdőív egy korábbi (4.) kérdésével, a civil társadalomba vetett bizalom mértékével. Érdekes az eredmény, ha az előző kérdés adatainak értékeléséhez használt confidence-trust kategóriákkal vizsgálunk – a társadalomba vetett bizalmat e kérdésnél a legkevésbé népszerű válaszok szimbolizálják (aláírásgyűjtés, publikálás, kb. 1%).

Intézményi segítségkéréssel a megkérdezettek 17%-a élne (tanszékhez, tanulmányi osztályhoz, egyetemi vezetőséghez fordulás – 10%, hallgatói önkormányzathoz fordulás – 7%), ami utalhat az intézményi megoldásokba vetett bizalom kis mértékére, valamint ezen szervezeti egységek ismeretének alacsony fokára (a hallgatói érdekképviseletet ingyenes szolgáltatásként, de munkabéréért cserébe a felsőoktatási intézményekben a

⁸ A transzparens, titok nélküli, nyilvánosság előtt zajló világ egyben igazságosabb világ, vö. a Wikileaks térhódítása

hallgatói önkormányzat látja el). E kérdés tehát átfogalmazható a „confidence” kategóriával; a rendszerbe vetett bizalom mértéke 17%-os.

Abszolút többségét (73%) a megkérdezetteknek azok a diákok teszik ki, akik magához az oktatóhoz fordulnának a sérelem esetén, szóban figyelmeztetnék a problémára, ami az önmagukért való kiállás szemtől-szemben történő gyors lefolyású változatára való magas fokú hajlandóságot jelenti a hivatalos megoldási utak keresése és a nyilvánosságra hozás ellenében.

3. Összefüggések

A hétköznapi helyzetben ért egyéni sérelem elszenvedése esetén a megkérdezett diákok relatív többsége segítségért kiáltana, intézményi keretek között a felsőoktatásban ért egyéni sérelem esetében pedig az abszolút többség a tanárnál próbálná meg tisztázni a helyzetet. A két helyen mért mennyiség közötti összefüggéseket az ún. Pearsons-féle korrelációs együtthatóval lehet megadni, ami jelen esetben eredményként azt hozta, hogy a két kérdésre adott válaszok között az összefüggés létezik, pozitív, lineáris, mértéke pedig nem elhanyagolható.⁹

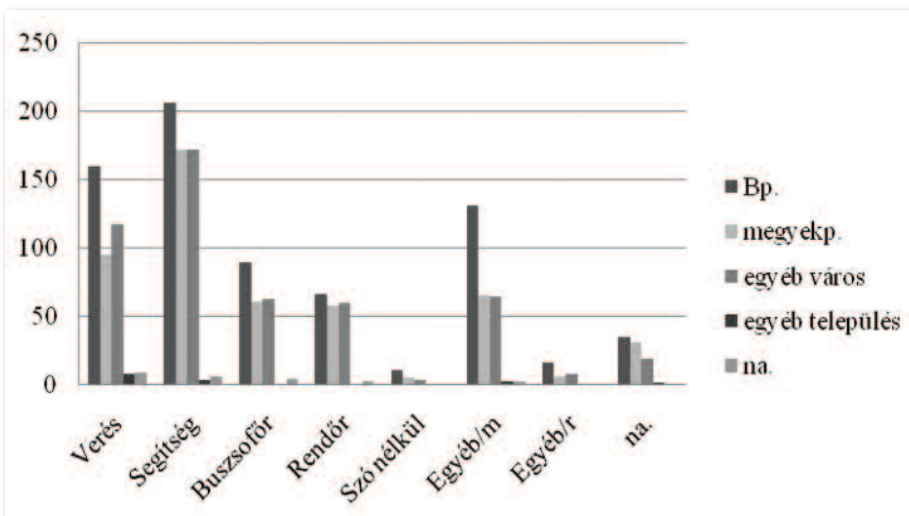
Mindez azt jelenti, hogy aki a 6. kérdésnél inkább választotta megoldásnak a „jól megverném” opciót, az a 7. kérdésnél szignifikánsan inkább hagyja a sérelmet szó nélkül és fordítva, aki a hierarchikus viszonyban fentről elszenvedett sérelemre passzívan reagál, nem szól érte, az a hétköznapi, kevésbé kontrollált, és a társadalmi pozíciók által kevésbé determinált helyzetben a sérelemre önbíráskodással, agresszív fellépéssel reagál. Másik összefüggés ugyanezen statisztikai próba alapján, hogy a korábbi [4.] kérdésnél a rendőrség intézményébe vetett bizalommal rendelkezők, majd a 6. kérdésben a rendőrhöz fordulást inkább választók a 7. kérdésnél is szignifikánsan nagyobb valószínűséggel mutatnak az intézményi segítségkérés irányába reakciójukkal (hallgatói önkormányzat) – miközben nem mondható el ugyanez a civil társadalomba vetett bizalommal rendelkezőkről [4. kérdés].

Levonható tehát következtetésként, hogy a megkérdezett diákok egyéni sérelemre adott reakciójuk preferenciájában egyfelől következetesek önmagukhoz, az intézménybe vetett bizalom mutat állandóságot a körülmények jelen esetben bemutatott megváltozásától függetlenül, ugyanakkor alkalmazkodnak a különbözőségekhez, az önbíráskodásba vetett hit nagyobb megfontoltságot és előre látást igénylő helyzetben már nem feltétlenül működik. A confidence-trust mutatókkal ez az alkalmazkodás még tovább árnyalható: az autoriter helyzetben elszenvedett sérelemben a megkérdezettek a megoldást inkább várják az erre kijelölt szervektől, mint a társaikkal való együttműködéstől.

⁹ 0,135

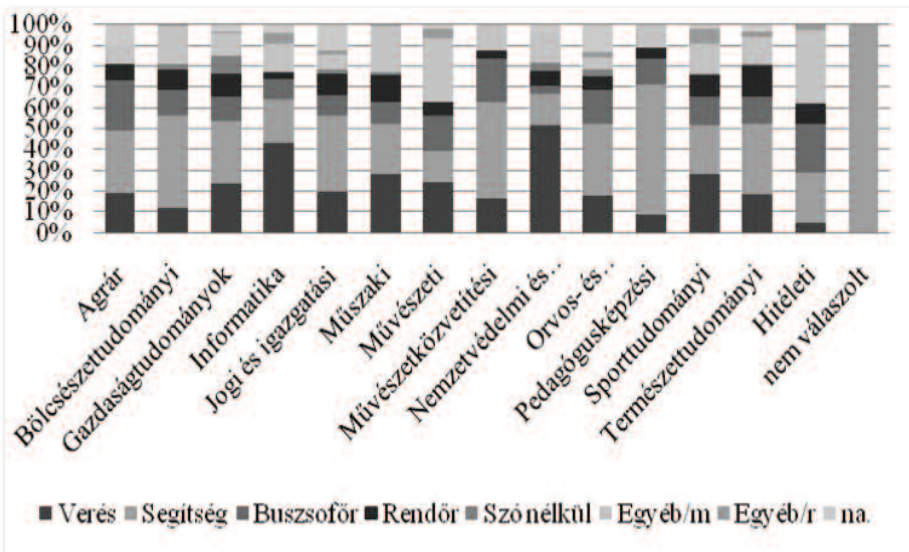
Melléletek

2. ábra. A „Mit tennél, ha észrevennéd, hogy valaki a buszon meg akar lopni?” kérdésre adott válaszok megoszlása érettségi hely mentén (db)

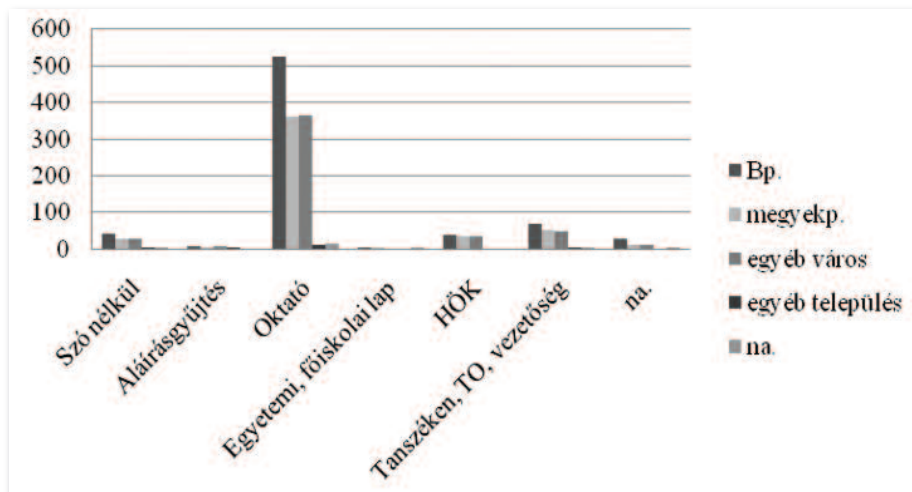
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

3. ábra. A „Mit tennél, ha észrevennéd, hogy valaki a buszon meg akar lopni?” kérdésre adott válaszok megoszlása képzési terület mentén (%)

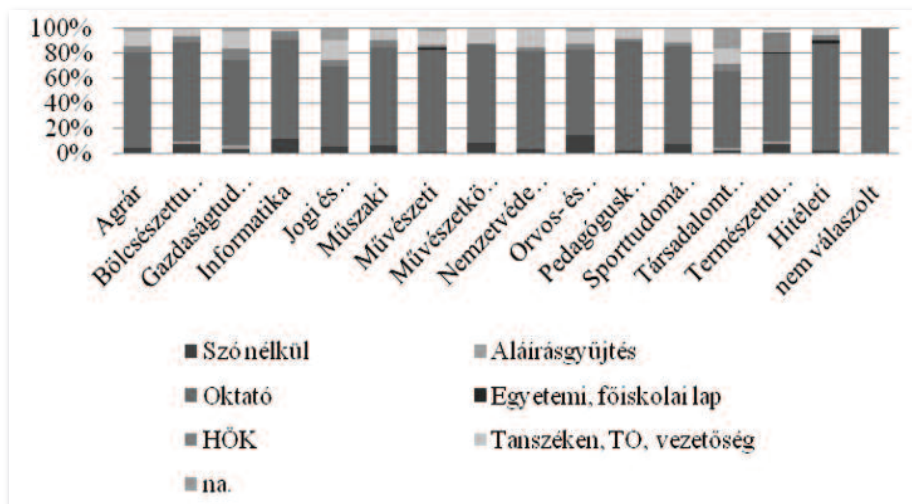
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

5. ábra. A „Mit tennél, ha szóbeli vizsgán olyan tételből vizsgáztatna az oktató, amely az előzetesen megadott tételsorban nem szerepel?” kérdésre adott válaszok megoszlása érrettségi hely mentén (db)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás. n=1750.

6. ábra. A „Mit tennél, ha szóbeli vizsgán olyan tételből vizsgáztatna az oktató, amely az előzetesen megadott tételsorban nem szerepel?” kérdésre adott válaszok képzési terület mentén (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Csepeli György (2010): Társadalmi szolidaritás, összetartó társadalom. *Parola*, 2010 (3): 3.
2. Szabó Andrea, *Bauer Béla* (szerk., 2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés. Budapest: Szociális és Munkügyi Intézet.
3. Tóth István *György* (2009): Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és pater-nalizmus a magyar társadalom értékstruktúrájában, A gazdasági felemelkedés társadalmi-kulturális feltételei című kutatás zárójelentése. Budapest: Társadalomkutatási Intézet.

Jegyzetek:

VII.

Takács Dávid

**NORMAKÖVETÉS,
AVAGY A KÜLÖNBÖZŐ JOGSZABÁLYSÉRTÉSEK
MEGÍTÉLÉSE A DIÁKOK KÖRÉBEN**

A normakövetést vizsgáló kutatás kapcsán elsődlegesen arra voltunk kíváncsiak, hogy a jogszabályok megsértését hogyan ítéli meg az egyetemi tanulmányait megkezdő ifjúság. Szándékoltan különböző súlyú jogszabálysértésekről kértünk véleményt, és vizsgáltuk a demokrácia-megítéléssel való összefüggést is. Hipotézisünket – mely szerint a demokráciát pozitívabban megítélők a jogszabályszegéseket jobban elítélik – a felmérés alátámasztotta. Másik feltevésünk az volt, hogy az elítélés mértéke a Btk. szerinti minősítéshez igazodik. Ez utóbbi viszont csak részben igazolódtott, mivel azt tapasztaltuk, hogy a személyes tulajdon sérelmével kimutatott korreláció erősebb, mint a bűncselekmény tárgyi oldalához köthető kapcsolat.

1. Elméleti háttér

A diákság körében végzett korábbi felmérésekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az állampolgári alapértékek sarokköveként tekinthetünk a normakövetésre. A 2008-as Ifjúság-felmérésben a „jó állampolgárság” legfontosabb értékeként jelölték meg a válaszadók, hogy az emberek „tartsák be a törvényeket” (85%) (Bauer, Szabó 2009:112). A törvények betartása Csákó (Csákó 2007:3) kutatása alapján is a demokráciakép egyik alappillére [4,10-es átlag az 1-5 skálán]. A kérdéskör az Oktatási Kutató- és Fejlesztő Intézet ajánlásai között is kiemelt figyelmet kap (OFI 2009:21): „jogkövető magatartásra irányultság, az állampolgári kötelességek teljesítésére való törekvés.”

A TÁRKI által közzétett 2009-es jelentés elsődlegesen gazdasági szempontból közelít a normarendszer és a normaszegés témaköréhez. Kutatásukból megállapítható, hogy (legalábbis az adónormákra vonatkozóan) a közvélemény másként ítéli meg, ha az adó-megkerülésre általánosságban kérdeznek rá, és másként, ha ennek segítségével közvetlen haszon realizálható (feketemunka) (TÁRKI 2009: 159). Ezt erősíti az a kutatási eredmény, mely szerint „pénzkeresés szempontjából teljesen elfogadható, ha az ember letér a tisztességes útról” (TÁRKI 2009:162). A vizsgált mutató duplája az EU-átlagnak (14, illetve 7%). (TÁRKI 2009:162) A korrupció tekintetében pedig figyelemre méltó, hogy míg az aktív hivatalnoki korrupciót átlagos mértékben ítéli el a magyar lakosság, addig az európai közvéleményhez képest lényegesen elnézőbb a korrupció passzív formájával szemben (azaz, ha valaki csúszópenzt fogad el) (TÁRKI 2009:173). Kutatásunk nem

elsődlegesen a korrupcióra koncentrált, de egy kérdésünk erre is vonatkozott. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a válaszadók hogyan ítélik meg, ha valaki „csak külön pénzért csinál meg valamit, ami a kötelessége lenne”. Érdekes módon az elítélők aránya az egyik leghangsúlyosabb az összes kérdés közül (92,9%), viszont a magatartást csak a válaszadók 52,6%-a tartotta felháborítótnak, míg 39,3% csak „elég rossznak” tartotta.

2. Az Egyetemes értékek az egyetemen kutatás eredményei

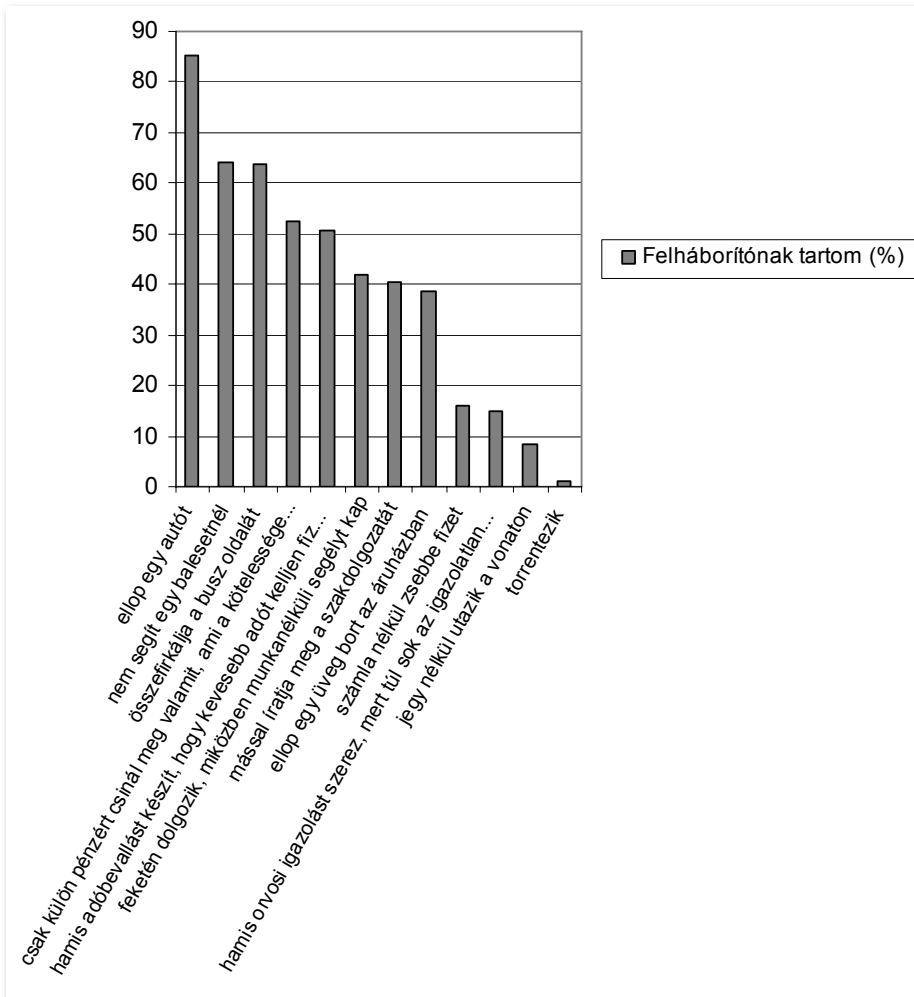
Kérdőívünkben arra voltunk kíváncsiak, hogy mi a válaszadók véleménye, ha valaki normaszegést követ el. Tizenkét különböző jogszabálysértést vizsgáltunk, melyek a szabálysértések széles tárházát ölelték fel, kezdve az iskolai kihágástól, csalástól (hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája) a szabálysértési értékre elkövetett lopáson át (ellop egy üveg bort az áruházban), a büntető törvénykönyvben nevesített bűncselekményekig (nem segít egy balesetnél; ellop egy autót).

Az 1. ábrán azt láthatjuk, hogy mely magatartásokat ítélik el erőteljesen („felháborítótnak tartom”) a válaszadók. Az adatokat elemezve megállapítható, hogy az autólopást kiugróan nagy arányban ítélik el (85,2%), alátámasztva Csákó felmérését, mely szerint a középiskolások legtöbbször személyes biztonságot és a magánélet tiszteletben tartását várja a demokráciától (Csákó 2007:2). Szintén markáns módon ítélik el a segítségnyújtás elmulasztását (nem segít egy balesetnél: 64,3%) és a rongálást (összefirkálja a busz oldalát: 63,6%).

Ezt követik a válaszadók körülbelül fele által felháborítótnak tartott jogszabálysértések (csak külön pénzért csinál meg valamit, ami a kötelessége lenne: 52,6%; hamis adóbevallást készít, hogy kevesebb adót kelljen fizetnie: 50,8%; feketén dolgozik, miközben munkanélküli segílyt kap: 41,8%; mással íratja meg a szakdolgozatát: 40,5%; ellop egy üveg bort az áruházban: 38,6%), melyek közös jellemzője, hogy elkövetőik saját előnyhöz jutnak ezen cselekmények elkövetésével, míg a sértetti oldal kevésbé absztrakt, és kevésbé köthető magántulajdonhoz. A válaszadók csekély része tartja felháborítótnak ellenben a következő magatartásformákat (számla nélkül zsebbe fizet: 15,9%; hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája: 15%; jegy nélkül utazik a vonaton: 8,3%; torrentezik: 1%).

Összességében levonhatjuk azt a következtetést, hogy azokat a cselekményeket ítélik el jobban a válaszadók, melyeknél a sértetti oldalon magántulajdon (autó) vagy legalábbis jól megjeleníthető közérdek (segítségnyújtás elmulasztása), illetve magán/köztulajdon (busz rongálása) található. Aggasztó ugyanakkor, hogy a közvagyon elleni bűncselekmények, függetlenül azok Btk. szerinti büntetési tételétől, a társadalom számára kevésbé minősülnek felháborítótnak. A torrentezés pedig egyértelműen külön említést érdemel, mivel az azt felháborítótnak ítézők aránya elenyésző, míg a válaszadók közel fele (47,3%) maga is megtenné, míg 31,7%-uk „nem lát benne rosszat”. Ez alátámasztja azt a jogfejlődési irányt, mely a szellemi tulajdonjogot ért sérelmeket elsődlegesen nem a büntetőjog eszközeivel kívánja szankcionálni, hanem egyéb módon próbál érvényt szerezni ezeknek a jogoknak (például „üres kazetta” jogdíj formájában).

1. ábra: Mi a véleményed, ha valaki... kérdésre adott „Felháborítónak tartom” válaszok megoszlása (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

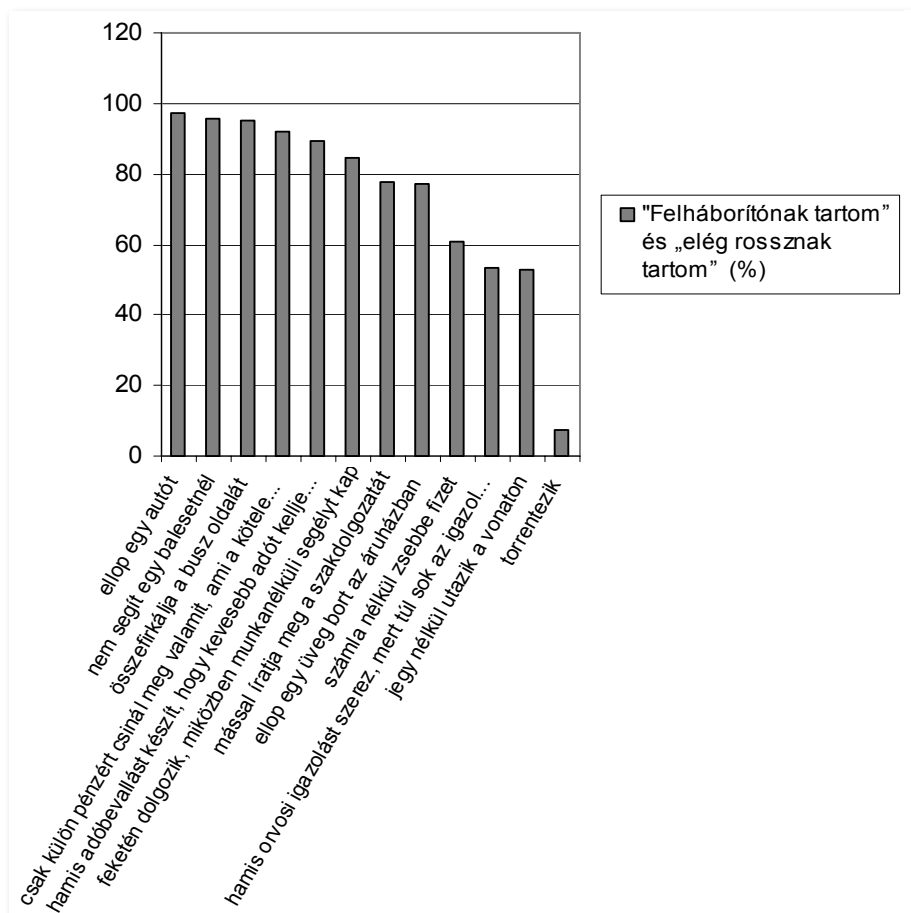
Amennyiben nem csak a „felháborító” minősítést vizsgáljuk, hanem azt, hogy mely cselekményeket ítélik el a válaszadók (felháborítónak tartom+eléggrossznak tartom), akkor lényegében nem változik a kérdések sorrendje (2. ábra).

Több mint 90%-os elutasítással bírnak az alábbi cselekmények: ellop egy autót: 97,3%; nem segít egy balesetnél: 95,7%; összefirkálja a busz oldalát: 95,1%, csak külön pénzért csinál meg valamit, ami a kötelessége lenne: 91,9%, míg 75% feletti az elutasítottsága a következőknek: ellop egy üveg bort az áruházban: 89,5%; hamis adóbevallást készít, hogy kevesebb adót kelljen fizetnie: 84,7%; feketén dolgozik,

miközben munkanélküli segílyt kap: 77,9%; mással íratja meg a szakdolgozatát: 77%). Sokkal elfogadóbbak a válaszadók azokkal a cselekményekkel szemben, melyeket kevésbé tartott felháborítóknak (számla nélkül zsebbe fizet: 60,8%; hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája: 53,3%; jegy nélkül utazik a vonaton: 52,8%; torrentezik: 7,5%).

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a sorrend hasonló e szerint a megközelítés szerint is, viszont a passzív hivatali vesztegetést és a bliccelést a többi kérdéshez viszonyítva enyhébben ítélik el (itt 2,8-szeres, illetve 5,3-szoros az „elég rossznak tartom” választ adók aránya a „felháborítóknak tartom”-hoz képest. A torrentezés megítélése több mint 6-szoros, viszont ezt a cselekményt csak a válaszadók 7,5%-a ítélte el. A másik végtet az autólópás jelenti, melynél 7-szeres a „felháborítóknak tartom” választ adók aránya a kérdést enyhébben minősítőkhöz („elég rossznak tartom”)

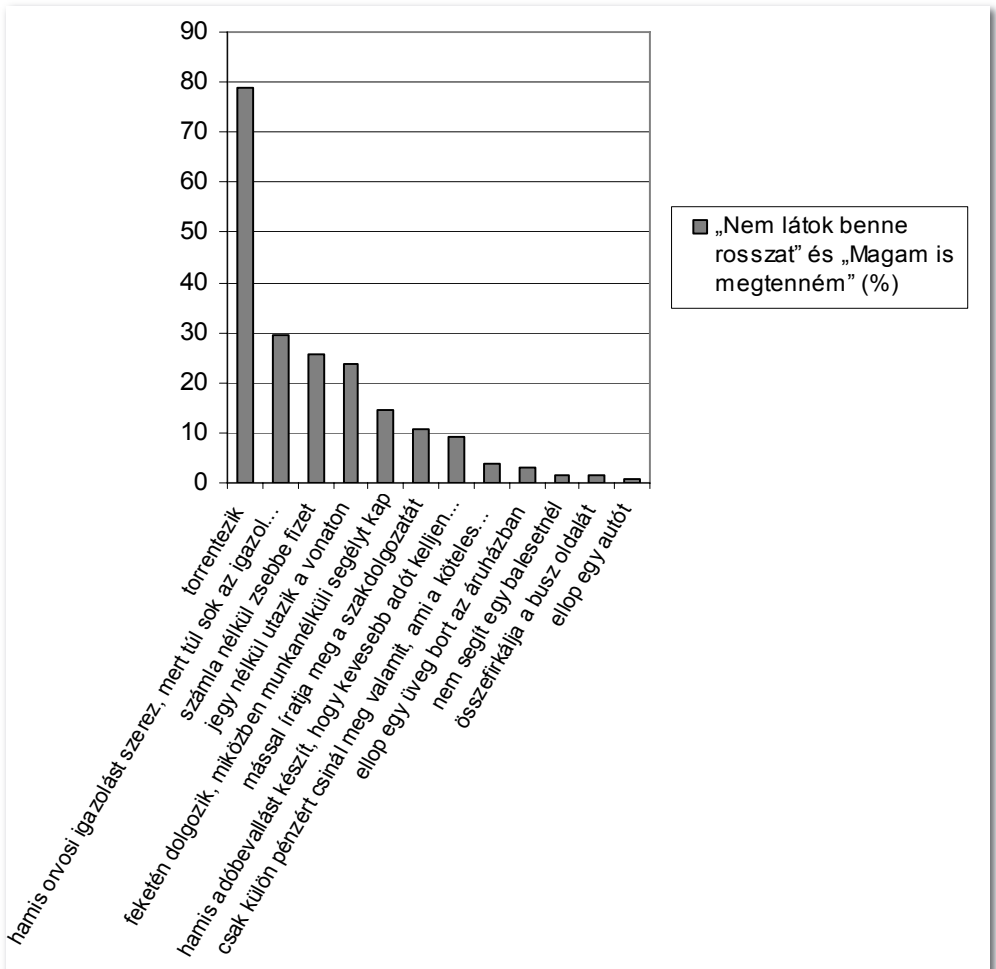
2. ábra: Mi a véleményed, ha valaki... kérdésre adott „Felháborítóknak tartom” és „Elég rossznak tartom” válaszainak megoszlása (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Értelemszerűen fordított sorrendet kapunk, ha az adott cselekményt elfogadó válaszokat rangsoroljuk (3.ábra). Mégis érdemes kiemelnünk, hogy kiugróan magas a torrentezést elfogadók aránya („nem látok benne rosszat”+„magam is megtenném” választ adók): 79%, míg említésre érdemes a „hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája”: 29,6%; a „számla nélkül zsebbe fizet”: 25,6% és a „jegy nélkül utazik a vonaton”: 23,6%-ban elfogadók aránya.

3. ábra: Mi a véleményed, ha valaki... kérdésre adott „Nem látok benne rosszat” és a „Magam is megtenném” válaszok megoszlása (%)

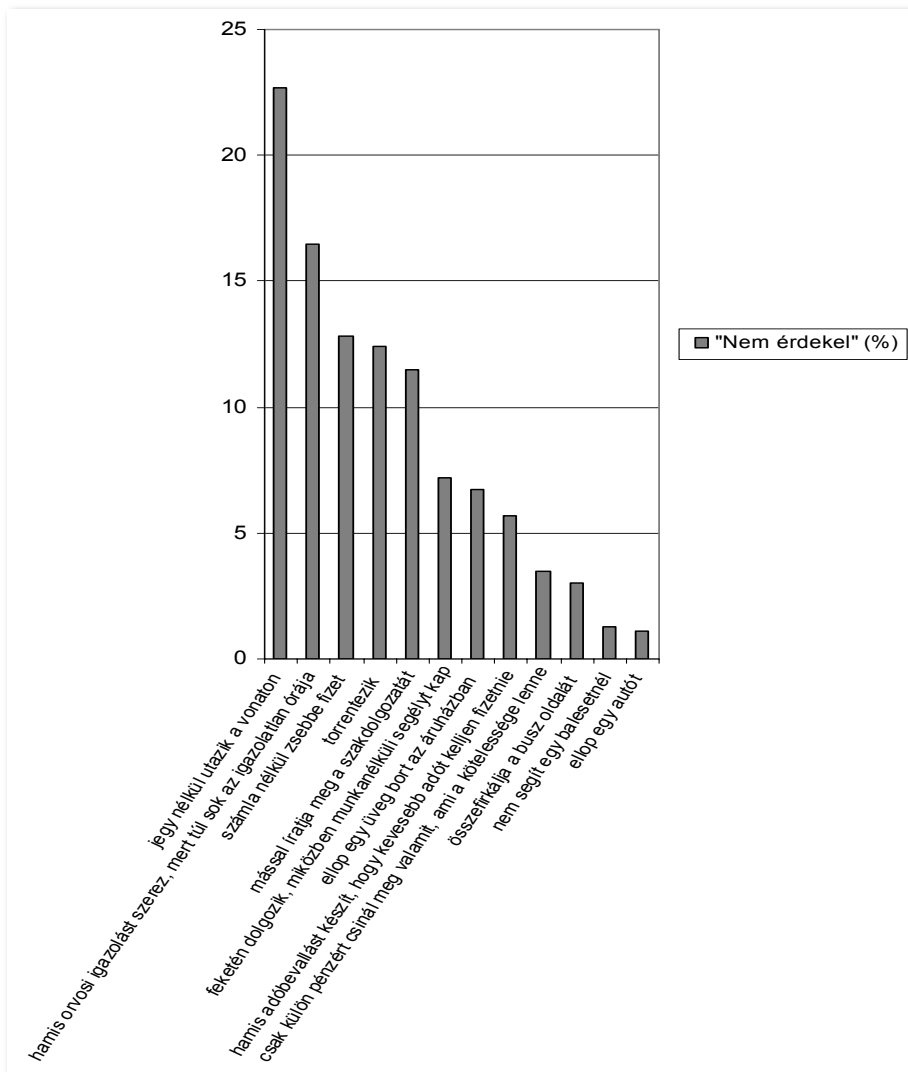

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

10% feletti még a következő kategóriák elfogadottsága (feketén dolgozik, miközben munkanélküli segélyt kap: 14,5%; mással íratja meg a szakdolgozatát: 10,9%).

Szintén érdemes felállítani az érdektelenségi sorrendet (4. ábra), mely alátámasztja korábbi megállapításunkat, azaz a sértetti oldalon személytelenebb, illetve közérdekű/ köztulajdont sértő cselekményeket kevésbé ítélik el a válaszadók. Egy részüket el sem ítélik, míg más részük nem éri el az ingerküszöbüket. Különösen kiemelendő a bliccelés megítélése, mivel ezzel szemben a válaszadók majd' negyede (22,7%) érdektelenségét fejezte ki. 10% feletti az érdektelenek aránya az alábbi kérdéseknél: (hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája: 16,5%; számla nélkül zsebbe fizet: 12,8%; torrentezik: 12,4%; mással íratja meg a szakdolgozatát: 11,5%).

4. ábra: Mi a véleményed, ha valaki... kérdésre adott „Nem érdekel” válaszok megoszlása (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

2.1. Alapvető összefüggések

Amennyiben a válaszadók nemét összevetjük válaszaikkal, különösebb eltérést nem találunk. Nagyobb eltérés mutatkozik a „mással íratja meg a szakdolgozatát” kérdésnél, melyet a nők sokkal erőteljesebben ítélnek el (45%-uk tartja felháborítósnak, 81,5%-uk ítéli el, míg a férfiaknál ez az arány 34,2%, illetve 70,9%). Hasonlóképpen a „magam is megtenném” választ 6,6%-ban jelölték be a férfiak, míg a nők esetében ez az arány 1,7%.

Noha kérdésünk az elsőéves egyetemistákat célozta, életkori különbségeket is vizsgáltunk. A válaszoknál szignifikáns eltérést nem tapasztaltunk, függetlenül attól, hogy a válaszadók most érettségiztek vagy 1-2 évvel ezelőtt.

Az érettségi helyszíne alapján a kérdések többségénél nem mutathatók ki jelentős eltérések a válaszadók hovatarozása alapján. Kisebb, de említésre érdemes különbségeket az alábbi kérdéseknél tapasztaltunk: A vonaton bliccelés vonatkozásában a fővárosiak kevesebb, mint fele fejezte ki rosszallását (47,8%), míg a vidéki megyeszékhelyen érettségizettek több, mint a fele elutasította ezt a magatartásformát (61,3%). Ugyanakkor érdekes, hogy a különbség jelentős része az érdektelenek és a nem válaszolók arányára vetíthető vissza (26%, illetve 21,7%, míg a bliccelést elfogadók aránya mindkét csoportban 17% körüli értéket mutat). A borlopás megítélésekor is az érdektelenek aránya okozza a jelentős eltérést (8%, illetve 1%), míg az esetet felháborítósnak tartók aránya esetében (35,4%, illetve 48,5%) a vidéki megyeszékhelyen élők azok, akik körében gyakoribb a „felháborító” minősítés. Hasonló a „hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája” kérdés megítélése is. A teljes elutasítás a vidéki megyeszékhelyen érettségizettek esetében közel duplája (19,8%) a fővárosi átlagnak (10,7%), míg az érdektelenek kategóriáját Budapest vezeti (18,6%, szemben a 13,8%-k). Érdekes, hogy mindhárom kérdésnél az egyéb településen érettségizettek válaszainak átlaga a főváros és a megyeközpontok által adott szélsőértékek közti sávba kerültek. További érdekesség, hogy a Budapestiek körében ezeknél a kérdéseknél kimutatható relatív érdektelenség a többi kérdés tekintetében nem, vagy csak sokkal kisebb mértékben állapítható meg.

2.2. Keresztelemzések

A más kérdésekre adott válaszokkal való összevetésnél elsődlegesen a demokratikus intézményrendszerrel, az állampolgári aktivitással vetettük össze a normakövetésre vonatkozó válaszokat. Közel sem meglepő módon a demokratikus intézményrendszer és a normakövetésre adott válaszok között az alábbi összefüggések fedezhetők fel. Azok, akik jobban bíznak az intézményrendszerben, jobban elítélik a közösségi normák megszegését. E tekintetben az igazságszolgáltatással való kapcsolat mutatható ki legintenzívebben. Mindössze két kérdésnél („összefirkálja a busz oldalát” és „nem segít a balesetnél”) nem mutatható ki ilyen irányú korreláció. Érdekes, hogy ez az összefüggés erősebben mutatható ki az enyhébb megítélés alá tartozó („jegy nélkül utazik a vonaton”, „ellop egy üveg bort az áruházban”, „mással íratja meg a szakdolgozatát”, „hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája”) cselekmények esetén. A rendőrség esetében megjegyzendő, hogy a rendőrségi bűnmegelőzés és felderítés alá tartozó cselekmények esetén (elsődlegesen az „ellop egy autót” kérdésnél) a rendőrségbe vetett bizalom elvesztése még szorosabb összefüggést mutat a bűncselekmény

elkövetésének elítélésével. Összességében megállapítható, hogy a demokratikus intézményrendszerbe vetett bizalomvesztés és az adott cselekmény elítélése különböző mértékben, de szinte minden kérdésnél korrelál egymással.

Szintén várható eredményt hozott a demokrácia megfelelőnek tartása és működésképtelennek tartott megítélésével való összevetés. A legszorosabb összefüggés az államot károsító, korrupciós jellegű cselekmények („számla nélkül zsebbe fizet”, „feketén dolgozik, miközben munkanélküli segínyt kap”, „hamis adóbevallást készít, hogy kevesebb adót kelljen fizetnie”), valamint két egyéb („ellop egy üveg bort az áruházban”, „mással íratja meg a szakdolgozatát”) magatartásnál mutatható ki. Ezekben az esetekben azok, akik elnézőbbek ezekkel a normaszegésekkel szemben, a demokráciát működésképtelenebbnek tartják, míg akik felháborítónak vagy rossznak tartják ezen cselekményeket, a demokrácia működéssel is elégedettebbek.

Kisebb mértékű, de (két kérdést nem ideszámítva: „torrentezik”, „nem segít egy balesetnél”) számottevő összefüggést mutathatunk ki a választási hajlandóság és a normasértések megítélése között is. E szerint minél inkább elítéli valaki a kérdésben feltett jogszabálysértést, annál nagyobb a választási hajlandósága. Azaz a választási részvételben manifesztálódó állampolgári aktivitás és a jogszabálysértések elítélése között kimutatható az összefüggés.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk., 2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés. Budapest: Szociális és Munkaügyi Intézet.
2. Csákó Mihály (2007): Tizenévesek demokráciaképéről, Politológus Vándorgyűlés. Pécs, 2007. június 22.
3. Keller Tamás (2009): A gazdasági erkölcsösséget szabályozó társadalmi normákról – normakövetés és normaszegés. In: Tóth István György (szerk, 2009): TÁRKI Európai társadalmi jelentés. Budapest: TÁRKI. 155-166.
4. Oktatáskutató és fejlesztő Intézet (2009): Ajánlások az aktív és felelős állampolgárságra nevelés stratégiájához. Budapest: OFI.

Jegyzetek:

VIII.

Bozóky Tamás:

12% – NORMASZEGÉS SZÉLSŐSÉGES MEGÍTÉLÉSBEN

A korrupciós normaszegésre az ifjú egyetemisták döntő többsége demokratikus megoldást javasolt. Ugyanakkor a diákok 12%-a agresszív, szélsőséges módon kezelné a normaszegő magatartást.

Az Egyetemes értékek az egyetemen kutatásunk során az egyéni jogtalanság és igazságtalanság¹, valamint az eltérő típusú normaszegésekre adott vélemények² mellett a közösségi érdekekkel szembeni konkrét normaszegést kiváltó cselekvéseket is vizsgálat alá vontuk.

Válsághangulat és erősödő radikalizmus – kutatásunk megkezdésekor, 2010-ben ebből a helyzetértékelésből indultunk ki, s célul tűztük ki, hogy eme – véleményünk szerint – felfokozott közhangulat lenyomatát és a fiatalokra gyakorolt hatását is megmutassuk.

Egy korábbi, a fiatalok körében készített felmérés kimutatta: a jó állampolgár legfőbb ismérve, hogy betartja a törvényeket (Bauer, Szabó, 2009:112). A törvényszegéshez való hozzáállás tehát egyértelmű, azonban az már kevésbé, hogy a közelmúltban a normaszegést egyre erőteljesebben elítélő közéleti diskurzusban ezt milyen módon kezelné a „jó állampolgár”. Hiszen akár úgy is fogalmazhatunk, hogy az utóbbi évek diskurzusában valamelyest kompromittálódott a normaszegést megítélő „jó állampolgár” képe: a törvények betartása és betartatása, vagy egyáltalán a bűncselekmények megítélése – sőt, elkövetése! – bizonyos csoportok hozzáállásában komolyan megváltozott, hatást gyakorolva a magyar politikai és társadalmi berendezkedésre egyaránt. Ennek a lenyomatát kerestük az alábbiakban elemzésre kerülő kérdésben.

Hipotézisünk szerint a korrupciós normaszegésre adott válaszok igazolják ugyan a „jó állampolgár” képet, ugyanakkor a közélet változása miatt szignifikánsan megjelennek a szélsőséges megoldást választók is. A demokratikus értékek és attitűdök vizsgálatához kapcsolódóan tehát az érdekelt bennünket, hogy a politikai korrupcióra vonatkozó normaszegés kapcsán milyen arányban választanak demokratikus és nem demokratikus megoldásokat az ifjú egyetemisták.

¹ Ld. Kicsiny Zsóka: Sérelem és reakciók az utcán és intézményi környezetben c. fejezet.

² Ld. Takács Dávid: Normakövetés avagy a különböző jogszabálysértések megítélése a diákok körében c. fejezet.

1. Korrupció a közéletben

A korrupciós tematika szerves része az elmúlt évek közbeszédének. A politikai pártok, civilszervezetek és a média kommunikációjában folyamatosan jelen vannak korrupciós ügyletek, korrupt állami/önkormányzati tisztviselők, politikusok – minden esetben negatív értékítélet kíséretében.

Kutatásunk kérdőíveit kitöltők részesei voltak a 2010-es országgyűlési és önkormányzati kampánynak³ amelyekben a napirend meghatározó része volt a képviselőket övező korrupció: a kampányok során a leköszönő kormánydallal szembeni ellenzék folyamatosan elszámoltatásról és politikusbűnözésről beszélt.

Hipotézisünk szerint a közbeszéd eme felfokozott hangulatában a korrupcióval, mint törvényellenes cselekedettel szemben, a mérsékelt, demokratikus megoldást választók mellett határozottan megjelennek a szélsőséges megoldást választók is.

2. Eredmények

Míg kutatási kérdőívünk egyik kérdése azt tárta föl, hogy az elsőéves egyetemistáknak mi a véleménye, ha valaki normaszegést követ el, az ebben a tanulmányban elemzett kérdés egy konkrét normaszegésre adott konkrét cselekvéseket vizsgálta: „Szerinted mit kellene tenni, ha kiderülne, hogy egy önkormányzati képviselő közpénzből építtette a saját családi házát?”

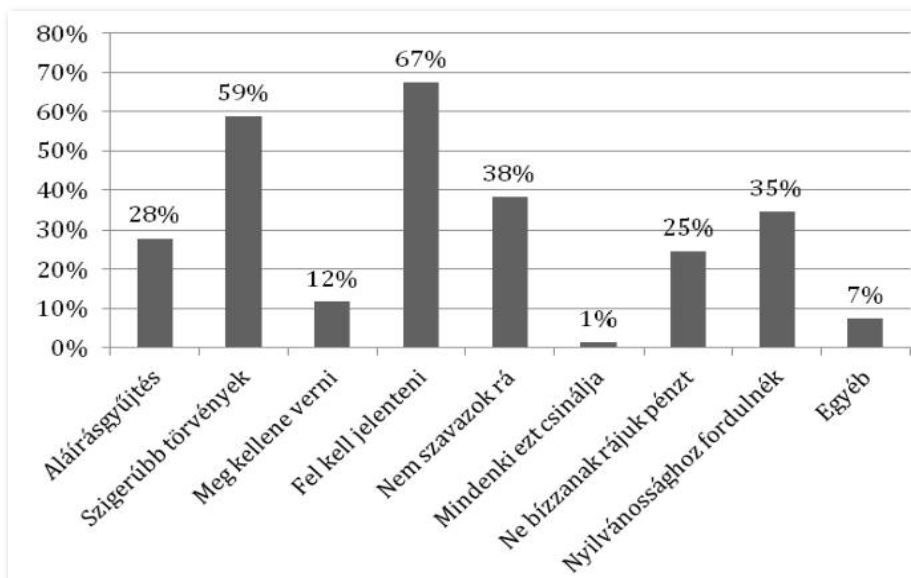
A korrupcióra adott válaszok száma a kérdőíven összesen kilenc, ebből nyolc konkrét, előre meghatározott megoldás és egy „mást tennék, egyéb” opció volt. A kérdőívet kitöltő a kérdéshez fűzött kurzív megjegyzés szerint akár több választ is megjelölhetett. Ennek oka, hogy nem csak a tényleges cselekvésre, hanem a cselekvések jellegére is kíváncsiak voltunk. A kérdésre az 1750-es összmintából 1747-en válaszoltak, 3 diák nem válaszolt.

„Szerinted mit kellene tenni, ha kiderülne, hogy egy önkormányzati képviselő közpénzből építtette a saját családi házát?”

1. Aláírásgyűjtéssel kéne követelni, hogy az illető mondjon le.
2. A parlamentnek szigorúbb törvényeket kellene hoznia az ilyesmi ellen.
3. Valakinek vagy valakiknek jól meg kellene verni az illetőt.
4. Fel kell jelenteni a rendőrségen /APEH-nál.
5. Választópolgárként legközelebb nem szavazok rá.
6. Nem kell tenni semmit, hiszen mindenki ezt csinálná az ő helyében.
7. Ne bízzanak a képviselőkre pénzt.
8. A nyilvánossághoz fordulnék.
9. Mást tennék, mégpedig...

³ Arra vonatkozóan nem gyűjtöttünk adatot, hogy mennyien vettek részt a kampánymunkálatokban, vagy mennyien mentek el a szavazni a tavaszi országgyűlési és az őszi önkormányzati választásokon.

1. ábra: A „Szerinted mit kellene tenni, ha kiderülne, hogy egy önkormányzati képviselő közpénzből építtette a saját családi házát?” kérdésre adott válaszok aránya (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A korrupcióra legtöbbször (67%) a „fel kell jelenteni a rendőrség/APEH-nál” megoldást választották. A normaszegést tehát a fiatalok kétharmada törvényszegésnek értékelte, és egy ebből logikusan következő megoldást – feljelentést, a törvény megsértése miatti felelősségre vonást – választott. Mivel több választ is meg lehetett jelölni, mindenképpen figyelemre méltó eredményt kapunk, ha megfordítjuk nézőpontunkat: a válaszadók egyharmada szerint a nyilvánvaló törvényszegésért a normaszegőnek nem kell a törvény előtt felelnie.

A válaszadók második leggyakoribb válasza (59%) szerint szigorúbb törvényeket kellene hozni. A törvények szigorítása, valamint a törvény be nem tartásáért járó felelősségre vonás eredménye összhangban áll a fentebb már idézett jó állampolgárság legfőbb ismérvével, azaz a törvények tiszteletben tartásával.

Szignifikánsan kevesebb válasz érkezett azokra a demokratikus megoldásokra, amelyek aktív állampolgárságot és közéleti vagy politikai részvételt követelnének meg. A „választópolgárként legközelebb nem szavazok rá” választ 38%-uk, a „nyilvánossághoz fordulnék” választ 35%-uk, míg az „aláírásgyűjtéssel kéne követelni, hogy az illető mondjon le” választ 28%-uk jelölte meg. Ezek az eredmények szintén alátámasztják a korábbi kutatás megállapítását, miszerint „a hazai fiatalok jó állampolgár képének legfontosabb eleme tehát a szabálykövető magatartásforma, míg szociális és politikai részvételi elemek kevésbé fontosak” („Alattvalók...” 2010:11).⁴

⁴ A megállapítás az International Social Survey Program 2004-es kutatására hivatkozik.

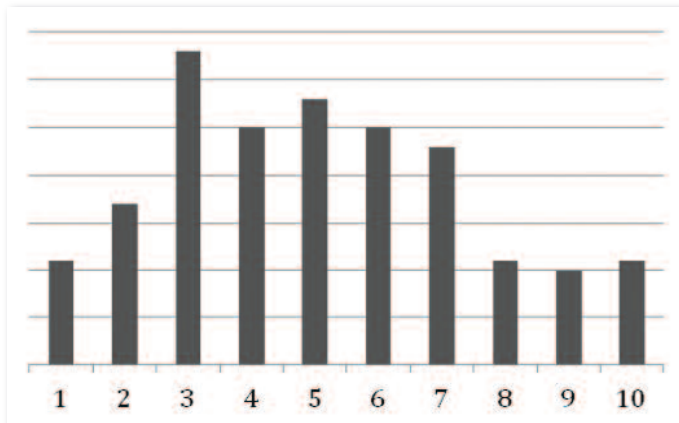
Meglepő, hogy a válaszadók negyede (25%) a demagóg „ne bízzanak a képviselőkre pénzt” megoldást jelölt meg, amelyet nem demokratikus megoldásként kell értelmeznünk, hiszen a képviseleti demokrácia természetének mond ellent.

Egész kutatásunk szempontjából fontos eredmény, hogy a kérdőív kérdésében megfogalmazott korrupcióra a válaszadók 12%-a a „valakinek vagy valakiknek jól meg kellene verni az illetőt” megoldást jelölte meg. Az eredmény egyben azt is jelenti, hogy a normaszegésre a törvény előtti felelősségre vonást válaszolók csupán (valamivel kevesebb, mint) hatszor vannak többen az agresszív reakciót választóknál. Az önbíráskodók arányát mindenképpen nagyra értékeljük. Jellemző, hogy a kérdésre adott válaszok közül ez az egyetlen, amelyben jelentősen eltér a férfiak és nők válaszainak aránya, mégpedig a férfiak javára.

Kérdőívünk „Mit tennél, ha észrevennéd, hogy valaki a buszon meg akar lopni?” kérdésre adott válaszok között szintén van egy előre meghatározott, agresszív válasz („jól megverném”). Az eredmények azt mutatták ki, hogy a korrupcióra szélsőséges választ adók fele az egyéni, közvetlen megtapasztalt sérelmet is agresszíven oldaná meg.

Ugyan eddigi eredményeink leginkább korábbi kutatások tendenciáit látszanak igazolni, értelmezésünk szerint aktuálpolitikai következtetéseket is levonhatunk, ha megnézzük, hogy a szélsőséges választ adók megfelelőnek vagy működésképtelennek tartják-e a demokráciát.⁵

2. ábra. A „Szerinted mit kellene tenni, ha kiderülne, hogy egy önkormányzati képviselő közpénzből építette a saját családi házát?” (9.) kérdésre „Valakinek vagy valakiknek jól meg kellene verni az illetőt” választ adók válaszai a kérdőív „Mi a véleményed?” (13.) kérdésének második skálájára.

A kérdésre 1-től 10-ig terjedő skálán kellett megjelölni a demokráciáról alkotott véleményt.

(1: „A demokrácia megfelelő intézményes keret közügyek intézéséhez”;

10: „A demokrácia működésképtelen, az abban való részvétel értelmetlen”)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

⁵ Az „Egyetemes értékek az egyetemen” kutatás kérdőívének 13. kérdése.

Annak ellenére, hogy az ábra elemszáma viszonylag kevés, a tendencia egyértelmű: a normaszegést szélsőségesen megoldók a demokráciát inkább megfelelő intézményes keretnek tartják a közügyek intézéséhez, mintsem hogy működésképtelennek tekintsék, és elutasítják az abban való részvételt. Az eredményt összekapcsoljuk a 2010-es kampánytematikában megjelent rendpárti, ugyanakkor szélsőséges közpolitikai hozzáállással.

Szintén nem demokratikus megoldási javaslat a korrupcióra adott „nem kell tenni semmit, hiszen mindenki ezt csinálná az ő helyében” válasz. A kérdés megfogalmazása egyértelmű normaszegésről beszél, az idézett megoldást választó pedig lényegében ezen normaszegés normává emelését végezte el. Pozitív eredmény viszont, hogy az ezt a választ jelölők elenyésző számúak (1%). Véleményünk szerint a „nem kell tenni semmit” válasz eredményeiből nem vonhatunk le következtetéseket arra vonatkozóan, hogy mekkora a politikától való elfordulás valós jelensége a fiatal egyetemisták körében.

3. Összegzés

Kutatási eredményeink összességében igazolták a fiatalok körében korábban végzett, a „jó állampolgárra” vonatkozó megállapítást: a „jó állampolgár” szabálykövető, betartja a törvényeket, hisz a törvények erejében, és a normaszegések megfékezésének garanciáját a törvényalkotásban látja. Kérdőívünk 9. kérdésének elemzése továbbá azt is megmutatta, hogy ennek a „jó állampolgárnak” még mindig fontos a politikai részvétel, leginkább annak passzív megnyilvánulásai.

A „jó állampolgárra” azonban igenis hatással volt az elmúlt évek Magyarországnak közhangulata: a normaszegésre a fiatalok több mint 12 százaléka adott agresszív választ, amely arányt igen nagyra értékeltük. Kismértékben, de korántsem elenyésző számban választottak a tehát fiatal egyetemisták szélsőséges, nem demokratikus megoldást. Hipotézisünket támasztja alá az az eredmény is, miszerint ez a szélsőséges 12 százalék a demokráciát inkább megfelelő intézményes keretnek tartja a közügyek intézéséhez, mintsem hogy működésképtelennek tekintse és elutasítsa az abban való részvételt. Ők azok, akik a demokráciát nem demokratikus értékekkel töltik meg.

Bízatos ugyanakkor, hogy eredményeink szerint az adott korrupciós normaszegést csupán elenyészően tekintették normának, tehát az állami működés természetes részének. A norma megítélése tehát nem, csupán a normaszegéshez való viszony változott meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk., 2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés. Budapest: Szociális és Munkaügyi Intézet.
2. Gáti Annamária (szerk., 2010): „Alattvalók vagy polgárok lesznek?” A fiatalok aktív állampolgársági készségei Magyarországon nemzetközi összehasonlításban. Másodelemzés nemzetközi adatbázisok és szakirodalom alapján. Budapest: Aktív Állampolgárság Alapítvány.
3. Kicsiny Zsóka (2011): Sérelem és reakciók az utcán és intézményi környezetben.
4. Takács Dávid (2011): Normakövetés, avagy a különböző jogszabálysértések megítélése a diákok körében.

Jegyzetek:

IX.

Kálmán Teréz

**ÁLLAMPOLGÁRI AKTIVITÁS/PASSZIVITÁS
– AVAGY MENNYIRE ÉLÜNK A TÖRVÉNY ADTA
VÁLASZTÓI JOGUNKKAL?**

A vizsgált egyetemisták szavazói hajlandósága kiemelkedően magasnak mutatkozott. A politikai aktivitás különböző dimenziói közti összefüggések egyértelműen kimutathatóvá váltak.

1. Bevezető

A demokráciákban a hatalom kizárólag a választók szabad és egyenlően kinyilvánított akaratából származhat. Ennek az akaratnyilvánításnak a legelterjedtebb formáját jelentik a választások, melyek ezáltal a modern demokrácia jelentős alappilléreinek tekinthetők. Így a demokráciáról alkotott kép, az abban való részvétel felmérésekor elengedhetetlennek tekintettük megkérdezni a középiskolát elhagyó és a felsőoktatásba belépő fiatalokat, hogy ha a hétvégén lennének az országgyűlési választások, elmennének-e, szavaznának-e.

Általános jelenség, hogy a politikai választásokon alapuló képviseleti demokráciákban az állampolgárok manapság egyre inkább elfordulnak a közügyektől, s ezzel kiüresedetté válik a demokrácia (demokrácia deficit), a hatalmi elit mögött egyre kevesebb tényleges szavazat áll.

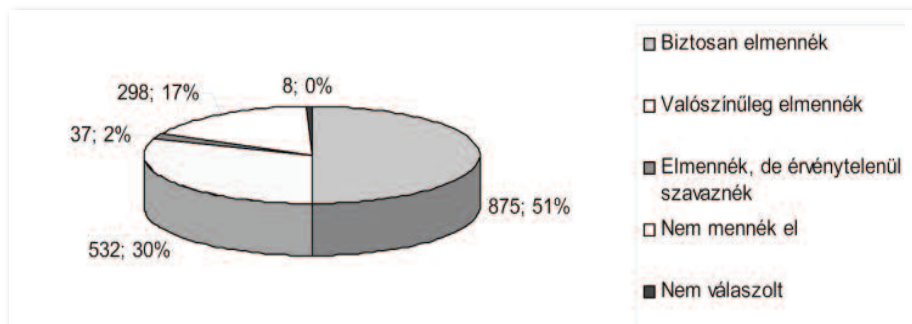
Ezen általános jelenség ismeretének ellenére (vagy éppen ennek következtében) hipotézisünk volt, hogy a fiatal egyetemisták közt a biztos szavazók aránya a felnőtt társadaloménál magasabb, s ez az arány a politikai aktivitás más dimenzióiban mutatott kiemelkedő viselkedés (politikai részvétel minősített formái, formális szervezeti tagság, politika iránti érdeklődés) esetében tovább nő.

2. Az eredmények bemutatása

Bár a biztos szavazókra vonatkozó adatok akkor igazán izgalmasak, ha a szavazók valódi választási szituációba kerülnek, a demokráciához való viszony, attitűd jól jellemezhető a nem választási időszakban mutatott (feltételezett) viselkedéssel.

Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása a teljes mintán (1750 fő) az 1. ábrán látható.

1. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása (fő;%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A biztos szavazók 51%-os aránya a hipotézisünkben megfogalmazott 40%-os értéket több mint 10%-kal lépte túl, s ennek „értékét” tovább növeli, hogy a válaszadók további 30%-a is valószínűleg ott lenne a választásokon.

Kutatásunk eredményei a biztos szavazók tekintetében a 2011-es országos, teljes felnőtt társadalomra vonatkozó felmérések eredményeit tükrözik. A Századvég által 2011 májusában végzett országos felmérésen a válaszadók 51%-a nyilatkozta azt, hogy részt venne egy most vasárnap tartandó parlamenti voksoláson.

Az Ifjúság 2000, 2004 és 2008 kutatások is vizsgálták a fiatalok választási hajlandóságát. Az országos, reprezentatív kutatások eredményei a biztos szavazók arányát tekintve a következő eredményeket hozták:

1. táblázat: Az Ifjúság kutatások eredményei a szavazói hajlandóságról

Kutatás	Biztos szavazó (%)	Nem menne el szavazni (%)
Ifjúság 2000	44	23
Ifjúság 2004	39	13
Ifjúság 2008	34	16

(Forrás: Bauer, Laki, Szabó 2002: 245, Bauer, Szabó 2005: 95; Bauer, Szabó 2009: 114)

Az Ifjúság kutatások célcsoportját a 15-29 éves korosztály képezi, melyben egyaránt jelen vannak szakiskolában, szakközépiskolában, gimnáziumban, főiskolán és egyetemen tanulók is, s e két utóbbi a teljes minták 34% (2000), 38% (2004), illetve 33%-át (2008) képezték. A fent megjelölt adatok az iskolarendszer különböző területein tanulók közti különbségek tekintetében nem kerültek feldolgozásra. A politikai érdeklődést leíró eredmények azonban jól kirajzolják a különböző iskolai végzettséggel rendelkezők közti különbségeket: az iskolai végzettség növekedésével a politika iránti érdeklődés egyértelműen nő. (Bauer, Szabó 2009:107)

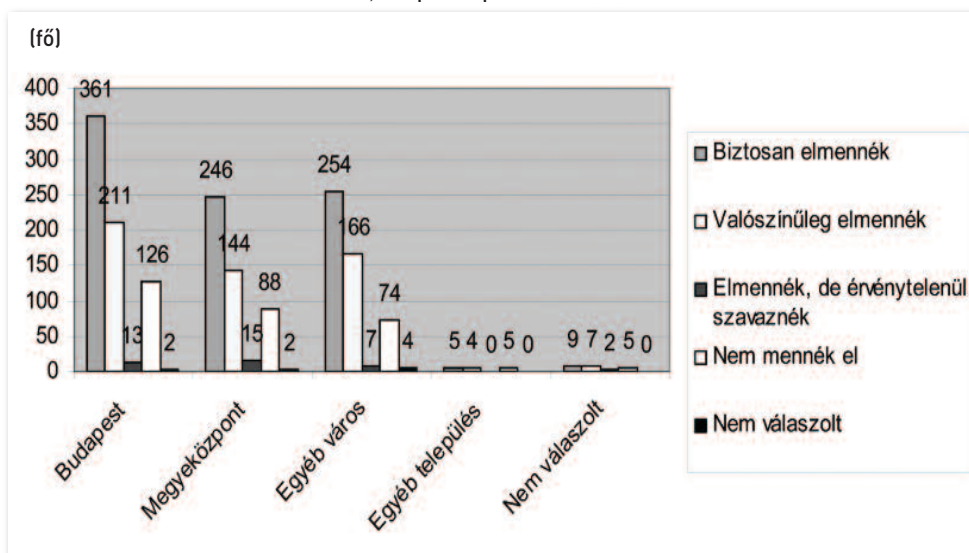
Az Ifjúság kutatások eredményei tehát évről évre kisebb biztos szavazói kört mutatnak ki, az Egyetemes értékek az egyetemen kutatás ezzel szemben az állampolgári aktivitás szempontjából jóval kedvezőbb eredményeket mutat. Ennek háttérében feltehetően kutatásunk magasabb iskolai végzettséggel rendelkező mintája áll.

Az Egyetemes értékek az egyetemen kutatás szavazói hajlandóságot mérő kérdésre adott válaszok alakulását kevésbé befolyásolta a válaszadók neme, korosztályukat tekintve azonban megfigyelhető a tendencia (18 és 22 éves korcsoport volt a kutatás fő célcsoportja), hogy a biztos szavazók aránya az életkor növekedésével csökken (18 éves: 56%; 19 éves: 51%; 20 éves: 48%). A „Nem mennék el” választ megjelölők aránya azonban az életkorral nő (18 éves: 12%; 19-20 éves: 16%; 21 éves: 18%). A kutatócsoport által az „Elmennék, de érvénytelenül szavaznék” válaszhoz társított lázadó magatartás 23 év felett ezen a mintán teljesen megszűnik.

Abban a tekintetben is megfigyelhetők különbségek, hogy mely válaszadó mely városban érettségizett. A válaszok közt – mint azt fent is jeleztem – radikális, lázadó attitűdöt kötöttünk az „Elmennék, de érvénytelenül szavaznék” opcióhoz, mely válaszlehetőség a megyeközpontokban érettségizettek, ezen belül is az Észak-alföldi (6%) és az Észak-magyarországi régióban (4%) volt a legmagasabb. A kisebb településeken ezt a válaszlehetőséget egyetlen hallgató sem jelölte meg.

A hezitálók köre településtípusonként hasonló arányban (29-33% között) jelent meg, az egyértelmű elutasító, „Nem mennék el” válasz Közép-Magyarország és Dél-Dunántúl megyeközpontjaiban és városaiban azonban az átlagnál arányát tekintve magasabb volt.

2. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása a válaszadók érettségizésének települése szerint, településtípusonként (fő)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A válaszok megoszlását a válaszadók tanulmányainak képzési területe szerint is vizsgáltuk. A biztos szavazók közül arányaikat tekintve magasan kiemelkednek a jogi és igazgatási képzési terület hallgatói (66%), majd őket követik a társadalomtudományok (56%) és a nemzetvédelem területén tanuló hallgatók (55%). Az „Elmennék, de érvénytelenül szavaznék” kérdéshez társított lázadó magatartás az informatika (7%), a műszaki (3%) és a gazdaságtudományi (2%) képzési terület hallgatóit jellemzi leginkább. Az elutasító magatartás („Nem mennék el”) arányaiban a művészetközvetítés (29%), a művészet és a hitéleti tudományterületen (26-26%) a legmagasabb, de a gazdaságtudomány (19%), a sporttudomány (22%), a műszaki (15%) és a bölcsész (18%) képzési területen is magas számú „Nem mennék el” válasz született.

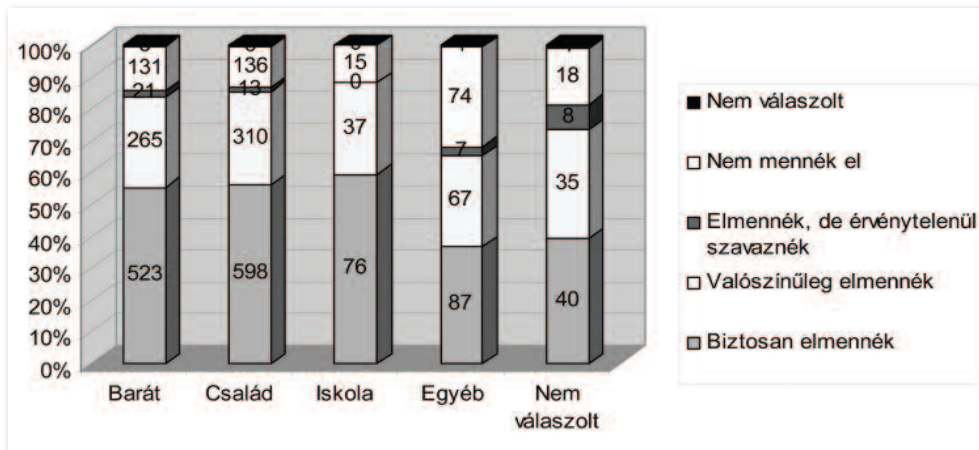
3. Az eredmények összefüggése a válaszadóknak a politikai aktivitás más dimenzióiban mutatott viselkedésével

Kutatásunk során a politikai aktivitás más dimenzióiban mutatott viselkedésekre is rákérdeztünk, s előzetes feltevéseink szerint a különböző dimenziók közt (választási hajlandóság, politikai részvétel minősített formáiban való részvétel, formális szervezeti tagság, politika iránti érdeklődés) egyenes arányú összefüggések mutathatók ki.

3.1. Politika iránti érdeklődés – választási hajlandóság

Attól függően, hogy a hallgatók kivel, hol beszélgetnek közeletről, politikáról, összefüggés mutatható ki a szavazói hajlandósággal kapcsolatosan. Azon hallgatók körében, akik beszélgetnek közeletről, politikáról, 50% feletti a szavazói hajlandóság. A beszélgetés körét tekintve „egyéb, és pedig...” választ adók legtöbb esetben a „senkivel” kifejezéssel fejezték be a mondatot, vagyis az „egyéb” választ megjelölők körében, úgy, mint a „nem válaszoltak” körében érdektelenséget tételezhetünk fel. Ennek következtében pedig nem véletlen, hogy az „egyéb” választ megjelölők közt a biztos szavazók aránya alig haladja meg a 30%-ot, az „Elmennék, de érvénytelenül szavaznék” válaszlehetőséget megjelölők aránya pedig az átlagosnál nagyobb (3, illetve 7%).

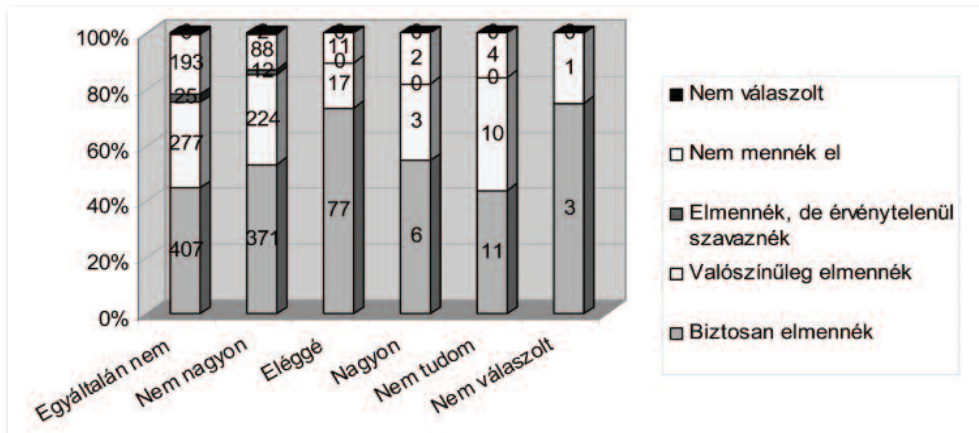
3. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása a demokráciáról történő beszélgetések milyenségével összefüggésben (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

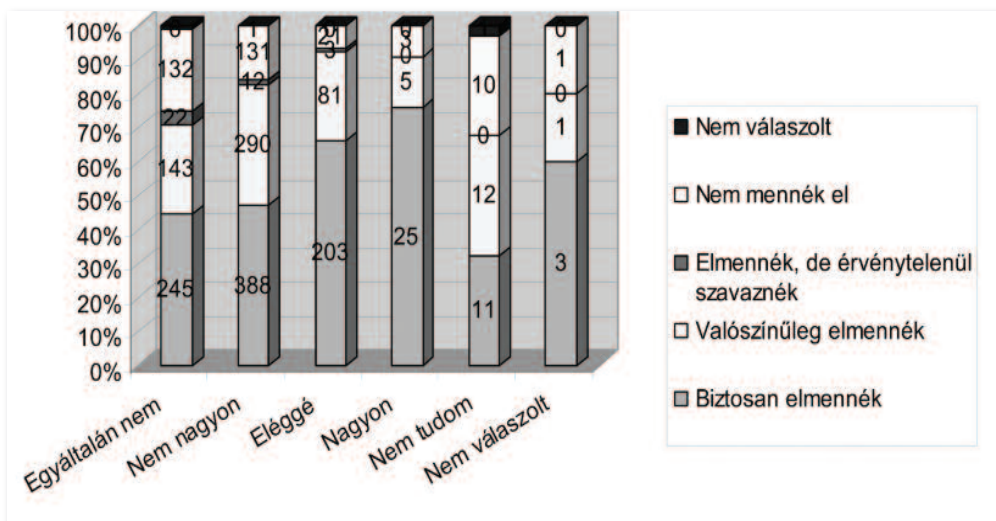
Előzetes feltevéseink alapján a választási attitűdöt a politikusokba és a belőlük összeálló parlamentbe vetett bizalom is befolyásolja. Kutatási eredményeink ezt igazolják is, azon válaszolók, akik „eléggé” vagy „nagyon” megbíznak a politikusokban, illetve a parlamentben, azok körében nagyobb a biztos szavazók aránya: majd minden esetben 60% feletti. A szavazáson részt venni nem kívánók aránya esetükben elenyésző (a parlamentnek nagy bizalmat szavazók körében 6, illetve 9%).

4. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása a politikusokba vetett bizalom alapján (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

5. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása a parlamentbe vetett bizalom alapján (%)

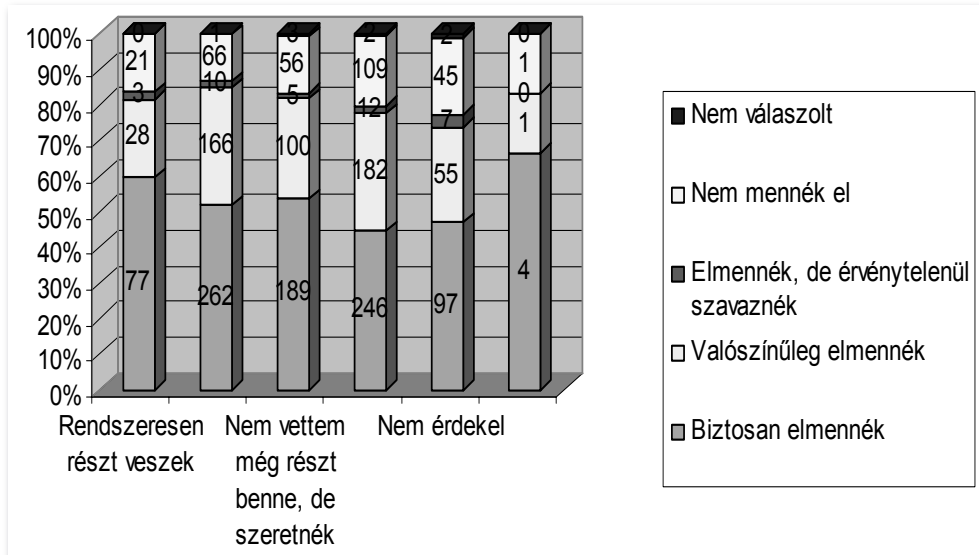
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

3.2. Politikai részvétel minősített formáiban való részvétel, formális szervezeti tagság – választási hajlandóság

Előzetes feltevésünk volt, hogy azon hallgatók, akik részt vesznek párt ifjúsági szervezetének munkájában (politikai részvétel minősített formája), önkéntes vagy karitatív tevékenységet folytatnak (formális szervezeti tagság), azon fiatalok körében nagyobb arányban jelennek meg a biztos szavazók. Kutatásunk eredményei ezt – ha nem is kiugró mutatókkal – igazolták, a fent megnevezett formális csoportokban rendszeresen résztvevők közt arányaiban több a biztos szavazó (50-60%), és a választáson való részvételt egyértelműen elutasító válaszok száma ezekben a csoportokban a legalacsonyabb (10-15%).

Akik az önkéntes tevékenységben (legyen szó diákönkormányzatról, pártszervezetről, egyesületi tevékenységről stb.) nem vesznek részt és/vagy nem is érdeklődnek az iránt, nagyobb a választásokon való részvételt egyértelműen elutasítók (20-23%) vagy az érvénytelen szavazási megoldást választók aránya (3-4%).

6. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének a választások kérdésre adott válaszok megoszlása a válaszadók egyesületekben, önkéntes tevékenységben való szerepvállalása alapján (%)

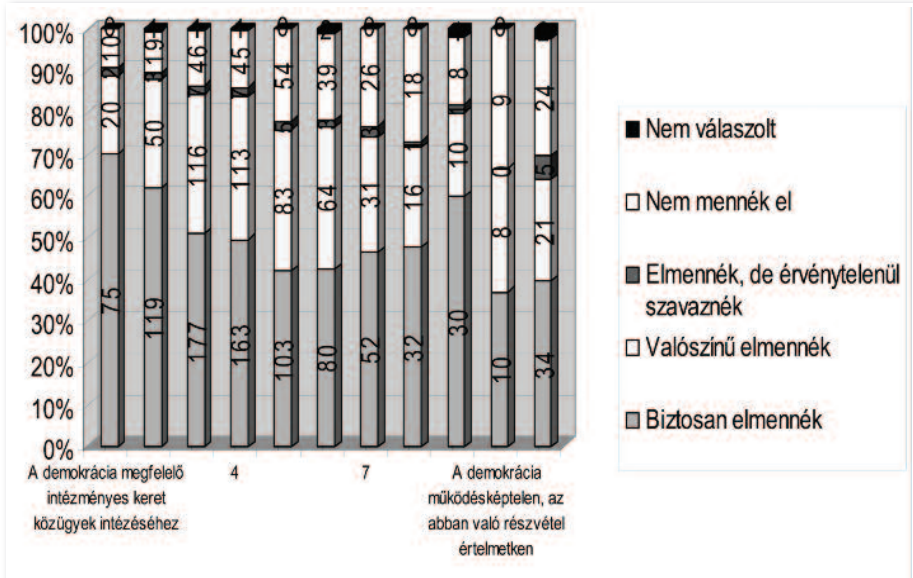

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A kérdőív egyértelműen rákérdezett a demokrácia mint intézményes keret megítélésére. Előzetes feltevésünk szerint, azon válaszadók, akik a demokráciát a közügyek intézéséhez megfelelő rendszernek ítélik meg, azok gyakorolják a demokrácia adta jogait, és élnek szavazati jogukkal; s velük ellentétben azok, akik úgy vélik, hogy a demokrácia működésképtelen, az abban való részvétel értelmetlen, nem is szívesen vesznek részt benne, nem élnek szavazati jogukkal.

Az eredmények igazolták előzetes feltevéseinket. A demokráciát teljes mértékig a közügyek intézéséhez megfelelő rendszernek ítézők közt a biztos szavazók aránya 70% feletti, míg a demokráciát teljes mértékig működésképtelennek ítézők közt a biztos szavazók aránya már csak 37%-os. A választásokon való részvételt egyértelműen elutasítók aránya a demokráciát működőképesnek ítézők közt 9%-os, míg a demokráciát működésképtelennek ítézők közt már 33%-os.

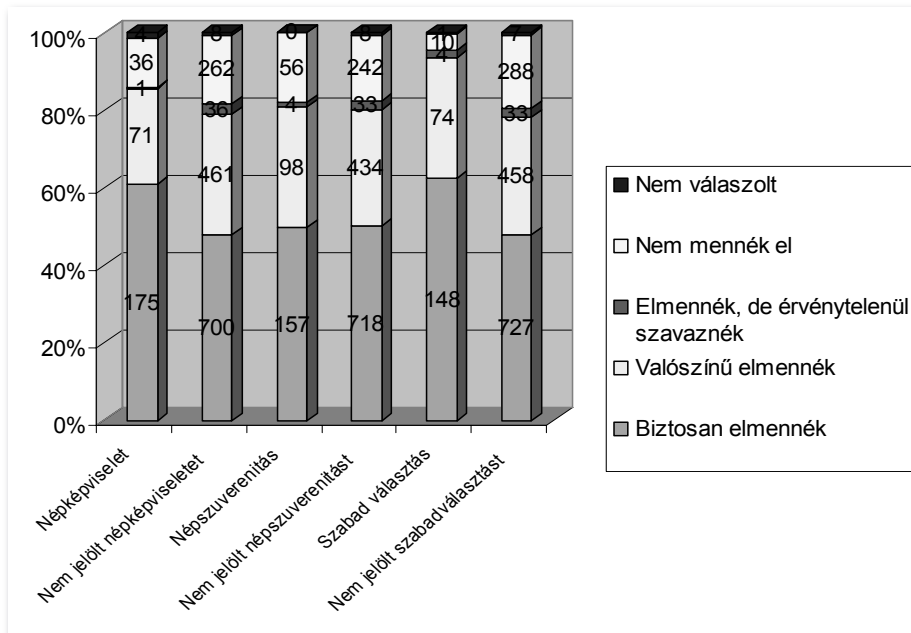
7. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása a demokrácia működőképességének megítélése alapján (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Az aktív állampolgári szerep feltételezi a demokrácia működésével kapcsolatos ismeretek birtoklását. Azon hallgatók közt, akiknek első asszociációikban a demokráciával kapcsolatban szerepel a népképviselés, a népszuverenitás és/vagy a szabad választás joga, azok körében a biztos/valószínű részvétel választ adók aránya 80% feletti, és ezzel együtt magasabb, mint azok körében, akiknek ezek a kifejezések nem jutottak eszükbe elsősre a demokráciáról (átlagosan 70%).

8. ábra: Elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének a választások kérdésre adott válaszok megoszlása a demokráciáról való asszociáció alapján (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

4. Összegzés

Az elmúlt évszázadban jelentős szemléleti különbségek rajzolódtak ki az állampolgári aktivitás szerepét illetően. Schumpeter álláspontja a modern demokráciában meghonosodott általános választójog talaján jelentős befolyásra tett szert, miszerint gyakorlatilag a szavazóurnáknál való néhány évenkénti megjelenésben jelölendő ki a civil tevékenység tere. Elmélete természetesen igen szélsőséges, az egyes gondolkodók közt nagy a különbség a tekintetben, kik mennyire tartják a választó részvétel kiterjedtségét jelentősnek a demokrácia intézményrendszerének megfelelő működése szempontjából. (Angelusz, Tardos 2005:323)

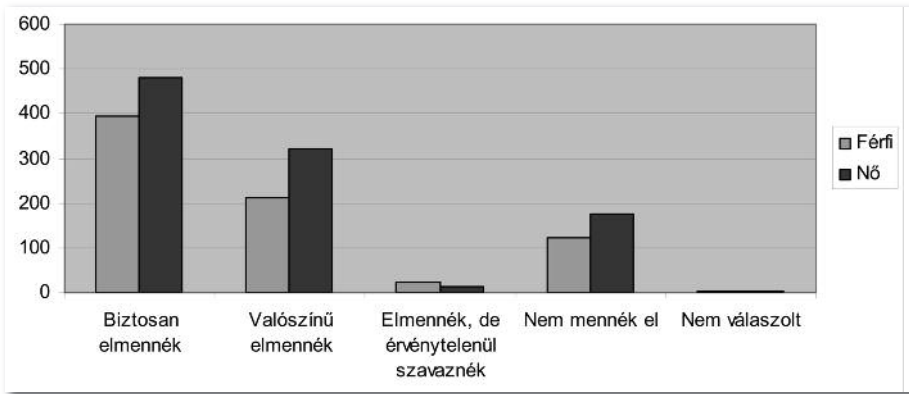
Nemzetközi szinten kimutatható, hogy a parlamenti demokrácia néhány kulcsországában (Németország, Amerikai Egyesült Államok) az elmúlt évtizedben jelentősen csökkent a választó részvétel, ami a megfigyelők egy részének körében jelentős aggodalmat váltott ki.

Kutatásunknak nem célja a hazánkban is tapasztalható választói hajlandóság csökkenésének okaira, hátterére rávilágítani. Célunk sokkal inkább az volt, hogy a demokratikus, aktív állampolgári magatartás megléte vagy meg nem léte, és a választói hajlandóság közti összefüggésekre rávilágítsunk. Előzetes feltevéseink a választadók korával, érettségizésünk helyével és képzési területükkel, valamint az ezekhez kapcsolódó

választási hajlandósággal kapcsolatban igazolódtak. Keresztelemzéseink szintén igazolták azt a hipotézisünket, miszerint a politikai aktivitás különböző dimenziói közt erős összefüggés tapasztalható. Azt, hogy a biztos résztvevők köre a valós választási situációban megnő-e, nem tudjuk megjósolni. Számos tényező befolyásolhatja azt, akár majd az akkor aktuális időjárás is. De reméljük, hogy az „éles helyzetben” az aktív állampolgárok száma nőni fog, s mindenki élni fog törvény adta választói jogával.

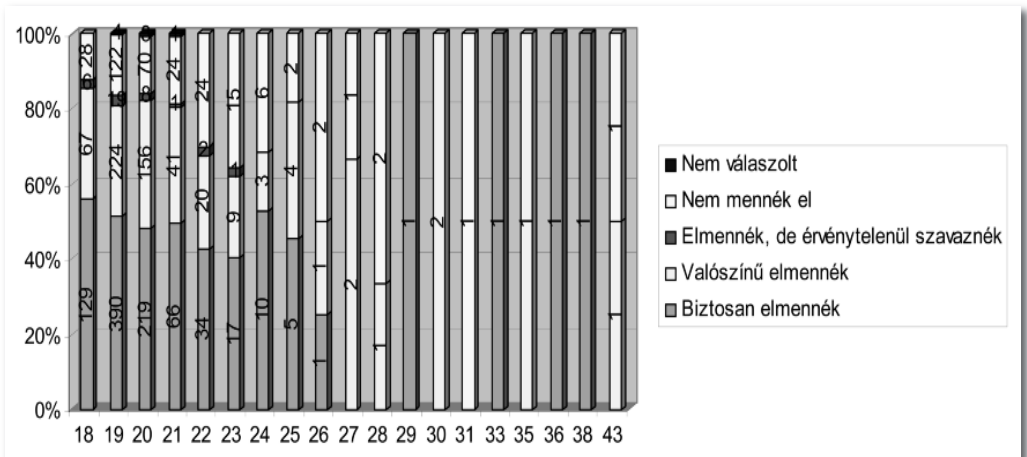
Mellékletek

9. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének a választások kérdésre adott válaszok megoszlása a válaszadók neme szerint

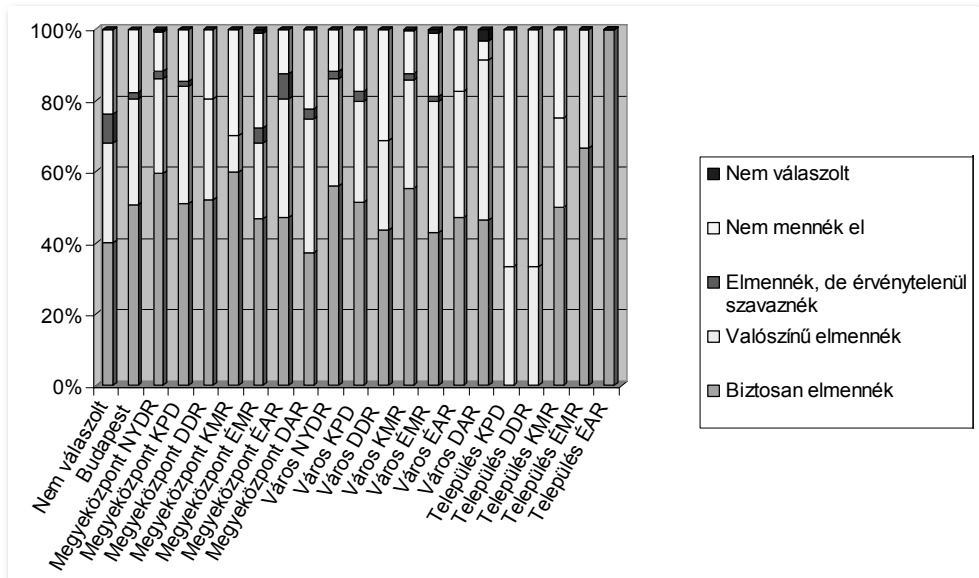
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

10. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének a választások kérdésre adott válaszok megoszlása a válaszadók korosztálya szerint (%)

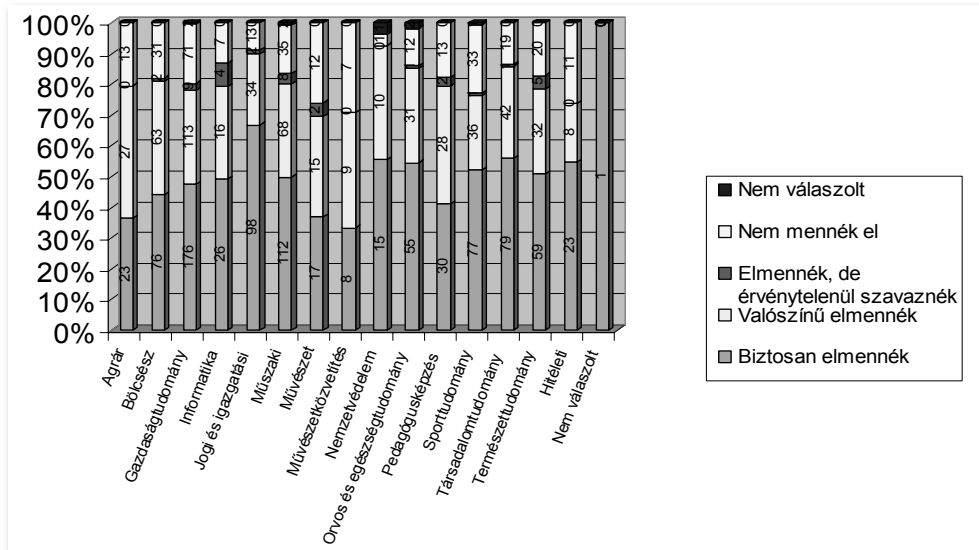
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

11. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok alakulása a válaszadók érettségizésnek települése szerint, régióként (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

12. ábra: Az elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások kérdésre adott válaszok megoszlása a válaszadók tanulmányainak tudományterülete alapján (%)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Angelusz Róbert, Tardos Róbert (2005): Választási részvétel és politikai aktivitás. In: Angelusz Róbert, Tardos Róbert (szerk., 2005): Törések, hálók, hidak. Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány.
2. Bauer Béla, Laki László, Szabó Andrea (szerk., 2002): Ifjúság 2000. Tanulmányok I. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.
3. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk., 2005): Ifjúság Gyorsjelentés 2005. Budapest: Mobilitás Ifjúságkutató Iroda.
4. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk., 2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés. Budapest: Szociális és Munkaügyi Intézet.
5. Gáti Annamária (szerk., 2010): „Alattvalók vagy polgárok lesznek?” A fiatalok aktív állampolgársági készségei Magyarországon nemzetközi összehasonlításban. Másodelemzés nemzetközi adatbázisok és szakirodalom alapján. Budapest: Aktív Állampolgárság Alapítvány.
6. Többszörös FIDESZ fölény a biztos szavazók körében. Századvég Alapítvány. 2010. május 20. URL: <http://www.szazadvég.hu/kutatas/aktualis/tobbszoros-fidesz-foleny-a-biztos-szavazok-koreben-339.html> Utolsó letöltés: 2011. augusztus 13.
7. Választások 2010. Standard-team. 2010. január 13. URL: <http://www.standard-team.hu/valasztasok-2010.html>. Utolsó letöltés: 2011. augusztus 13.

Jegyzetek:

X.

Oross Dániel

AZ ÁLLAMMAL SZEMBENI ELVÁRÁSOK ÉS AZ EGYÉNI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS KÖZÖTTI KAPCSOLAT ÖSSZEFÜGGÉSE A DEMOKRÁCIA MŰKÖDŐKÉPESSÉGEBE VETETT ÍTÉLETEKKEL

A felnőtt-társadaloménál alacsonyabb állam iránti elvárások jellemzik a vizsgált egyetemistákat. A demokrácia működőképességébe vetett hit kismértékben alacsonyabb, mint a felnőtt korcsoporté. Az egyéni felelősségvállalásra vonatkozó vélemények terén az érettségi megszerzésének helyszíne (a település mérete, földrajzi elhelyezkedése) meghatározó. Az adatok alapján összefüggés mutatkozik az egyéni felelősségvállalás illetve az állammal szembeni elvárásokkal kapcsolatos válaszok, valamint a demokrácia működéséről alkotott ítéletek között.

Az Egyetemes értékek az egyetemen (ÉÉE) kutatás során arra a kérdésre is választ kerestünk, hogy a vizsgált csoportra vonatkozóan kimutatható-e összefüggés az egyéni felelősségvállalás illetve az állammal kapcsolatos elvárások, valamint a demokrácia működőképességéről alkotott ítéletek között? A kettő összefüggéséről Alexis de Tocqueville így írt A demokrácia Amerikában című művében: „Az Egyesült Államokban élők már gyermekkorukban megtanulják, hogy az élet nehézségeinek legyőzésében saját magukra kell hagyatkozni; nem várnak ölbe tett kézzel a közintézmények által megtett intézkedésekben bízva, azokhoz csak akkor fordulnak, ha más megoldást nem találnak”. (Tocqueville, 1983) Almond-Verba nagy hatású, összehasonlító társadalomtudományi műve, a Az állampolgári kultúra e kérdést érintve különböző kategóriákat határozott meg az állampolgári attitűdök kialakulását illetően, s kötetük nyomán ezen összefüggés vizsgálatáról számos kutatás látott napvilágot.

Kutatási kérdéseink feltételét az motiválta, hogy választ kapjunk a demokrácia működőképességébe vetett bizalom általános szintjére, valamint az egyéni felelősségvállalás szempontjából a kérdezettek önmagukkal, valamint az állammal szembeni elvárásainak megoszlására. Mindezzel célunk az volt, hogy e két skálán mért adatok összefüggéseit elemezve megismerjük, mi jellemzi azt a pillanatot, amikor a fiatalok a középiskolát elhagyva szakterületet, s végső soron életpályát választanak társadalmi ismereteik és közéletre vonatkozó attitűdjeik szempontjából.

A kérdés korosztályos metszetben való vizsgálatát azért is érdekesnek találtuk, mert a fenti összefüggésre vonatkozóan a 14-29 éves korosztályokat vizsgáló, Ifjúság 2000, 2004, 2008 című nagymintás kutatások nem tettek fel specifikus kérdéseket.

A Tárci által 2009-ben készített Európai társadalmi jelentés azt találta, hogy a magyar társadalom az európai átlaghoz képest nagyobb mértékben nyitott az állam által garantált megoldásokra. Ennek magyarázataként a magyar lakosság kockázatkerülési attitűdjére mutatott rá a kutatás. Arra kérdésre vonatkozóan, hogy a megkérdezetteknek mennyire fontos az állami biztonságnyújtás a különböző veszélyekkel szemben, a magyar lakosság átlagértékei a második legerősebb (az Egyesült Királyság után) preferenciát mutatják. Az állami beavatkozás támogatottsága ugyan nem a legmagasabbak közé tartozik Európában, viszont annak támogatottsága, hogy az egyéneknek nagyobb felelősséget kellene vállalniuk saját sorsuk alakításában, a második legalacsonyabb az európai országok között. A piaci megoldásokkal kapcsolatos tartózkodó attitűd abban is megnyilvánul, hogy a megkérdezettek által megítélhető képest a vállalatok számára nagyobb szabadságot a luxemburgiak, a litvánok és a szlovákok után a magyarok szeretnék a legkevésbé. Mindezek összességében erőteljes állampárti attitűdöt mutatnak.

Kérdőívünkben fontosnak tartottuk, hogy a vizsgált fiatalok körében az egyes demokratikus intézményekbe vetett bizalom mérésén túl a demokrácia, mint kormányzati rendszer működéséről alkotott véleményeket is megismerjük. Az Európai értékrend vizsgálat 1999-es és a 2008-as felmérése azt találta, hogy nőtt a demokrácia hiányosságait felismerők aránya, akár a döntéshozatal határozottságáról, akár a közrend fenntartásáról, akár a gazdaságról van szó. Ezzel együtt a magyar társadalom döntő többsége egyetért azzal az állítással, hogy minden hiányosságával együtt még mindig a demokrácia a legjobb kormányzati rendszer. Kérdésfeltevésünket főként ez utóbbi állítás érvényességének tesztelése motiválta.

1. Kutatási kérdéseink

Kérdőíves adatfelvételünk folyamán a két kérdésre vonatkozó állításokat tízfokú skálán mértük.

Mind a kérdés megfogalmazásakor, mind az eredmények összevetésekor az Európai Értékrend Vizsgálatot (European Value Survey, EVS) tekintettük irányadónak. Az EVS felmérés többek között a társadalmi felelősségvállalással, egyes társadalmi intézményekkel, demokráciával, politikával, kapcsolatos véleményekkel, valláshoz, identitáshoz, információs társadalomhoz fűződő attitűdökkel foglalkozik. Az állami beavatkozás elvárt szintjét a vizsgálat a következő állítással való egyetértés mértékével becsli meg: „Az embereknek nagyobb felelősséget kellene vállalniuk abban, hogy gondoskodjanak önmagukról, illetve az államnak nagyobb felelősséget kellene vállalnia az emberekről való gondoskodásban.” Elsőéves egyetemisták körében végzett kutatásunk során arra nem volt lehetőségünk, hogy az egyéni felelősségvállalást érintő témakör több, egymással összefüggő kérdését feltegyük; vizsgálatunk épp csak a legáltalánosabb kérdés feltételére szorítkozott.

Előzetes várakozásunk szerint a fiatalok állam iránti elvárásai a felnőttekénél alacsonyabbak, és az egyéni felelősségvállalás szintje nagyobb.

A demokrácia működőképességébe vetett bizalom mérésére szintén 10 elemű skálát alkalmaztunk, annak érdekében, hogy a kérdés eredményei az előbbi, egyéni felelős-

ségvállaláshoz kapcsolódó kérdésre adott válaszokkal jobban összevethetőek legyenek. Ezért az Európai értékrend vizsgálat vonatkozó kérdését, miszerint „lehet, hogy a demokráciának is vannak hiányosságai, mégis jobb, mint bármilyen más kormányzati rendszer?“, valamint az ahhoz kapcsolódó négy kategóriát (teljesen egyetért, egyetért, nem ért egyet, egyáltalán nem ért egyet) átalakítottuk. Az általunk feltett, 10 fokú skálán mért kérdés így szólt: „A demokrácia megfelelő intézményes keret a közügyek intézéséhez, illetve a demokrácia működésképtelen, az abban való részvétel értelmetlen.” A kérdéssel kapcsolatban készült nemzetközi felmérések eredményei alapján azt feltételeztük, hogy a vizsgált egyetemisták körében a demokrácia elutasíthatósága a felnőtt korosztálynál alacsonyabbnak mutatkozik.

2. Az eredmények bemutatása

Az első skálára 1661, a másodikra 1664 választ kaptunk. A válaszadók körében felülreprezentáltak voltak a nők, 945-en, illetve 949-en töltötték ki a skálát, míg a férfi válaszadók száma 716, illetve 715 volt.

Az életkor megoszlását tekintve a célcsoportot sikerült elérnünk, a kitöltők 82,5%-a (1445 fő) tartozik az elsős nappali tagozatos egyetemisták legjelentősebb csoportját alkotó 18-20 évesek közé. Tudományterületek szerinti bontásban a gazdaságtudományi (371 fő), műszaki (225 fő) és bölcsészettudományi (172 fő) képzési területen részt vevők kerültek be legnagyobb számban a mintába.

Az eredményeinkből következő következtetések levonásakor fontos figyelembe vennünk, hogy a mintánkban felülreprezentáltak voltak a Budapesten érettségizett fiatalok (674 fő, a kérdezettek közel 40%-a), ebből adódóan az egyéni felelősségvállalásra és a demokrácia működőképességét pozitívan megítélő vonatkozó értékek az országos átlagértéknél valószínűleg magasabbak¹.

¹ Az Ifjúság 2000, 2004, 2008 kutatások alapján tudjuk, hogy a nagyobb településeken a fiatalok számára több lehetőség adott az egyéni felelősségvállalást ösztönző civilszervezetekben való részvételre.

1. táblázat: Az embereknek (1) nagyobb felelősséget kellene vállalniuk abban, hogy gondoskodjanak önmagukról, illetve az államnak (10) nagyobb felelősséget kellene vállalnia az emberekről való gondoskodásban? kérdésre adott válaszok megoszlása életkor szerint (fő)

életkor	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	33	35	36	38	43
választott érték																			
1	8	42	22	7	5	4	0	1	0	0	2	2	3	3	3	1	0	0	1
2	9	42	27	9	5	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
3	2	69	44	1	1	9	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
4	2	10	37	1	4	5	3	0	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
5	5	14	96	2	1	8	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	3	8	13	7	4	70	2	1	6	1	4	2	2	0	1	0	0	0	0
7	2	6	94	58	1	1	8	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
8	1	7	43	36	1	4	1	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
9	1	8	30	27	4	3	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
10	3	3	23	14	5	4	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
19	1	3	34	25	6	6	1	0	2	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0
összesen	2	3	75	45	1	8	4	1	4	3	0	0	0	0	0	1	1	1	2
	3	0	9	6	3	0	2	9	1										

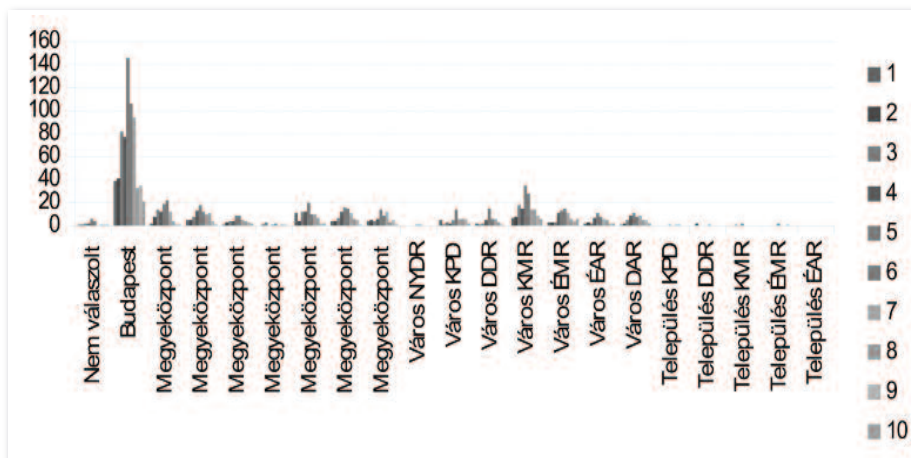
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

2. táblázat: A demokrácia megfelelő intézményes keret a közügyek intézéséhez, illetve a demokrácia működésképtelen, az abban való részvétel értelmetlen? kérdésre adott válaszok megoszlása életkor szerint (fő)

életkor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	NT
választott érték											
18	16	29	52	37	33	23	13	8	9	10	19
19	48	78	14	14	111	86	51	5	6	1	15
20	21	56	91	82	67	43	29	22	23	13	32
21	10	16	26	31	16	14	6	25	15	5	22
22	2	5	15	14	9	11	6	5	2	0	7
23	2	3	7	8	6	6	2	5	1	6	6
24	5	2	2	5	1	2	2	3	3	0	2
25	2	2	1	1	2	1	0	0	0	0	0
26	0	0	1	1	0	1	0	1	0	0	1
27	1	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0
28	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0
29	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
30	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0
31	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
32	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
34	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0
35	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
36	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
37	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
43	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

1. ábra: A válaszadók regionális és településméret szerinti megoszlása (fő)

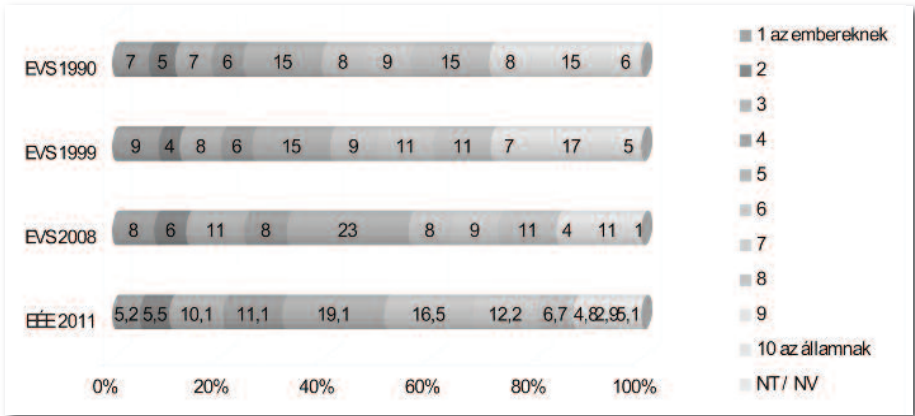
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A vizsgálat során felvett adatok alapján az egyéni felelősségvállalás és az állammal szembeni elvárások viszonyára vonatkozó feltevésünk fele részben igazolódott.

A vizsgálatba bevont egyetemisták körében a felnőtt lakosságnál közel 4-szer alacsonyabb az állami felelősségvállalással teljes mértékben egyetértők aránya [51 fő, a válaszadók 2,9%-a]. Ugyanakkor a skála másik végén, az egyéni felelősségvállalással egyetértők aránya a felnőtt lakosság körében mért értéknél 1,8 százalékkal kisebb [91 fő, 5,2%]. A középértékek dominanciája a korosztály bizonytalanságára mutat rá: a kérdezettek 69 százaléka, 1221 fő a 3 és a 7 értékek között helyezte el magát.² Különösen az állami felelősségvállalás felé enyhén hajlók csoportját jelző, 6-os skálaérték esetében talákoztuk a felnőtt lakosságtól jelentősen eltérő értékkel: e csoport aránya kétszerese a felnőtt lakosságra jellemző mintában mértnek [16,5%, 289 fő]. Az adatok tükrében a fiatalok állam iránti elvárásai a teljes lakosságban mért értéknél alacsonyabbak ugyan, ám mindez nem jár párban az egyéni felelősségvállalással egyetértők magasabb arányával.

² [A 3 és 7 közötti, közepső értékeket választók aránya 69% a kérdezettek körében, ez az EVS 2008-as felmérésében, a felnőttek körében 59%. A négy adatsorból mintha az is látszana, hogy a társadalom a két szélső érték felől fokozatosan középre húzódná].

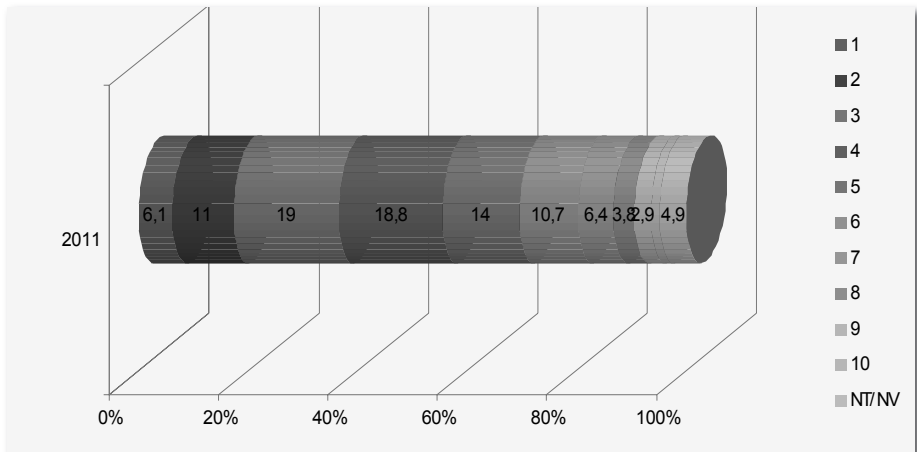
2. ábra: „Az embereknek (1) nagyobb felelősséget kellene vállalniuk abban, hogy gondoskodjanak önmagukról, illetve az államnak (10) nagyobb felelősséget kellene vállalnia az emberekről való gondoskodásban.”

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A demokrácia működőképességére vonatkozó eredményeink alapján a válaszadók döntő többsége (69,8%, 1220 fő) a skála első öt értékét választotta, egyetértve azzal az állítással, hogy a demokrácia megfelelő intézményes keret a közügyek intézéséhez. Ez az eredmény tükrözi az Európai Értékvizsgálat azon megállapítását, miszerint a magyar társadalom döntő többsége egyetért azzal az állítással, hogy a demokrácia minden hiányosságával együtt még mindig a legjobb kormányzati rendszer.

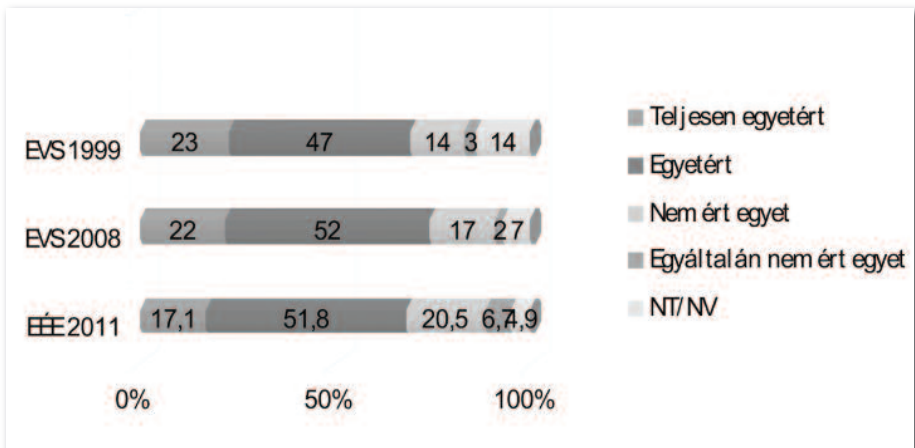
3. ábra: „A demokrácia megfelelő intézményes keret a közügyek intézéséhez, illetve a demokrácia működésképtelen, az abban való részvétel értelmetlen.”

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

A kérdésfeltevés különbözőségéből és a válaszkategóriák eltéréséből adódóan azonban az egyes kategóriák összehasonlíthatósága korlátozott. Eredményeinket az Európai Értékvizsgálat kategóriához közelítve azt tapasztalhatjuk, hogy a demokrácia működképességével teljesen egyetértő, 1 és 2 értékeket választók aránya a felmérésben 17,1% (299 fő), míg az azzal egyetértő, 2 és 5 közötti értékeket választók aránya 51,8% (921 fő). A demokrácia működképességével egyet nem értő, 5 és 8 közötti értékeket választók aránya 20,5% (367 fő), míg azzal egyáltalán egyet nem értő, a demokráciát működképtelennek tartó, 8 és 10 közötti értékeket választók aránya 6,7% (77 fő). Az így kialakított kategóriák eredményeit az Európai Értékvizsgálat 2008-as adataival összevetve azt tapasztalhatjuk, hogy a vizsgált korcsoport tagjai a demokrácia működését érintően a teljes lakosságnál kevésbé bizakodóak.

4. ábra: A demokráciának is vannak hiányosságai, mégis jobb, mint bármilyen más kormányzati rendszer?

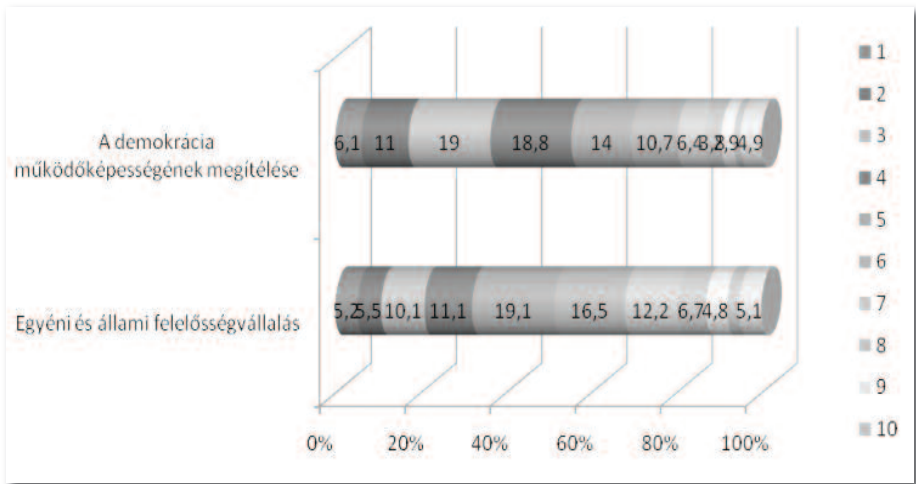
Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

3. A két kérdés összefüggései

Kutatási eredményeink igazolták az egyéni felelősségvállalás szintje és a demokrácia megítélése közötti kapcsolatot. A két skálán adott értékek közötti kapcsolat közepesen erős ($r=0,531$): aki az egyén/állam skálán alacsony értéket jelölt, az szignifikánsan a másik, a demokrácia működésének megítélésére vonatkozó skálán is alacsony értéket jelölt, illetve fordítva, az első skála magas értéke a másikon is magas értéket vonz.

A skálaértékek átlagait tekintve az egyéni és állami felelősségvállalásra adott válaszok átlagértéke 5,97, míg a demokratikus intézményrendszer működképességébe vetett bizalom válaszainak átlaga 5,07. Ezek fényében azt tapasztaljuk, hogy az enyhe mértékben állampárti attitűd a demokrácia megítélését illetően alapvetően bizonytalan értékrenddel áll párban.

5. ábra: A két kérdés összevetése

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

4. Összefoglalás

Kutatási eredményeink igazolták azon összefüggést, miszerint azok, akik az egyéni felelősségvállalást részesítik előnyben, nagyobb bizalommal viseltetnek a demokrácia működőképessége iránt, mint azok, akik problémáikra az állami felelősségvállalástól várnak megoldásokat. Az adatok tükrében a fiatalok állam iránti elvárásai a teljes lakosságban mért értéknél alacsonyabbak ugyan, ám várakozásainkkal ellentétben mindez nem jár párban az egyéni felelősségvállalással egyetértők magasabb arányával. A demokrácia működőképességére adott válaszok alapján a vizsgált egyetemisták döntő többsége egyetért azzal az állítással, hogy a demokrácia megfelelő intézményes keret a közügyek intézéséhez. Ugyanakkor eredményeinket az Európai Értékvizsgálat 2008-as adataival összevetve azt tapasztalhatjuk, hogy a vizsgált korcsoport tagjai a demokrácia működését érintően a teljes lakoságnál kritikusabbak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Almond Gabriel A., Verba Sidney Verba (1997): Állampolgári kultúra. Szociológiai Figyelő, 1997, (1–2): 17–52.
2. Bauer Béla, Laki László, Szabó Andrea (szerk., 2002): Ifjúság 2000. Tanulmányok I. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.
3. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk., 2005): Ifjúság Gyorsjelentés 2005. Budapest: Mobilitás Ifjúságkutatóiroda.
4. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk., 2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés. Budapest: Szociális és Munkaügyi Intézet.
5. Bauer Béla, Szabó Andrea (szerk., 2009): Arctalan (?) Nemzedék, Ifjúság 2000–2010. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, 2011.
6. Gáti Annamária (szerk., 2010): „Alattvalók vagy polgárok lesznek?” A fiatalok aktív állampolgársági készségei Magyarországon nemzetközi összehasonlításban. Másodelemzés nemzetközi adatbázisok és szakirodalom alapján. Budapest: Aktív Állampolgárság Alapítvány.
7. Ichilov, Orit (1990): Political Socialization, Citizenship Education and Democracy. New York – London: Teachers College, Columbia University.
8. Rosta Gergely, Toma Miklós (szerk., 2010): Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei. Budapest: Ocipe Magyarország, Faludi Ferenc Akadémia
9. Tocqueville, Alexis de (1983): A demokrácia Amerikában (ford. Martonyi Éva, Miklós Lívía, Nagy Géza), Budapest: Gondolat Kiadó.
10. Tóth István György (szerk., 2009): Társadalmi Jelentés. Budapest: Duna Palota Nonprofit Kft.

Jegyzetek:

XI.

Pavlics Tamás

**ISZONY VAGY VISZONY – MAGYARORSZÁG
MEGÍTÉLÉSE AZ EURÓPAI UNIÓ
TAGÁLLAMAKÉNT**

Célcsoportunk körében az Európai Unió megítélése inkább pozitívnak tekinthető; ez azonban inkább a válaszadók környezetéhez kapcsolódó „kezezményezetti” előnyökkel hozható összefüggésbe, mintsem az európai állampolgári kompetenciákkal.

Kutatásunk kiegészítő kérdése volt a módszertani fejezetben megfogalmazott célokkal összefüggésben a célcsoport Európai Unióhoz való viszonyának bemutatása. Az ezredforduló óta számos kutatás vizsgálta és vizsgálja az uniós állampolgárok vélekedését az EU-ról - mint a hivatalos közvélemény-kutatásnak számító Eurobarométer vagy hazai viszonylatban a Szonda Ipsos felmérései -, amelyek sorába részben illeszkedik kutatásunk vonatkozó fejezete is, azonban az Egyetemes értékek az egyetemen (EÉE) kutatás keretében inkább arra kerestük a választ, hogy miként támasztja alá, mennyiben korrelál az EU-ról való vélekedés a demokratikus attitűdökkel. Európa természetesen nagyobb kategória, mint az EU, így az európaiság vizsgálata nem is tartozhatott vizsgálatunk tárgykörébe; ugyanakkor jól mérhető volt, hogy miként tekintenek magukra a vizsgált elsőévesek egy, a helyi vagy az országos szintnél nagyobb értékközösség tagjaiként.

1. Adatok

A kérdőív kérdéssorrendjének összeállításakor az ismereteket és a magatartásmintákat vizsgáló csoportok után illesztettük be a részvételi hajlandóságot bemutató és a véleményalkotás lehetőségét biztosító kérdéseket. Ezek között kapott helyett a tizenkettedik, félig nyitott kérdés formájában:

12. Személyes életedre milyen hatással van, hogy Magyarország uniós tagállam?

(Tegyéél x-et és fejezd be azt a mondatot, amellyikkel egyetértesz!)

- Inkább előnyös, mert...
- Inkább hátrányos, mert ...
- Nem érint, mert...

Meg kívántuk tudni, hogy uniós tagságunk pozitív vagy negatív élményként társul saját vagy családjuk, szocializációs terük életéhez, vagy semlegesen viszonyulnak ehhez a kérdéshez, esetleg nincs véleményük. Egy opció kiválasztását kértük a kitöltőktől x-eléssel, valamint kíváncsiak voltunk a választás indoklására is. Érvényes 'egyéb' válasznak tekintettük, ha valaki csak választott, de nem indokolt, aminek a gyakorisága különösen a semleges választ adók körében volt jellemző.

A félig nyitott kérdéses módszer lehetővé tette, hogy a korábbi vizsgálatokkal ellentétben (EVS, Eurobarométer) az attitűdök tartalmát is vizsgáljuk, a válaszadókra bízva szabadon a kifejtést. Ugyanakkor a kapott válaszok kvalitatív elemzéssel történő feldolgozása ebben az esetben a szerteágazó válaszok miatt szinte lehetetlen lett volna, amit standardizálással oldottunk meg, azaz, a várható jellemző válaszok alapján 13 pozitív és negatív kategóriát állítottunk fel annak érdekében, hogy a kapott válaszok az értékeléskor összehasonlíthatók legyenek.

attitűd	tartalom
inkább előnyös	foglalkozás
	tanulás
	gazdaság/üzlet/pénzügy
	szórakozás
	mobilitás
	egyéb
inkább hátrányos	idegen-ellenesség
	másodrendűség
	adósság
	gazdasági hátrány
	egyéb
nem érint	
nem válaszolt	

2. Az eredmények bemutatása

Az összesítés után láthatóvá vált, hogy jelentős eltérések mutatkoznak aszerint, hogy mi alapján tekint az elsőéves hallgatók teljes vizsgált populációja az EU-ra (ld. 1. ábra).

Különösen szembeszökő a semleges (23,1%) és a nem válaszolók (6,7%)¹ magas aránya, ami a válaszadók egyharmadát teszik ki (összesen 29,8%). A Szonda Ipsos 2006-ban közzétett, már az EU-csatlakozás utáni időszakot bemutató felmérésének egyik fontos

¹ Az egyharmadnyi kitöltetlen kérdőív túlmegy azon a hibahatáron, hogy esetleg a kitöltőknek ne lett volna ideje erre a kérdésre. Ebben az esetben már feltételezhető, hogy pusztán érdeklenségből nem töltötték ki.

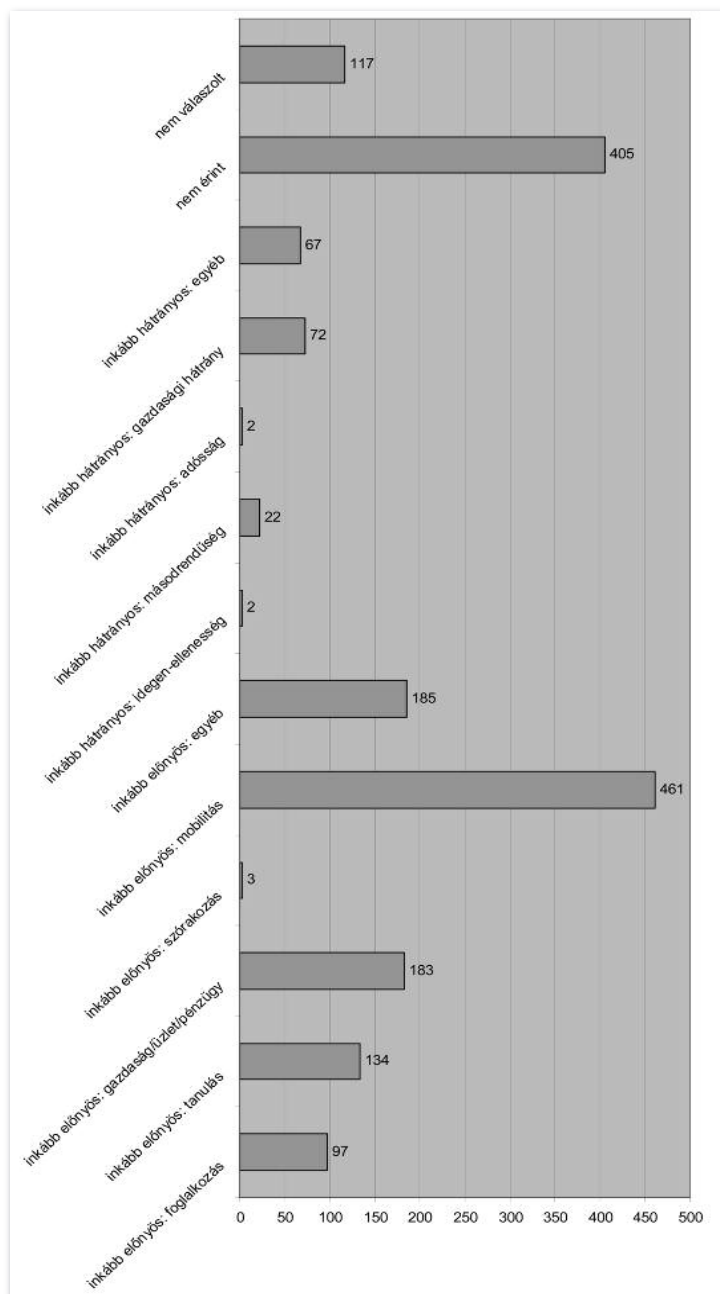
megállapítása volt, hogy: „A vélemények alakulásában az ország EU-csatlakozása határkő volt, előtte a döntően támogató hozzáállás mellett inkább a bizonytalanság volt a jellemző, egyértelműen elutasító álláspontot csak egy szűk kisebbség fogalmazott meg, míg a csatlakozás után éppen ellenkezőleg, a továbbra is domináns pozitív attitűdök mellett az ország uniós tagságának elutasítása is markánsan megjelent.” (Szonda Ipsos, 2006:3)

Felmérésünk ezt a tendenciát nem támasztotta alá célcsoportunk körében. A Szonda felméréséhez viszonyítva csökkent, de még mindig a támogatói vélemények vannak túlsúlyban, melynek kumulatív értéke 60,8%, egyértelműen elutasító választ azonban csak a válaszadók egy tizede fogalmazott meg (9,4%), míg a többiek az „érdektelenek” egyharmadnyi csoportját erősítik. A növekedés tehát nem az elutasítók között, hanem ez utóbbi csoportban a legerősebb, ezzel az EU-csatlakozás előttihez közeli értéket mutatva.²

Kiugróan érdekes összefüggések a demográfiai kérdésekkel összevetve nem állapíthatók meg szignifikáns eltérések hiányában (nem, életkor, érettségi helyszíne), így a teljes vizsgált célcsoportra vonatkozóan értékelhető a kapott válaszok halmaza. Néhány jellemző, továbbgondolásra érdemes megállapítás tehető a képzési területek szerint; ezeket az adott helyeken külön jeleztük.

² A Szonda Ipsos 2003. márciusi tracking vizsgálata a „se előnyt, se hátrányt említeni nem tudók” arányát 34%-ra mérte.

1. ábra: Személyes életedre milyen hatással van, hogy Magyarország uniós tagállam? kérdésre adott válaszok megoszlása (fő)

Forrás: Egyetemes értékek az egyetemen kutatás (N=1750)

Az „inkább előnyös” választ adók tekintetében látható, hogy az elsőéves egyetemisták körében az önálló egzisztencia megteremtéséhez köthető válaszok (foglalkozás, munkavállalás az EU-ban) száma alacsony, ami az életkorból adódó önálló élettapasztalat hiányával magyarázható. Így az EU mint egységes munkaerő-piaci tér a pozitív lehetőségek között az utolsó előtti helyre szorult (5,5%) és csak a szórakozási lehetőségeket előzi meg (0,001%). Ez utóbbi kategóriát relevánsnak tartottuk felmérni, hiszen pl. a budapesti Sziget Fesztivál legjelentősebb látogatói köre a nyugat-európai fiatalok csoportja, ugyanakkor fordított esetben a magyarországi ifjúság lehetőségei láthatóan ezt nem teszik lehetővé még a tervezés szintjén sem. A foglalkozással kapcsolatos további érdekes eredmény, hogy a képzési területek összevetésekor az e kategóriára adott válaszok tekintetében a társadalomtudományi képzési terület hallgatói voltak kiugróan felülreprezentáltak. Ők azok, akik az európai munkavállalási lehetőség miatt tekintik inkább előnyösnek uniós tagságunkat, a képzési területen tanulók 12%-a jelölte meg ezt válaszként. A kutatásban részt vevő orvostanhallgatóknak viszont csak a 6%-a jelölte meg ezt az opciót, ami azért érdekes, mert ezek szerint a napi aktualitások között is gyakran szereplő, Európában munkát vállaló magyar orvosok medikus korukban még nem emiatt tartják elsősorban előnyösnek az Európai Uniót. Az elsőévesek körében végzett kutatásunk tehát nem mutat annyira radikális eredményt, mint ami azután a végzett orvostanhallgatók körében ténylegesen tapasztalható, és ami egyértelműen a nyugat-európai országok agyelszívó hatásának („EU brain drain”) tudható be. (vö. Girasek 2011)³

Az azonban elgondolkodtató, hogy míg a külföldi munkavállalás tervei a „távoli jövőbe” vésznek és alacsony az ehhez kapcsolódó pozitív vélemény, addig majdnem ugyanilyen alacsony értékkel mértük azok számát (7,6%), akik azért tartják előnyösnek az európai integrációt, mert számukra tanulási lehetőséget biztosítana. A szöveges indoklások között pedig csupán egyetlen egy fő utalt konkrétan arra⁴, hogy Erasmus-ösztöndíjjal külföldi tanuláson gondolkodna, és ezért tartja előnyösnek az EU-tagságunkat. 10,5%-kal szerepel kutatásunkban azoknak a csoportja, akik a 'gazdaság/üzlet/pénzügy' kategóriát jelölték meg pozitív opcióként. Indoklásaikból tudható, hogy választásuk hátterében a környezetükben zajló, az Európai Regionális Fejlesztési vagy a Kohéziós Alap támogatásával megvalósuló infrastrukturális beruházások jelentőségét értékelik: „pl. középiskolám hatalmas támogatást kapott”⁵; „szülővárosom folyamatosan fejlődik”⁶. A legjelentősebb csoportot a mobilitással kapcsolatos előnyöket hangsúlyozók csoportja alkotta. Ez a válasz azért érdekes, mert a felmérésünkbe bevont elsős egyetemisták legjelentősebb csoportját alkotó 18-20 évesek (82,6%) legidősebb tagjai is két évvel a rendszerváltás után születtek, azaz a vasfüggöny által elzárt perifériális helyzetbe életük során sohasem kerültek. Tény azonban, hogy a mobilitással kapcsolatos adminisztratív kötöttségek életük során fokozatosan szűntek meg és váltak mára ez európai alapítóatyák víziója

³ A friss diplomával rendelkező magyar orvosok körében végzett felmérés 60-70%-os migrációs potenciált mutatott ki, összefüggésben a külföldi munkavállalási lehetőségekkel.

⁴ EÉE 1191. kérdőív

⁵ EÉE 398. kérdőív

⁶ EÉE 1301. kérdőív

szerint szimbolikussá⁷ Magyarország EU tagállammá válásával, majd a schengeni övezet megnyitásával, a személyi igazolvány elfogadásával útlevelként, az eurózóna növekedésével.

Az egyéb pozitív választ adók esetében külön figyelmet fordítottunk a szóveges indoklások áttekintésére. A számos sablonos, egy szavas válaszon túl („segít”, „sokban segít”, „lehetőség”, „javulás”) ide sorolhatók azok, a kutatásunk szempontjából leginkább releváns válaszok, melyek az aktív állampolgári kompetenciák meglétét bizonyítják: „Magyarország kevésbé tudna érvényesülni a külpolitikában”⁸; „az ország nyitottabb a nyugat felé”⁹; „Inkább előnyös, mert van némi elvárás az ország vezetőivel szemben.”¹⁰; „közelebb hozza az EU-s országokat egymáshoz”¹¹. A kis számú, az EU eszmei hátterére is utaló válaszadó legnagyobb részben a természettudományi, valamint az orvos- és egészségtudományi képzési területről érkezett, az egyébként várható társadalomtudományi képzési területtel szemben.

Az inkább hátrányos opcióit választók esetében is ki kell emelni, hogy a személyes élet-tapasztalat csak keveseknél befolyásolta a megjelölt választ. Alapvetően két csoportra oszthatók a negatív attitűddel rendelkezők. Azok, akiknek a közvetlen környezete szempontjából ténylegesen visszalépést jelentett hazánk EU tagsága, illetve azok, akiknek a válaszaiból valamilyen radikális, leegyszerűsített EU-ellenes politikai üzenet hallható ki, pl.: „az országot csak kizsákmányolják”¹², „a magyar identitást gyengíti”¹³, „Magyarország így elveszíti a függetlenségét”¹⁴. Főként ők alkotják a válaszadóknak azt az 1%-os csoportját, akik Magyarország másodrendűvé válását jelölték meg negatív választásuk indokaként.

Az EU-val kapcsolatos negatív attitűddel rendelkezők közül legnagyobb részben (4%) a gazdasági hátrányt jelölték meg okként. Közülük is legnagyobb részben főként az agrár képzési területről érkező, vidéki, gazdálkodói háttérrel rendelkezők közvetlen értékesítési nehézségei emelendők ki: „szüleim vállalkozását nehezítik”¹⁵; „vidéken élek és termékeinket nem tudjuk eladni a multik miatt”¹⁶; illetve egy Szerencsen érettségizett válaszadótól egy aktuális észrevétel is figyelemre méltó: „én azt látom, hogy az Unió miatt sok olyan dolog tűnt el az országból (cukorgyárak), ami korábban hasznos volt. A mezőgazdaság kihasználatlan.”¹⁷

⁷ vö. Római Szerződés 3. pont: „a tagországok között a személyek, szolgáltatások és a tőke szabad áramlását gátló akadályok megszüntetése” (Horváth 2005:35)

⁸ EÉE 401. kérdőív

⁹ EÉE 434. kérdőív

¹⁰ EÉE 628. kérdőív

¹¹ EÉE 430. kérdőív

¹² EÉE 425. kérdőív

¹³ EÉE 1232. kérdőív

¹⁴ EÉE 626. kérdőív

¹⁵ EÉE 1362. kérdőív

¹⁶ EÉE 1247. kérdőív

¹⁷ EÉE 443. kérdőív

E két csoport mellett elhanyagolható mértékben, 2-2 fő választásaként jelent meg a direkt idegen-ellenesség, illetve az ország eladósodásának kifejezett okaként a magyar EU-tagság.

A hátrányt érzékelők esetében is nagyobb csoportot alkotnak az egyéb választ adók, akik körében jellemzően egyrészt a média híreire támaszkodó, kevésbé indulati megnyilvánulások voltak meghatározóak, és az EU-ra jellemző tényleges problémákra reflektáltak, úgy mint a túlzott adminisztráció vagy a kvótarendszer versenytorzító hatása. Másrészt ebben a csoportban többen az EU ürügyén olyan hazai problémákat is megfogalmaztak, amelyek okai nem Brüsszelben keresendők, pl.: „...így az uniós támogatások pénzeit is el tudják lopni a képviselők”¹⁸.

A negatív vélemények közül kutatásunk gyöngyszeme azonban mégiscsak a soros magyar EU elnökséghez kapcsolódik: „sok fennakadás van a gödöllői közlekedésben”.¹⁹

Az aktív állampolgárság szempontjából kirívóan magas azoknak a passzív hallgatóknak az aránya (23,1%), akik a nem érint lehetőséget választották. Az érdektelenségen túl („teszek az egészségre”²⁰) azonban azok a válaszok az igazán elgondolkodtatóak, amelyek csak a közvetlen anyagi haszonszerzéstől teszik függővé véleményüket („nem érint, mert semmilyen előnyöm nem származik belőle”²¹; „még nem pályáztam uniós pénzre”²²). Ezenkívül pusztán két vélemény volt, ami előnyök elmaradásának érdemi átgondolására engedtek következtetni: „Mert az oktatási rendszerben nincs érezhető hatása”²³, illetve, aki anyagi lehetőségeinek korlátai miatt tartja saját élethelyzete szempontjából irrelevánsnak hazánk EU-tagságát: „bár az Unión belül ingyen utazhatok, ilyesmire nem telik”^{24, 25}.

¹⁸ EÉE 305. kérdőív

¹⁹ EÉE 1375. kérdőív

²⁰ EÉE 1277. kérdőív

²¹ EÉE 1268. kérdőív

²² EÉE 874. kérdőív

²³ EÉE 588. kérdőív

²⁴ EÉE 405. kérdőív

²⁵ A megfogalmazott véleményt az Ifjúság 2008 gyorsjelentés több ponton alátámasztja (pl. Anyagi, vagyoni, jövedelmi és lakáshelyzet és A kulturális fogyasztási szokások változását bemutató fejezetek). Újabb kutatás tárgya lehetne a célcsoport körében az anyagi helyzet és a demokratikus attitűdök viszonyának feltérképezése, tekintettel arra, hogy „a gazdasági fejlődés és az ezzel járó jólétnövekedés is szükséges, hiszen egy az éhhalál szélén vegetáló ember nem lehet liberális értelemben véve autonóm: az ilyen számára a választási szabadság csak elvont jogi lehetőség, valóságos alternatívák nélkül.” (Turgonyi 2011:93)

3. Összegzés

A bevezetőben megfogalmazott kérdés tekintetében felmérésünk alapvetően nem hozott váratlan új eredményeket: azok aránya, akik a demokráciát tartják megfelelő intézményes keretnek a közügyek intézéséhez²⁶ lényegében megegyezik azokéval, akik úgy ítélik meg, hogy az Európai Unió személyes életükre inkább előnyös hatással van. Ezzel együtt mégis számos érdemi megállapítás volt tehető kutatásunk fényében az elsőéves egyetemisták attitűdjeinek értékelésekor.

A közös előmozdítását célzó közös európai gondolat (vö. Turgonyi 2011:106) hiányát/gyengeségét támasztotta alá kutatásunk. Az Európai Uniót inkább pozitívan ítélik meg a célcsoport tagjai, ez azonban főként a közvetlenül megszerezhető jogok (mobilitás) és javak (fejlesztési források) értékelését jelentik bármiféle magasabb rendű érték kategória nélkül (európai identitás, presztízs, érintettség, érzelmi azonosulás²⁷), amiből az európai állampolgári jogokon túl kötelességek is származnának.

²⁶ Id. Oross Dániel: Az állammal szembeni elvárások és az egyéni felelősségvállalás közötti kapcsolat összefüggése a demokrácia működőképességébe vetett ítéletekkel c. fejezet

²⁷ A magyar társadalom EU-kommunikációs stratégiája 2002 – A kommunikáció üzenetei fejezetének érték kategóriái

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bauer Béla - Szabó Andrea (szerk., 2009): Ifjúság 2008 Gyorsjelentés. Budapest: Szociális és Munkaügyi Intézet.
2. Csanády Márton - Kovács Barnabás (2010): Az Európai Unió és a nemzetközi szervezetek a magyarok szemével nézve. In Rosta Gergely - Tomka Miklós (szerk., 2010): Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei. Budapest: Ocipe Magyarország - Faludi Ferenc Akadémia. 297-312.
3. Európai Bizottság (2010): Eurobarometer 74 nemzeti jelentés - 2010 ősz. [online] http://ec.europa.eu/magyarorszag/pdf/eb74_report.pdf letöltve: 2011. 07. 22.
4. Girasek Edmond (2011.04.21): Problémák és lehetőségek az egészségügyi emberi erőforrás krízissel kapcsolatban – életpálya és elvándorlás. In 7. Magyar Nemzeti és Nemzetközi Lifelong Learning Konferencia prezentációk, Veszprém: Pannon Egyetem [online] http://www.mellearn.hu/events/7konf/prezentaciok/a/girasek_edmond.pdf. letöltve: 2011. 09. 10.
5. Horváth Zoltán (2005): Kézikönyv az Európai Unióról. Budapest: Magyar Országgyűlés
6. Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma (2002): A magyar társadalom EU-kommunikációs stratégiája [Szakértői dokumentum]. Budapest: KüM. [online] http://www.kum.hu/NR/rdonlyres/C27EBC4A-5732-4380-837C-3415D166EE25/0/EUKS_2002nov_rtf. letöltve: 2011. 07. 22.
7. Szonda Ipsos (2006): Az Európai Unió és Magyarország uniós tagsága a magyar közvéleményben. Budapest: KüM. [online] http://www.kum.hu/NR/rdonlyres/8B4CFBA4-9D254B9D-91F2-04F9F2DCD5BF/0/EU2006_Szonda_tanulm%C3%A1ny.doc. letöltve: 2011. 07. 22.
8. Szonda Ipsos (2008): Kutatási jelentés „Magyarország EU-tagságával kapcsolatos kvalitatív vizsgálatok, 2008” című kutatásból. Budapest: KüM. [online] <http://www.kum.hu/NR/rdonlyres/1A25F79C-E42A-431A-953C-> letöltve: 2011.07.22 [5AB001DF63E6/0/EU_attitud_kvalitativ_tanulm%C3%A1ny.doc](http://www.kum.hu/NR/rdonlyres/5AB001DF63E6/0/EU_attitud_kvalitativ_tanulm%C3%A1ny.doc). letöltve: 2011. 07. 22.
9. Szonda Ipsos: Vélemények az Európai Unió csatlakozásáról. Közvélemény-kutatás a magyar lakosság körében. Budapest: KüM. [online] <http://www.kum.hu/NR/rdonlyres/D3E8E8E4-0DDA-4746-BF48-> letöltve: 2011. 07. 22.
10. Turgonyi Zoltán (2011): Vannak-e európai értékek? In Gábor György - Vajda Mihály (szerk., 2011): A lét hangoltsága. Tanulmányok a tudás sokféleségéről. Budapest: Typotex: 92-106.

Jegyzetek:

XII.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Az ELTE andragógia szakos hallgatóinak kezdeményezésére politológusok, történészek, valamint jogász, szociológus részvételével, 2010 januárjában alakult az csoport, mely az Egyetemes értékek az egyetemen kutatási projektet végezte. A korábbi baráti, hallgatói vagy munkatársi kapcsolatokból szerveződött informális csoport önerőből végezte el a kutatás különböző fázisait, a helyzetértékeléstől a kérdőívek összeállításán és az adatfelvételen át a kutatási jelentés elkészítéséig.

Saját erőforrásaink azonban számos esetben végesnek bizonyultak, így ezúton szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akiknek a segítségével nélkül munkánk eredménytelen lett volna vagy csak szerényebb keretek között valósulhatott volna meg.

Köszönettel tartozunk azoknak az egyetemi és főiskolai vezetőknek, oktatóknak és munkatársaknak, akik együttműködtek abban, hogy a kérdőíves felméréseket az elsőévesek körében minden képzési területen elvégezhettük:

- Dr. Albert Fruzsina PhD. főiskolai tanár
Zsigmond Király Főiskola, Kommunikáció Tanszék
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar Kommunikáció és Társadalomtudományi Intézet
- Dr. Bakos Tibor Gergely OSB főiskolai docens, tanszékvezető
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Filozófia Tanszék
- Baranyi György elnök
Tan Kapuja Buddhista Főiskola Hallgatói Önkormányzat
- Barta Zsolt mb. rektorhelyettes
Tan Kapuja Buddhista Főiskola
- Dr. Baráth Hajnal DLA intézetvezető
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Kommunikációs és Művészeti Kar Alkalmazott Művészeti Intézet
- Dr. Barczy Attila egyetemi docens
Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar Környezet és Tájgazdálkodási Intézet Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszék
- Dr. Bodnár Gábor egyetemi docens, tanszékvezető
ELTE-BTK Zenei Tanszék
- Dr. Centeri Csaba PhD egyetemi docens
Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar Környezet és Tájgazdálkodási Intézet Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszék

- Csordás Zoltán óraadó tanár
Magyar Képzőművészeti Egyetem Alkalmazott Művészeti Intézet
- Dr. Farkas Péter PhD egyetemi docens
Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar
Társadalomtudományi Tanszék
- Földesi Renáta tanársegéd
Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete
- Gulyás Péter tanársegéd
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Kommunikációs és Művészeti Kar
- Dr. Henczi Lajos PhD főiskolai docens
Budapesti Gazdasági Főiskola
- Hornyánszky Gábor egyetemi adjunktus
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vegyészmérnöki Kar
- Dr. Horváth Erzsébet egyetemi docens
ELTE TTK Földrajz- és Földtudományi Intézet Természetföldrajzi Tanszék
- Dr. Horváth István egyetemi adjunktus
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki
és Informatikai Kar Irányítástechnika és Informatika Tanszék
- Dr. Jászberényi József PhD főiskolai tanár, intézetvezető
Zsigmond Király Főiskola Kommunikáció és Művelődéstudományi Intézet
- Dr. Kelemen Katalin PhD főiskolai tanár
Általános Vállalkozási Főiskola
- Kiss Viktor óraadó tanár
Zsigmond Király Főiskola Kommunikáció és Művelődéstudományi Intézet
- Kiszelly Zoltán főiskolai docens
Kodolányi János Főiskola Társadalomtudományi Tanszék
- Dr. Korányi András egyetemi docens
Evangélikus Hittudományi Egyetem
- Kovács Kata tanulmányi osztályvezető
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola
- Dr. Kőnig Frigyes egyetemi tanár, rektor
Magyar Képzőművészeti Egyetem
- Dr. Lénárd Sándor egyetemi adjunktus
ELTE PPK Alkalmazott Nevelélméleti Tanszék
- Dr. Marinovich Endre CSc főiskolai tanár
Budapesti Gazdasági Főiskola
- Dr. Pavlics Károlyné egyetemi docens
ELTE TTK Földrajz- és Földtudományi Intézet Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék
- Dr. Pokol György egyetemi tanár, dékán
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vegyészmérnöki Kar
- Dr. Pozsár-Szentmiklós Zoltán igazgató
ELTE Bibó István Szakkollégium

- Schäffer Katalin főiskolai docens, tanszékvezető
Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete
Alkalmazott Konduktív Pedagógiai Tanszék
- Dr. Szokolczai György CSc professzor emeritus
Általános Vállalkozási Főiskola
- Dr. Szennyessy Judit CSc főiskolai tanár
Modern Üzleti Tudományok Főiskolája Gazdálkodási és Menedzsment Tanszék
- Szécsényi-Nagy Balázs elnök
Semmelweis Egyetem, Egyetemi Hallgatói Önkormányzat
- Szepesiné Kreis Andrea adjunktus
ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet
Általános Testnevelés és Szabadidő Csoport
- Szentpéteri Nagy Richard egyetemi adjunktus
Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
Társadalomelméleti Tanszék
- Dr. Tevesz Gábor egyetemi docens, oktatási dékánhelyettes
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki
és Informatikai Kar
- Dr. Vajta László egyetemi docens, dékán
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki
és Informatikai Kar
- Dr. Várnai Jakab OFM főiskolai tanár, tanszékvezető, rektorhelyettes
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Fundamentális tanszék

Köszönjük azoknak a barátainknak, hallgatótársainknak, munkatársainknak önzetlen segítségét, akik támogatták munkánkat azzal, hogy részt vettek egy-egy kutatási részfeladat elvégzésében:

- Göncző Levente, az ELTE Társadalomtudományi Kar hallgatója
- Kottász Katalin okl. andragógus
- Mácsai Anita andragógus, andragógia MA szakos hallgató
- Nagy Dóra, a BME Építésmérnöki Kar hallgatója
- Nagy Mariann okl. andragógus
- Dr. Palkó Katalin PhD közgazdász
- Papp Tamás szociológus
- Rudas Helga, az ELTE ÁJK hallgatója
- Szabó Angéla andragógus, andragógia MA szakos hallgató
- Tádics Kitti andragógia-politológia BA szakos hallgató
- Tóth Viktória, a BCE Társadalomtudományi Kar Nemzetközi Tanulmányok Intézet hallgatója
- Zsigmond Zsuzsanna igazgatásszervező és hadtudományi BA szakos hallgató
- Wágner András andragógus

Köszönet a lektori, szakértői munkáért:

- Brüll Edit vezető-főtanácsos, minőségügyi és felnőttképzési szakreferens
Nemzeti Erőforrás Minisztérium Közművelődési Főosztály
- Nizák Péter igazgató
Nyílt Társadalom Intézet Magyar Szükségalap
- Péterfi Ferenc elnök
Közösségfejlesztők Egyesülete
- Dr. Sz. Molnár Anna egyetemi docens
ELTE PPK Andragógia Tanszék
- Varga Máté elnök
Civil Kollégium Alapítvány
- Dr. Vercseg Ilona képzési igazgató
Civil Kollégium Alapítvány

Köszönet azoknak a szervezeteknek, akik konzorciumi együttműködésükkel, infrastruktúrájuk rendelkezésre bocsátásával, szponzorként vagy pályázati programokon keresztül támogatták kutatásunkat:

- Állampolgári Részvétel Hete
- Collegium Pannonicum
- ELTE Bibó István Szakkollégium
- ELTE Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány
- ELTE PPK Andragógia Tanszék
- ELTE PPK Hallgatói Önkormányzat
- Író Gergely Alapítvány
- Kulturális Sokszínűség Alapítvány
- Nemzeti Civil Alapprogram

XIII.

ÖNÉLETRAJZOK

Arapovics Mária

1973-ban született Budapesten. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen magyar nyelv és irodalom, valamint történelem szakos tanári, majd művelődésszervező, a Debreceni Egyetemen művelődési és felnőttképzési menedzser, a Kereskedelmi és Idegenforgalmi Központban idegenforgalmi ügyintéző, a Londoni Egyetem Birkbeck College-ban művészeti menedzser végzettséget szerzett. PhD fokozatot az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolájában ért el. Idegenvezetőként, tanárként, köztisztviselőként dolgozott. Az ELTE PPK Andragógia tanszékének egyetemi adjunktusa, kutatási területe: civil társadalom, nonprofit szervezetek, közművelődés, felnőttképzés, szakképzés. Felnőttképzési szakértő, a nonprofit menedzser szakképzés és a közösségi és civil szervező felsőfokú szakképzés tananyagszerkesztője, tankönyveinek szerzője, szerkesztője. Számos tanulmánya mellett a Felnőttképzési nonprofit szervezetek Magyarországon című könyve 2007-ben jelent meg. Több civil szervezet alapítója, aktivistája, a Nonprofit Képzési Műhely tagja, az ELTE Az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány elnöke.

Babos Zsuzsanna

1986-ban született Kézdivásárhelyen. Jelenleg doktorandusz hallgató az ELTE PPK Neveléstudományi Intézet Andragógia Programban. XXX Jubileumi OTDK-n nyertes dolgozatát a „Partnerségi viszony kialakítása civil szervezetek és támogatóik között” címmel írta. Eddigi tanulmányai alatt legfőképp a civil szféra andragógiai aspektusai, szerepvállalása érdekelte, különös tekintettel az önkéntesség és a felelős állampolgártudat kialakítására. Az Add Tovább ELTE! önkéntes szervezőközpont vezetője, a Közösségfejlesztők Egyesületének 2008-óta önkéntese, valamint települése A Dány-Szentkirályban élő lakosok egyesületének elnöke.

Bozóky Tamás

1984-ben született Kecskeméten. Egyetemi tanulmányait az ELTE BTK magyar és történelem szakán végezte. 2008 és 2009 között az Antall József Alapítvány, valamint a Méltányosság Politikaelemző Központ ösztöndíjasa volt. Jelenleg az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet egyik felsőoktatási programjában dolgozik. 2009-ben publikációsorozata jelent meg a korrupciós jelenségek természetrajzáról. Kutatási területe: a rendszerváltás kultúr- és politikatörténete.

Hunyadi Bulcsú

1980-ban született Budapesten. Történelem, szociológia és nemzetközi kapcsolatok tanulmányait a PPKE BTK-n és az Andrássy Gyula Egyetemen végezte. Ösztöndíjak keretében kutatott osztrák és német egyetemeken, valamint dolgozott a Bundestagban és egy németországi oktatási intézményben. Érdeklődési területe az állampolgári nevelés, korábbi munkái során foglalkozott politikai kommunikációval, településmarketinggel és oktatásszervezéssel. 2011 júliusa óta az Ökopolisz Alapítvány oktatási programjának vezetője.

Kálmán Teréz

1989-ben született Komáromban. Jelenleg az Eötvös Loránd Tudományegyetem andragógia mesterszakos hallgatója. Egyetemi tanulmányai során több dolgozatot írt demokrácia, ifjúságkutatás, állampolgári kompetencia fejlesztésének lehetőségei témákban.

Kicsiny Zsóka

1989-ben született Budapesten. 2008-tól az Eötvös Loránd Tudományegyetem andragógia szakos hallgatója, 2011 óta tanulmányait mesterképzésben folytatja. Érdeklődési területe a korszerű módszer- és eszközhasználat lehetőségei a felnőttképzés különböző rendszereiben.

Lovasné Avató Judit

1989-ben szerezte a BCE (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen) információelméleti- és feldolgozási tanár szakán diplomáját, mérlegképes könyvelői végzettségét 1992-ben a Perfektnél. Az ELTE TTK számítástechnika kiegészítő szakos tanári szakát végezte el 1994-ben. 1999-től a BGF KKKF-en oktat Statisztika tárgyat tanársegédként, majd 2001-től főiskolai adjunktusként. 2010 óta a BGF KVIK karán ad elő Statisztika, Üzleti statisztika tárgyat főiskolai adjunktusként. A Miskolci Egyetem „Vállalkozáselmélet és gyakorlat” doktori iskolájában 2006-ban szerezte meg az abszolutóriumot, most a doktori szigorlatra készül.

Oross Dániel

1985-ben született Mosonmagyaróváron. A Budapesti Corvinus Egyetem PhD hallgatója, 2011 szeptemberétől a Magyar Tudományos Akadémia Politikatudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa. Kutatási területe a magyar közpolitikai folyamatok vizsgálata az ifjúságpolitika szemszögéből, valamint a magyar fiatalok politikai szocializációja.

Pavlics Tamás

1972-ben született Budapesten. Pályázati tanácsadóként dolgozik, jelenleg az ELTE PPK andragógia mesterszakos hallgatója levelező tagozaton. 2006-ban a PPKE HTK hittanár szakán, 2010-ben az ELTE PPK andragógia szakán szerzett BA diplomát. 1992-től 2000-ig könyvszakmai területen dolgozott, majd 2000-2004-ig a fióka ART Képző- és Iparművészeti Galéria vezetője volt. 2004-től foglalkozik pályázati tanácsadással és pályázati programok lebonyolításával felnőttképzési, kulturális, kulturális turisztikai, ifjúsági és szociális területeken. 2006-2009 között az Antall József Alapítvány programigazgatója volt, 2007-től

a Collegium Pannonicum kuratóriumi elnöke, 2009-től a Budapest XI. Kerület Közművelődési Tanács elnöke. Szakmai publikációinak tárgya: az informális tanulás helyszíneinek fejlesztési lehetőségei szociális és állampolgári, valamint a kulturális tudatosság kompetenciaterületeken.

dr. Takács Dávid

1975-ben született Budapesten. Az ELTE Bölcsészkarán végzett történelem-politikaelmélet szakon, majd a Pécsi Tudományegyetem jogász szakán. A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (korábban: MTV) képzési osztályán dolgozik, szerkesztőként több dokumentumfilmben közreműködött. 2009-től a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán általános-, szerzői- és médiajogot tanít óraadó tanárként. Korábbi kutatási területei: XVII. századi francia diplomáciatörténet és a Francia V. köztársaság félelnöki rendszere.

XIV.

EGYETEMES ÉRTÉKEK AZ EGYETEMEN

KÉRDŐÍV

Kedves Hallgató!

Az ELTE andragógia szakos hallgatóinak kezdeményezésére létrejött kutatócsoport „Egyetemes értékek az egyetemen” című felméréséhez kérjük a segítségédet. Válaszaiddal elsőéves főiskolások és egyetemisták körében végzett vizsgálatunk sikeréhez járulsz hozzá. Kérjük, szánj rá néhány percet és anonim módon töltsd ki kérdőívünket. Köszönjük őszinte válaszaidat!

I. Nemed:

- Férfi
 Nő

II. Életkorod:év

III. Melyik városban érettségiztél?

IV. Melyik egyetemen, annak melyik karán és melyik szakán tanulsz jelenleg?

.....

1. Kivel beszélgetsz közeletről, politikáról?

2. Hol hallottál demokráciáról, politikáról? (Tegyél x-et, több válasz is megjelölhető!)

- Állampolgári ismeretek tantárgy keretében
 Iskolában, egyéb órán vagy foglalkozáson
 Családban
 Barátokkal, haverokkal
 Médiából
 Egyéb körben, éspedig:
 Egyáltalán nem foglalkozom ezekkel a témákkal

3. Melyik intézményt melyik csoportba sorolnád? Tegyél X-et a táblázat megfelelő rubrikájába! (Egy sorba csak egy X-et tegyél!)

	Igazságszolgáltatás	Végrehajtás	Törvényhozás	Nem tudom
Bíróság				
Rendőrség				
Parlament				

4. Mennyire bízol az alábbi intézményekben? (Karikázd be a megfelelő értéket!)

1-egyáltalán nem; 2-nem nagyon; 3-eléggé; 4-nagyon; NT-Nem tudok erre válaszolni

a rendőrségben	1	2	3	4	NT
az igazságszolgáltatásban	1	2	3	4	NT
a civiltársadalomban	1	2	3	4	NT
a politikusokban	1	2	3	4	NT
a parlamentben	1	2	3	4	NT
az önkormányzatban	1	2	3	4	NT

5. Mi igaz Rád? (Tegyél egy X-et a táblázat minden sorába!)

	Vettem már részt benne	Állandó megbízatásom van, rendszeresen részt veszek	Nem vettem még részt benne	Nem vettem még részt, de szeretnék	Nem érdekel
Szabadidőhöz kapcsolódó tevékenység (szakkör, sport, énekkar, tánc)					
Diákönkormányzat					
Párt ifjúsági szervezete					
Egyesületi tevékenység, önkéntesség					
Karitatív akció (ruhagyűjtés, véradás)					
Internetes közösségi oldal					
Blog szerkesztése					
Más, és pedig:.....					

6. Mit tennél, ha észrevennéd, hogy valaki a buszon meg akar lopni? (Tegyél egy x-et!)

- jól megverném
 segítségért kiáltanék
 szólnék a buszsofőrnek, hogy ne nyissa ki az ajtót
 rendőrt hívnék
 szó nélkül hagynám
 egyéb, és pedig:

7. Mit tennél, ha szóbeli vizsgán olyan tételből vizsgáztatna az oktató, amely az előzetesen megadott tételsorban nem szerepel. (Tegyél egy x-et!)

- nem szólnék semmit
- csoportos aláírásgyűjtést kezdeményeznék
- jelezném az oktátónak, hogy másban állapotunk meg
- megírnám az egyetemi/főiskolai lapban
- a hallgatói önkormányzathoz fordulnék
- jelezném a tanszéken, tanulmányi osztályon, egyetem vezetőségén

8. Mi a véleményed arról, ha valaki...? (Tegyél egy X-et a táblázat minden sorába!)

Arról, ha valaki...	Felháborítónak tartom	Elég rossznak tartom	Nem látok benne rosszat	Magam is megtenném	Nem érdekel
...jegy nélkül utazik a vonaton					
...ellop egy üveg bort az áruházban					
...mással íratja meg a szakdolgozatát					
...hamis orvosi igazolást szerez, mert túl sok az igazolatlan órája					
...torrentezik					
...ellop egy autót					
...összefirkálja a busz oldalát					
...nem segít egy balesetnél					
...csak külön pénzért csinál meg valamit, ami a kötelessége lenne					
...számla nélkül zsebbe fizet					
...feketén dolgozik, miközben munkanélküli segélyt kap					
...hamis adóbevallást készít, hogy kevesebb adót kelljen fizetnie					

9. Szerinted mit kellene tenni, ha kiderülne, hogy egy önkormányzati képviselő közpénzből építtette a saját családi házat? (Jelöld X-szel a megfelelő választ, több választ is megjelölhetsz!)

- Aláírásgyűjtéssel kéne követelni, hogy az illető mondjon le.
- A parlamentnek szigorúbb törvényeket kellene hoznia az ilyesmi ellen.
- Valakinek vagy valakiknek jól meg kellene verni az illetőt.
- Fel kell jelenteni a rendőrségnek /APEH-nál.
- Választópolgárként legközelebb nem szavazok rá.
- Nem kell tenni semmit, hiszen mindenki ezt csinálná az ő helyében.
- Ne bízzanak a képviselőkre pénzt.
- A nyilvánosságához fordulnék.
- Más tennék, mégpedig:.....

10. Elmennél-e szavazni, ha most vasárnap lennének az országgyűlési választások?
(Tegyd egy x-et)!

- Biztosan elmennék
 Valószínűleg elmennék
 Elmennék, de érvénytelenül szavaznék
 Nem mennék el

11. Jelenleg ki Magyarország miniszterelnöke?

12. Személyes életedre milyen hatással van, hogy Magyarország uniós tagállam?
(Tegyd x-et és fejezd be azt a mondatot, amelyikkel egyetértesz!)

- Inkább előnyös, mert
- Inkább hátrányos, mert
- Nem érint, mert

13. Mi a véleményed? (Jelöld véleményedet a skálán!)

Az embereknek több felelősséget
kellene vállalniuk magukért.

Az államnak több felelősséget
kellene vállalnia az emberekért.

A demokrácia megfelelő intézményes
keret közügyek intézéséhez.

A demokrácia működésképtelen
az abban való részvétel értelmetlen.

14. A demokrácia számomra azt jelenti, hogy...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Köszönjük válaszaidat!

XIV. DEMOKRÁCIAKÉPEK

Válogatás a kérdőív 14. kérdésére adott válaszok közül

„Szüleim, nagyszüleim mesélték, milyen volt. Abból tudom, hogy a mostani rendszer sokkal jobb.”

(19 éves, bölcsészettudomány képzési területen tanuló lány)

„Az állam igazságos keretek között végzi a munkáját, és minden állampolgárnak egyenlő jogokat biztosít, nem csak papíron. A polgárok tisztában vannak a kötelességeikkel és a lehetőségeikkel. Nincs korrupció, a politikusok nem élnek vissza a helyzetükkel, nem vonják ki magukat feladataik alól, azon fáradsz, hogy a polgárok jólétét biztosítsák. A törvénykezés és az igazságszolgáltatás megfelelően működik. A polgárok és a „honatyák” egyaránt azon vannak, hogy az állam fejlődjön.”

(19 éves, bölcsészettudomány képzési területen tanuló fiú)

„Talán azt, hogy elmondhatom a véleményemet. Azt hiszem Churchill mondta, hogy a demokrácia nem jó államforma, de egyelőre nincs jobb. Valahogy én is így vagyok vele.”

(19 éves, bölcsészettudomány képzési területen lány)

„Megadatik az esély, hogy azt kezdjek az élettemmel, amit én akarok.”

(20 éves, gazdaságtudományi képzési területen tanuló fiú)

„Egy olyan országban élhetek, ahol van szabad akarat és saját vélemény, amit nyilvánosság előtt megtehetek, kimondhatok, de mások megbántása, megsértése nélkül.”

(20 éves, gazdaságtudományi képzési területen tanuló fiú)

„A demokrácia lényege alapvetően – véleményem szerint – az emberek nagy többségének (ha nem is mindenkinek) életszínvonalának javítása lenne, közös együttműködéssel. Országunkban túl sokan akarnak különböző célokat elérni, holott mindenkinek sosem lesz jó, valamint a széttagozódó jogrendszernek köszönhetően kisebb embercsoportok is meg tudnak akadályozni egyes rendeleteket, egyebeket. A demokrácia jelen képe a múlt évezred végének államformája. Változtatni kellene.”

(22 éves, gazdaságtudományi képzési területen tanuló fiú)

„Túl sok a hozzá nem értő ember, a tömeg kegyeiért, a népszerűség megszerzéséért küzdő politikus. Így ígéretnek meggondolatlanul, és emiatt nem az érdemi munkára koncentrálnak. Nem hiszek a demokráciában, valamint a minden nagykorút alanyi jogon megillető szavazati jogban.”

(20 éves, gazdaságtudományi képzési területen tanuló lány)

„A köznép akarata közös döntés, ami a kompromisszumokról szól, és esetlegesen mások döntésének elfogadásáról, tudván és bízva abban, hogy a nép saját érdekében is a jóra törekszik, és a döntés, amit hoz, számomra is előnyös. A demokrácia számomra azt is jelenti, hogy bizalommal vagyok a vezetők iránt.”

(19 éves, gazdaságtudományi képzési területen tanuló lány)

„Mindig a kisebbséget védi a többséggel szemben. (...) Ahol képviselőként szét lehet lopni az országot.”

(20 éves, gazdaságtudományi képzési területen tanuló fiú)

„Az emberek többségében befolyásolhatók, tudatlanok, műveletlenek ahhoz, hogy önmagukat normálisan képviseljék.”

(19 éves, gazdaságtudományi képzési területen tanuló lány)

„Mint közösség, a legtöbbet kihozzuk magunkból és az adottságainkból, javítjuk egy kicsit mindenki helyzetét, hogy mindenki élhessen a vele született jogaival.”

(20 éves, hitéleti képzési területen tanuló lány)

„... hogy tisztelik egymást az emberek, segítik egymást, képesek egymással és egymás javára élni.”

(27 éves, hitéleti képzési területen tanuló lány)

„Miközben az utasok veszekednek azon, hogy a gépésznek melyik kart kell meghúznia, hogy a hajó a kedvező irányba menjen, holott abban sem értenek egyet, melyik a kedvező irány, mert senki sem tud térképet olvasni, és megpróbálják közös erővel eldönteni (értsd: veszekedni), hogy ki legyen a kapitány (ötpercenként más), a hajó elsüllyed, zátonyra fut és/vagy eltéved.”

(22 éves, informatikai képzési területen tanuló lány)

„A demokrácia számomra azt jelentené, hogy az állam olyan viszonyok közt működik, ahol az egyénnek egészséges mértékben beleszólása van, és részt vállalhat ebben a működésben, ugyanakkor az állam nem önmagáért, hanem a társadalomért van, így ennek elsődlegességével kizárható a diktatúra vagy bármely erőszakrendszer.”

(19 éves, műszaki képzési területen tanuló lány)

„Az állampolgároknak vannak jogaik, amitől a rendszer nem diktatórikus, beleszólhatnak az állam működésébe, mert az állam tulajdonképpen az állampolgárok összessége, tehát ehhez van joguk. Azonban ez a jog felelősséggel is jár, és azzal, hogy nem csak a jogokért kell harcolni, de a kötelezettségeknek is eleget kell tenni.”

(20 éves, műszaki képzési területen tanuló lány)

„Nem hiszem, hogy létezik valódi demokrácia, manapság a „paradicsomot” hívják így. Nagyon szeretnek róla beszélni az emberek, de valójában mindenkinek más fogalmak párosulnak ehhez a szóhoz. Engem nem nagyon érdekel.”

(23 éves, művészeti képzési területen tanuló lány)

„Beleszülettem egy rendszerbe, amit mások régen létrehoztak. Ügyek, folyamatok zajlanak a tudtom nélkül. Valami városban, elszakítva a természet közelségétől. Ezáltal nem tudom kellő módon megismerni azt, hogy mi vagyok én, s a világ mit jelent. Mintha olyan kutya lennék, aki mirigygyulladásra kap, mert csak betonon sétáltatják. Ez nem az én saját világom, a demokrácia, s kompromisszumokra képes emberek élnek, élhetnek csak benne.”

(20 éves, művészeti képzési területen tanuló lány)

„A gazdag gazdagodik, a szegény szegényedik. Hamis világkép, amelyben az emberek hisznek, elhitették velük. Holott nincs valódi választási lehetőség.”

(26 éves, művészeti képzési területen tanuló fiú)

„Minden ember egyenlő. Nem csak jogilag, hanem nagyjából anyagilag is. Mindenki megérdemli a jogot, hogy megfelelő körülmények közt, szabadon tanulhasson és dolgozhasson a megérdemelt pénzért persze. Ugyanakkor kötelessége is: kitanulni egy szakmát, amit legalísan végezni és állampolgári kötelességeknek eleget tenni. Továbbá a többi embert nem háborítani ezek elvégzésében.”

(19 éves, művészetközvetítő képzési területen tanuló lány)

„Az emberiség egy újabb kísérletet tesz az irányításra, de hosszú távon ez sem lesz sikeres. Ember uralkodik emberen a maga kárára. Isten nélkül nincs tartós biztonság, igazságosság.”

(20 éves, pedagógus képzési területen tanuló lány)

„Ez a hazug ország alkalmatlan ilyesfajta berendezkedésre. Mindenki csak a saját érdekeit nézi. Másokra egy kicsit se gondol.”

(20 éves, társadalomtudományi képzési területen tanuló fiú)

„Elmondhatom a véleményem, bár valójában senkit nem érdekel, hogy mi az.”

(19 éves, agrár képzési területen tanuló lány)

„A demokrácia jogegyenlőséget ad, de nem lesz tőle minden ember egyenlő!”

(18 éves, nemzetvédelemi képzési területen tanuló lány)

„A kormány nem a népet használja fel saját javára (kizsákmányolás), hanem saját magát adja a nép számára – eredményes vezetőként és példaként!”

(20 éves, orvostudományi képzési területen tanuló fiú)

„A demokrácia számomra valami hasonlót jelent, mint az Édenkert. Szeretnék benne élni, de ebben az életben nem sok esélyt látok rá.”

(21 éves, orvostudományi képzési területen tanuló fiú)

„Mivel népuralmat jelent, az embereknek összetartóbbnak kéne lenniük, hogy együtt tudjanak dönteni az ügyekben és képesek legyenek elfogadni, ha valakinek más a véleménye.”

(18 éves, sporttudományi képzési területen tanuló lány)

„Sajnos ez az eszme nehezen megvalósítható, és úgy tűnik, néhány országon kívül (pl. Svájc) működésképtelen. Nincs elég stabilitás benne, a pártok közti ellentét és harc folyamatos viszályt szül a vezetésben és a polgárok közt is. Összegezve inkább élnék egy jól működő puha diktatúrában, mint egy működésképtelen demokráciában.”

(19 éves, természettudományi képzési területen tanuló fiú)

„A demokrácia az emberi tökéletlenség miatt nehezíti az ország előrelépését. A megfelelőnek a centralizált, központi hatalom által felügyelt és korlátozott demokráciát tartom (pl. Horthy-korszak).”

(19 éves, természettudományi képzési területen tanuló fiú)

Jegyzetek:

Borító:
Palkovics Vera

Nyomdai munkák:
Rosental Kft.